

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA PRAVOSODJE IN JAVNO UPRAVO

Župančičeva 3, 1000 Ljubljana

T: 01 369 52 00
F: 01 369 57 83
E: gp.mpju@gov.si
www.mpju.gov.si

STRATEGIJA PRAVOSODJE 2020

KAZALO VSEBINE:

1. Namen dokumenta	4
2. Uvod	7
2.1 Seznam predpisov	11
3. Analiza stanja	13
3.1. Varnost	13
3.2. Pravosodna uprava	17
3.3. Slovensko sodstvo	19
3.4. Državno tožilstvo	21
3.5. Državno pravobranilstvo	22
3.6. Izvrševanje kazenskih sankcij	23
3.7. Informacijsko-komunikacijska podpora delovanju pravosodnega sistema, pomožnih podsistemov ter povezav z drugimi deležniki in akterji v pravosodju	33
3.8. Povečanje okoljske ozaveščenosti v celotnem pravosodnem sistemu ter drugih ustreznih izvedbenih ter podpornih sistemih	38
4. Cilji na področju pravosodja do leta 2020	41
4.1. Varnost	41
4.2. Pravosodna uprava	43
4.3. Slovensko sodstvo	44
4.4. Državno tožilstvo	45
4.5. Državnotožilska uprava	45
4.6. Državno pravobranilstvo	45
4.7. Inteligentno in vključujoče izvrševanje kazenskih sankcij	46
4.8. Informatizacija pravosodnega sistema, pomožnih podsistemov ter povezav z drugimi deležniki in akterji v pravosodju	47
4.9. Povečanje okoljske ozaveščenosti v celotnem pravosodnem sistemu ter drugih ustreznih izvedbenih in podpornih sistemih	48
4.10. Kazalniki strateških ciljev	49
5. Pot za uresničitev ciljev	53
5.1 Varnost	53
5.2 Pravosodna uprava	55
5.3 Slovensko sodstvo	57
5.4 Državno tožilstvo	58
5.5 Državno pravobranilstvo	59
5.6 Inteligentno in vključujoče izvrševanje kazenskih sankcij	61
5.7 Informatizacija pravosodnega sistema, pomožnih podsistemov ter povezav z drugimi deležniki in akterji v pravosodju	66

5.8	Povečanje okoljske ozaveščenosti v celotnem pravosodnem sistemu ter drugih ustreznih izvedbenih in podpornih sistemih	70
6.	<i>Prispevek k doseganju ciljev strategije Evropa 2020</i>	73
7.	<i>Viri financiranja</i>	76

1. Namen dokumenta¹

Država, način njenega delovanja ter družba kot njena stvarna in personalna podstat niso statične kategorije, temveč zahtevajo nenehen trud in prizadevanje s stalnim raziskovanjem, analiziranjem stanja ter uvajanjem izboljšav in inovacij. Če smo lahko o državi še v bližnji preteklosti govorili kot o »*patrii potestas*«, tj. vseobsegajoči paternalistični instituciji, ki je skrbela za vse naše potrebe, hkrati pa nam zagotavljala varnost in podporo ob nastanku različnih oblik (praviloma nezakrivljenega) socialnega, gmotnega in družbenega prikrajšanja, potem lahko danes trdimo, da država vse bolj in bolj prevzema vlogo usklajevalke različnih podpornih mehanizmov. Nacionalna država sicer res še ni izgubila svoje vloge kot osnovne celice družbene (samo)organizacije v vse bolj globaliziranem svetu, vendar njena vloga počasi, a vztrajno doživlja redefinicijo tudi v smislu njenih temeljnih vlog in nalog. Počasi, a vztrajno se spreminjajo temeljni vzorci, ki so jo nekoč osmišljali, saj glavna področja njenega delovanja in vplivanja doživljajo spremembe. Spremembe pri delovanju nacionalnih držav so kompleksne in občasno nesorazmerne, nikakor pa ne pomenijo preproste erozije suverenosti in avtonomnosti nacionalnih držav, saj so njihov pomen in temeljne funkcije še vedno zagotovljene,² kar pa seveda ne pomeni, da ni prostora za nenehne izboljšave.

Omenjene strukturne in vrednostne spremembe pričajo o vse večji dinamiki postopne kulturne, sociološke in ekonomske evolucije sodobne družbe. To pomeni, da z obstoječim orodjem, ki so ga različne politike v preteklosti oblikovale na posameznih področjih družbenega življenja, v prihodnosti preprosto ne bo mogoče ustvarjalno in inteligentno, zlasti pa ekološko vzdržno usmerjati družbenega razvoja. Mogoče je pričakovati, da se bo evropska družba v prihodnosti razvila v *postmaterialno družbo*, ki bo družbeno bogastvo ustvarjala predvsem s trgovanjem z idejami, ustvarjalnostjo, novim znanjem in informacijami na podlagi vzdržnega trajnostnega razvoja ter spodbujanja uporabe zelenih tehnologij in inteligentne infrastrukture. Ta usmeritev je v bistvenem delu temeljnih ciljev krovne strategije *Evropa 2020 – Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast* že upoštevana.

Gre torej za družbo, v kateri bo bistveno trgovanje z informacijami, v kateri temeljna načela narekujejo večjo količino, boljšo kakovost, a hkrati poudarjajo različnost, raznovrstnost in prilagajanje posebnim potrebam posameznika. Postmaterialno družbo bo močno zaznamoval inteligenten razvoj informacijske tehnologije v vseh delih življenja, delovanja in poslovanja, kar bo še temeljiteje spremenilo način življenja.

Vse to bo vplivalo ne le na organizacijo delovnega okolja, ampak predvsem na naše mišljenje in dojemanje sveta. Sodobna tehnologija že zdaj omogoča širok spekter dostopnosti do različnih virov informacij in znanja, kakršnih si še pred desetletji nismo mogli niti zamisliti. Toda hkrati se zaostrojuje vprašanje dostopnosti do njih, vse bolj ključno pa je tudi vprašanje usposobljenosti za uporabo sodobne tehnologije ter osmišljanja informacij. Razpolovni čas med odkritjem posamezne rešitve in njeno

¹ Uvodni sestavki o postmaterialni družbi so bili pripravljene na podlagi izsledkov prispevka Andreje Barle: *Značilnosti sodobne družbe v Model učinkovitega managementa visokošolskega zavoda* [elektronski vir] / uredila Nada Trunk Širca; risbe Alen Ježovnik. – El. knjiga. – Koper: Fakulteta za management, 2010. – (Znanstvene monografije Fakultete za management, ISSN 1855-0878), str. 20 in 21.

² Glej Roger Dale: *Globalisation and the rescaling of educational governance: a case of sociological ectopia* v *Critique and utopia*, ur. C. A. Torres in A. Teodoro, 2007, 25–42. New York: Rowman and Littlefield, str. 37.

dejansko uporabo v stvarnosti se v zadnjih letih vztrajno zmanjšuje. Eksponentna rast v povezavi s kopičenjem znanja je začela ustvarjati paradokse, na katere se mora naše razmišljanje odzvati vse hitreje, pri čemer je treba posebno pozornost nameniti moralnim in etičnim dilemam ter naraščajočim socialnim težavam. To čutimo tudi v slovenski družbi, zlasti v sedanjih časih zaostrene gospodarske in finančne krize, ki se še pogloblja.

Prav pri tehtanju moralnih in etičnih dilem bo moralo ključno vlogo odigrati delujoče in učinkovito pravosodje kot porok delovanja pravne države v vse bolj povezani Evropski uniji. Na področju njegovega delovanja je na preizkušnji sposobnost nacionalnih držav, da rešijo in razmejijo glavna neskladja interesov temeljnih družbenih vzorcev, ki jih od sodobne države terja razvoj postmaterialne družbe.³ Vsaj enako pomemben je preventivni učinek, ki ga ima delujoč, pravičen in učinkovit pravosodni sistem. Vsi akterji in deležniki v pravosodju morajo s svojim delom in odgovorno držo navzven predstavljati in zastopati pravno državo. Tako hiter razvoj, kakršnemu smo priča zdaj, kot kolateralna škoda spremlja erozija obstoječih tradicionalnih struktur. Pri tem so najbolj na udaru prav pravosodne institucije, saj so to za posameznika najneposrednejši in najbolj represiven obraz države. V postopkih pred pravosodnimi organi je namreč vsaj večinoma nekdo poraženec že po sami naravi stvari. Slovensko pravosodje se v obdobju približevanja različnim evropskim in mednarodnim institucijam, ki je s seboj prineslo hiperinflacijo predpisov ter pravnih pravil različne hierarhične povezanosti, zaradi različnih vzrokov⁴ ni bilo v celoti sposobno primerno odzvati na nastale razmere, vendar pa se v zadnjih letih njegova statistična podoba počasi, vendar vztrajno izboljšuje. Izboljšanje stanja v pravosodju je v zadnjih letih mogoče pripisati predvsem informatizaciji in avtomatizaciji nekaterih enostavnejših sodnih postopkov, za enega od njih je Slovenija prejela tudi priznanje *The Crystal Scales of Justice*⁵. Zdaj je napočil čas za korak naprej: pripravo rešitev, ki bodo zagotavljale povezljivost posameznih vzpostavljenih sistemov in posodobitev obstoječih.

Namen tega dokumenta je pripraviti strateške podlage za vključitev v nastajajočo strategijo razvoja Slovenije 2014–2020, analizirati dejansko stanje in vzroke zanj ter na novo opredeliti razvojne zmožnosti v celotnem pravosodju. Delujoče, neodvisno, učinkovito in pravično pravosodje, ki mu državljani zaupajo, je eden od bistvenih dejavnikov in porokov družbenega razvoja.

V prihajajoči finančni perspektivi 2014–2020 bo večji poudarek na doseganju rezultatov, osredotočenju na omejen izbor tematskih ciljev skladno s strategijo *Evropa 2020 – Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast*:

- **pametna rast:** razvoj gospodarstva, ki temelji na znanju in inovacijah;

³ Pravosodje je imunski sistem družbe in vsake državne organizacije, zato zanj velja enaka zakonitost kot za posameznika: če je njegova odpornost oslABLJENA, je lahko ogrožen tudi njegov obstoj. Več o tem Boštjan M. Župančič: *Tembatsu: druga od suhih krav*, ISBN/EAN: 9789612762902, samozaložba, Strasbourg, november 2011.

⁴ Ena od bistvenih je bila zagotovo nepremišljena reorganizacija sodišč v letu 1995, ko je bil v slovensko sodstvo ponovno vpeljan preživeti, v svojih osnovnih obrisih »avstro-ogrski« model sodišč prve stopnje. Več o tem Zoran Skubic: *Evolving Justice: The Constitutional Relationship Between The Ministry Of Justice And The Judiciary And A Short Overview Of Recent Developments In The Area Of Court Management In The Republic Of Slovenia*, International Journal for Court Administration, Vol. 4., No. 1, Seventh Issue, December, 2011.

⁵ Glej sporočilo za javnost na uradni strani Sveta Evrope: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1694191>.

- **trajnostna rast:** spodbujanje bolj konkurenčnega in zelenega gospodarstva, ki gospodarneje izkorišča vire;
- **vkjučujoča rast:** utrjevanje gospodarstva z visoko stopnjo zaposlenosti, ki krepi socialno in teritorialno kohezijo.

Pri pripravi dokumenta smo se osredotočili na dve ravni razvoja:

- izvajanje ukrepov, institucionalnih in strukturnih sprememb ter
- oblikovanje novih družbenih vrednot kot podlago za dolgoročni razvoj Slovenije.

Hkrati s tem pa želimo na podlagi tega okvirnega dokumenta zagotoviti tudi predpostavke za učinkovito izvajanje nekaterih ožjih delov:

- vzpostavitev centrov ustvarjanja in izmenjave inovacij v pravosodju,
- izmenjava izkušenj, spoznavanje ter prenos dobre domače in tuje prakse,
- vzpostavitev partnerstev v mednarodnem in domačem okolju, in sicer tako v pravosodnih institucijah kot z drugimi akterji, ki so vpeti v delo pravosodja, ter predstavniki in organizacijami civilne družbe,
- zagotovitev osebnostnega in strokovnega razvoja zaposlenih na ministrstvu in v pravosodju,
- nadgradnjo sistema elektronskega poslovanja v pravosodju kot ključnega orodja za zagotavljanje in povečevanje uspešnosti in učinkovitosti delovanja pravosodnega sistema z upoštevanjem načel racionalnosti, povezljivosti, gospodarnosti, varnosti, razpoložljivosti, zanesljivosti in zaupanja v pravosodni sistem ter ob sočasni skrbi za varstvo okolja z energetske učinkovitimi rešitvami in uporabo sredstev, ki čim manj onesnažujejo okolje, v skladu z načeli trajnostnega razvoja ter
- vzpostavitev trajnostnih okvirov in mehanizmov interdisciplinarnega razreševanja sedanjih in prihodnjih izzivov v pravosodnem sistemu v širšem pomenu besede s posebnim poudarkom na najboljčutljivejših in obrobnih družbenih skupinah.

Temeljno vodilo pri pripravi strategije je bilo poskusiti odgovoriti na vprašanje, kako lahko pravosodje s konkretnimi ukrepi pripomore k reševanju krize slovenskega gospodarstva ter ustvarjanju konkurenčnih razmer za rast gospodarstva in blaginjo državljanov.

2. Uvod

Uspešna in učinkovita je lahko le družba, v kateri državljani zaupajo v državo in njene institucije, družba, ki države ne doživlja zgolj kot skupka odtujenega birokratskega aparata, temveč kot domovino, in do nje čuti pripadnost. V zadnjih desetletjih se je raven zaupanja v državne institucije iz leta v leto nižala, na kar je vplivalo več dejavnikov, med njimi tudi slabšalno izražanje ene veje oblasti o drugi ali drugih dveh,⁶ nepreglednost posameznih izbirnih postopkov in nekritično poročanje nekaterih medijev. Vse to je povzročilo, da so stare vrednote na videz razpadle in se uveljavile nove, temelječe zgolj na materialnih dobrinah. Prepričani smo, da družba, ki nima višjih občečloveških ciljev, kot skupnost ne more preživeti. Zaradi tega menimo, da je s konkretnimi, ciljno naravnanimi ukrepi treba spremeniti družbeno ozračje, tako da bo namesto nenehnega padanja iz »afere v afero« prevladoval delovanje v duhu konstruktivnega sodelovanja in naklonjenosti do ljudi. V državnih institucijah je treba pri kadrovanju uveljaviti izključno strokovna merila, k sodelovanju pri nadaljnjem razvoju pritegniti najširši krog vseh javnih uslužbencev in funkcionarjev ne glede na raven izobrazbe in položaj, ki ga zasedajo, ter graditi vizijo odgovornosti, pripadnosti in ustvarjalnosti. Za zdrav razvoj Slovenije so zato nujne spremembe vrednot. Nedvomno je sodstvo eden od temeljnih akterjev pri ustvarjanju družbenih vrednot. Če državni aparat ne bo uspešen pri preganjanju zlasti tistih oblik kaznivih dejanj, ki so za družbo najbolj nesprejemljive, ter ne bo hitro in uspešno reševal sporov, ki onemogočajo zdrav razvoj gospodarstva, se zaupanje ljudi v institucije ne bo povrnilo. Pomembno vlogo pri tem ima tudi ministrstvo, pristojno za pravosodje, ki je kohezivni člen med sodno vejo oblasti in pravosodnimi organi ter drugimi institucijami države in vejami oblasti ter je zato še dodatno odgovorno za oblikovanje vrednot v najširši družbi.

Pravosodni sistem ima pomemben nacionalni in strateški pomen pri varstvu pravic državljanov, gospodarskem razvoju in blaginji. Za izboljšanje gospodarskih in socialnih razmer, v kateri se je znašla Slovenija, je nujno potrebno inteligentno prizadevanje za učinkovitejše delovanje pravosodnega sistema. Pri tem je treba upoštevati pomembne dejavnike, kot so kakovost, obseg in učinkovitost varstva pravic. Pravosodni sistem mora zagotavljati delovanje vseh mehanizmov, ki so vzpostavljeni v pravni državi, poleg tega pa si mora prizadevati za lastno učinkovitost in prispevati h kakovosti življenja državljanov in učinkovitemu varstvu pravic. Za zagotavljanje konkurenčnosti in vzdržne rasti gospodarstva ter doseganje splošne blaginje družbe kot celote je treba posebno skrb nameniti ravnanju s človeškimi viri, tehnologijam in procesom.

Ključna vrednota svobodne in demokratične družbe je človeško dostojanstvo, izhaja pa iz spoznanja, da ima vsak človek svojo lastno vrednost ter da sta svoboda in enakost trajni temeljni vrednoti. Iz narave človeškega dostojanstva za posameznika izhaja med

⁶ Da ima taka neustrezna praksa lahko tudi širši, »evropski« odmev, kažeta najnovejši primer Češke republike in jasno stališče, ki ga je do tega izrazilo Evropsko sodišče za človekove pravice v Strasbourgu (ESČP) – primer *Kinsky proti Češki republiki*, pritožba št. 42856/06, 9. februar 2012. Šlo je za to, da so različni nosilci drugih vej oblasti na Češkem v javnosti neprimerno komentirali potek in vsebino konkretnih sodnih postopkov. ESČP je tako v 98. odstavku obrazložitve jasno povedalo: »(...) Nevertheless, the Court reiterates that what is at stake here is not actual proof of influence or pressure on judges *but the importance of the appearance of impartiality*. (...) This is particularly worrying when considered in connection with some of the statements by politicians about the responsibilities of judges and their mental processes, and their assertions that they would do anything within their power to prevent the success of the applicant in the proceedings« (poudarki MPJU).

drugim tudi spoštovanje njegove možnosti poklicnega in osebnega razvoja, vključno z doseganjem in razvojem statusa, položaja oziroma ugleda v življenjskem in delovnem okolju. Svoboda poleg fizične osebne prostosti in svobode misli, vesti in izražanja vključuje tudi ekonomsko razsežnost. Gre za širše pojmovanje tega, kar je posamezniku dovoljeno oziroma prepovedano. To ima velik pomen tudi za ekonomsko svobodo, ki se lahko kaže v posameznikovem ustvarjalnem in inovativnem naboju, prepoznanem v njegovi nadarjenosti in sposobnostih.

Razvoj in povečanje družbene blaginje in s tem tudi posameznikove blaginje sta mogoča samo v gospodarskem okolju, v katerem proizvodnja in izmenjava stvari ali storitev temeljita na vladavini prava ter uveljavljenih in spoštovanih etičnih normah, na enakosti, svobodi izbire, svobodi izmenjave, svobodi izumljanja, pravici uživati sadove svojega dela, prihrankov, vlaganj in podobno. Večja konkurenca omogoča potrošnikom cenejši dostop do boljših stvari. Zaradi uspešnosti podjetij so uspešni njihovi kooperanti, zadovoljni so vlagatelji. Uspešnost podjetij se kaže tudi v zadovoljstvu delavcev, saj lahko uspešna podjetja svoje delavce bolje plačujejo za opravljeno delo. Take finančne spodbude so nujne zaradi zagotavljanja boljše storilnosti in inovativnosti delavcev, hkrati pa zagotavljajo, da dobri delavci ostajajo v podjetjih. Celotna družba s tem napreduje, ljudje pa so zaradi višjega standarda občutljivejši tudi za družbene in ekološke razmere v svoji okolici.

Podjetniško spodbudno okolje se lahko razvija samo v družbi, v kateri je vzpostavljena določena mera zaupanja v vladavino prava. V taki družbi mora odnose med ljudmi in poslovnimi subjekti urejati pravo, določeni morajo biti načini reševanja morebitnih sporov in hkrati zagotovljena neodvisnost pravosodja oziroma na podlagi sporazuma strank za to pristojnih neodvisnih sodišč. V takem okolju mora biti dopuščeno svobodno urejanje avtonomnih pravnih razmerij. Če pravni instituti in samo pravosodje kot nosilec procesnih pristojnosti pri obravnavi teh institutov niso učinkoviti pri iskanju pravičnih in pravičnih rešitev, obstaja nevarnost prevelikega državnega intervencionizma pri urejanju teh odnosov. Če spornih pravnih razmerij ne more učinkovito urediti pravosodje samo po sebi, jih običajno intervencionistično ureja država s svojimi upravnim aparatom. Ker pa se s prenosom konkretnega urejanja različnih življenjskih razmerij in položajev na državo abstraktna ustvarjalnost pri razreševanju tovrstnih pravnih sporov zanemari, je pravna ureditev podvržena številnim in nenehnim zakonodajnim spremembam in novostim. Država se na nov dejanski stan odziva z vedno novimi zakonodajnimi rešitvami. Posledica takega intervencionističnega urejanja pravnih razmerij je prenormiranost posameznih področij. To je razlog, da se na eni strani tudi pravosodje, še posebno pa sodišča izgubljajo v iskanju pravičnih in pravičnih rešitev, zaradi česar se zmanjšujeta učinkovitost in gospodarnost pravosodnega sistema, na drugi strani pa se pomembno zožuje vzpostavljanje ustaljene sodne prakse kot pogoja za zagotovitev ustrezne stopnje pravne varnosti in zaupanja v pravo kot sestavin vladavine prava.

Samo sodni veji oblasti je lahko zaradi njene narave prepuščena ustvarjalnost pri razreševanju konkretnih spornih razmerij z jezikovno in pomensko omejenimi normami, vse zaradi iskanja pravičnih in pravičnih rešitev. Taka ustvarjalnost mora biti nujno ločena od izvršilne in zakonodajne veje oblasti, sicer se zaupanje v vladavino prava lahko začne hitro krhati. Izvršilna in zakonodajna oblast lahko skrbita za abstraktno urejanje različnih družbenih področij. Seveda ima zakonodajna oblast pri zakonodajnem abstraktnem urejanju teh področij daleč največjo legitimnost. Ne glede na v pravni teoriji sporna stališča o obsegu legitimnosti sodne veje oblasti pri ustvarjalnem urejanju konkretnih pravnih razmerij pa imata sodstvo in pravosodje v

širšem pomenu ključno vlogo pri krepitvi vladavine prava ter doslednem uveljavljanju ustavnih vrednot svobodne in demokratične družbe.

Posameznik v okolju prenормiranosti poslovnega in družbenega življenja zaradi pomanjkanja časa in finančnih sredstev, predvsem pa zaradi nepoznavanja predpisov ne more zadovoljivo uresničiti oziroma uresničevati svojih gospodarskih pobud. Delovanje učinkovitega pravosodja je eden ključnih ukrepov za zagotavljanje spodbudnega podjetniškega okolja. V družbi, v kateri je vzpostavljeno zaupanje v vladavino prava, se odnosi urejajo z instituti obligacijskega prava oziroma širšega civilnega prava skladno z načelom *pacta sunt servanda* (dogovore je treba spoštovati). Za zmanjšanje intervencionizma države in odpravo prenормiranosti, ki pomembno omejuje učinkovitost sodne veje oblasti, je treba omejiti in odpraviti številne intervencionistične ukrepe države ter tako sprostiti poslovno okolje. Ena od pomembnih prednosti zmanjšanja prenормiranosti pravne ureditve pa je tudi učinkovito delovanje pravosodja in sodišč.

Odločitev sodišča, ki je za posameznika v zvezi z njegovimi pravicami, dolžnostmi in pravnimi koristmi prepozna, lahko sama pomeni kršitev pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja. O kršitvi te pravice je mogoče ugotoviti, da se njen učinek ne kaže le v povečevanju nezaupanja v vladavino prava in pravosodje, temveč ima izjemno velik negativni učinek na poslovna in gospodarska razmerja. Če med gospodarskimi subjekti sporna razmerja niso razrešena v primernem času, ni mogoče nadaljevati že ustaljena razmerja oziroma sklepati novih razmerij med vpletenimi gospodarskimi subjekti. Gospodarsko in poslovno življenje se v okoliščinah globaliziranega trga izjemno hitro spreminja, kar terja od pravosodja dodatna prizadevanja za učinkovito razreševanje sporov in razmerij.

V globaliziranem svetu se zamisli in novosti hitro izmenjavajo. Razvoj novih poslovnih praks in ekonomskih instrumentov zahteva tudi razvoj pravnih institutov, sodne prakse in nadzornih mehanizmov. Spremljanje poslovnih in gospodarskih novosti in njihovih sprememb terja od sodišč in drugih delov pravosodja sodelovanje v nenehnem in prilagodljivem izobraževalnem procesu. Izobraževanje mora temeljiti na večdisciplinarnem pristopu z upoštevanjem različnih pravnih, družbenih in socioloških vidikov ne samo različnih pravnih disciplin in ved, ampak tudi drugih disciplin ter ved. To še posebej velja za kazensko pravosodje, tudi v njegovi vse bolj razvijajoči se evropski razsežnosti.⁷

Pravosodje na čelu s sodišči ni poklicano, da bi ustvarjalo družbene vrednote, temveč mora skrbeti za dosledno uveljavljanje vrednot slovenskega in evropskega ustavnega in pravnega reda. Vrednote, na katerih temelji svobodna in demokratična družba in iz katerih črpa slovenska ustava, so zagotovilo za krepitev posameznikove osebne in ekonomske svobode, to pa zmanjšuje možnosti za nastanek gospodarske in s tem

⁷ Naj zgolj primeroma navedemo nekaj nedavnih dokumentov Evropske unije s tega področja: Okvirni sklep Sveta 2008/919/PNZ z dne 28. novembra 2008 o spremembi Okvirnega sklepa 2002/475/PNZ o boju proti terorizmu (UL L 330, 9. 12. 2008, str. 21–23); Sklep Sveta z dne 7. oktobra 2010 o sklenitvi Sporazuma med Evropsko unijo in Japonsko o medsebojni pravni pomoči v kazenskih zadevah (UL L 271, 15. 10. 2010, str. 3); Direktiva 2011/36/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. aprila 2011 o preprečevanju trgovine z ljudmi in boju proti njej ter zaščiti njenih žrtev in o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2002/629/PNZ (UL L 101, 15. 4. 2011, str. 1–11); Okvirni sklep Sveta 2008/919/PNZ z dne 28. novembra 2008 o spremembi Okvirnega sklepa 2002/475/PNZ o boju proti terorizmu (UL L 330, 9. 12. 2008, str. 21–23) in tako dalje.

družbene krize. Povečevanje brezposelnosti, slabšanje razmer za gospodarsko dejavnost, slabe možnosti financiranja in odsotnost spoštovanja vladavine prava v poslovnih odnosih se kažejo tudi v poslabšanju varnostnih razmer na sodiščih in pri delovanju drugih pravosodnih organov, pa tudi v določenih delih izvrševanja kazenskih sankcij. Nepredvidljivi varnostni dogodki ter slabšanje ocene varnostne ogroženosti sodišč in drugih pravosodnih organov lahko pomembno vplivajo na neodvisnost in nepristranskost odločanja. Neodvisnost in učinkovitost pravosodja sta povezani tudi z varnim delovnim okoljem, v katerem delujejo pravosodnih funkcionarji, saj zadostna varnost zagotavlja suverenost pri opravljanju njihovih nalog. Varnost pa mora biti zagotovljena tudi strankam, ki so udeležene v sodnih postopkih. Del skupne notranje varnosti države je tudi varnost pravosodnih organov. Vprašanje zagotavljanja varnosti je hkrati vedno tudi vprašanje meja dopustnosti posegov v človekove pravice in temeljne svoboščine, zato je ob tem potrebno skrbno tehtanje med obema vrednotama. Zagotavljanje ustrezne stopnje varnosti pravosodnim funkcionarjem in drugim zaposlenim v pravosodju je pomembno za nemoteno in učinkovito izvajanje sodne oblasti, pri čemer morajo biti čezmerni posegi v človekove pravice omejeni z načelom sorazmernosti.

Pri izvajanju varnostnih ukrepov v pravosodju imata prednost ustvarjanje in zagotavljanje varnostnega okolja, v katerem bodo pravosodni organi nemoteno izvajali (pravo)sodno oblast in utrjevali vladavino prava. K temu lahko pripomore tudi informacijska varnost. V pravosodnih organih se prenašajo, obravnavajo, knjižijo in hranijo podatki, katerih zloraba lahko že po naravi stvari pomeni ogrožanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter s tem vladavine prava. V povezavi z varnostjo v pravosodju bo torej ena od ključnih usmeritev tudi napredek informacijske varnosti.

V dobi informacijske družbe je javnosti omogočen lažji in učinkovitejši nadzor nad delovanje države in s tem tudi pravosodja. Informacijske tehnologije prinašajo poleg morebitnih nevarnosti veliko koristi, saj omogočajo večjo preglednost, učinkovitost, hitrost in gospodarnost delovanja pravosodnih organov. Splošno informatizacijo javnih knjig in javnih registrov v pravosodju je treba nadgraditi s sistemom elektronskega poslovanja v pravosodju. Ob upoštevanju načela racionalnosti, gospodarnosti, varnosti, razpoložljivosti, zanesljivosti in zaupanja v pravosodni sistem elektronsko poslovanje olajša, poceni in pospeši komuniciranje pravosodnih organov med njimi in s strankami, kar pomembno prispeva k zagotavljanju in povečevanju uspešnosti ter učinkovitosti delovanja pravosodnega sistema. Hkrati ima lahko elektronsko poslovanje z energetsko učinkovitimi rešitvami in uporabo sredstev, ki čim manj onesnažujejo okolje, ugodne učinke za varstvo okolja.

Informatizacija in elektronsko poslovanje v pravosodju pomembno olajšujeta poslovanje in vplivata na povezanost pravosodja v širšem smislu. Z informatizacijo postopkov in uvedbo elektronskega poslovanja se učinkovitost, gospodarnost in racionalnost poslovanja prenašajo tudi na izvajanje opravil notarjev in odvetnikov kot pomembnih deležnikov v pravosodju. S tem se med posameznimi deli širšega pravosodja dodatno krepi kohezija in izboljšuje komuniciranje. Hitrejši in cenejši postopki komuniciranja ter uveljavljanja pravic in pravnih koristi tudi navzven kažejo učinkovitost in povezanost pravosodnih organov. Za delovanje širšega pravosodja, vključno z notarji in odvetniki ter drugimi pomembnimi akterji in deležniki, je treba ob zagotovitvi informatizacije poslovanja in širše povezanosti z drugimi pravosodnimi organi zagotoviti tudi spoštovanje neodvisnosti predvsem odvetniškega in notarskega poklica ter ustrezno obravnavanje vloge drugi akterjev in deležnikov v pravosodnem sistemu.

Sem spada tudi tako imenovana »podaljšana roka« sodne veje oblasti, kot so izvedenci, tolmači, cenilci in izvršitelji, katerih neučinkovitost je pogosto razlog za nerazumno dolgo odločanje v sodnem postopku. Večja kohezivnost in učinkovitost delovanja pravosodja v širšem pomenu se lahko med drugim zagotovita tudi z uvedbo ustreznih inteligentnih informacijskih rešitev pri elektronskem poslovanju sodnih izvedencev, tolmačev, cenilcev in izvršiteljev. Z informatizacijo v pravosodju je treba zagotoviti učinkovitejše komuniciranje med temi strokovnjaki, sodišči in drugimi pravosodnimi organi ter povezljivost njihove informacijske infrastrukture, pa tudi lažji prenos sodnega gradiva omenjenim strokovnjakom. Z izdelanimi postopki elektronskega poslovanja se lahko tudi pri poslovanju med podpornim strokovnim osebjem in sodišči zagotovijo gospodarnost, učinkovitost in racionalnost sodnih postopkov.

Naj bo tu zgolj omenjeno področje učinkovitejšega izvrševanja kazenskih sankcij, ki je prav tako v pristojnosti ministrstva. Veljavna ureditev obravnave zapornikov, zoper katere se izvršujejo oziroma so se izvrševale kazenske sankcije in drugi ukrepi, ki jih je izreklo sodišče v kazenskem postopku, terja spremembe. Slovenska zakonodaja ne ureja probacijske službe, kot jo poznajo številne države članice Evropske unije in tudi druge države. Obstoječo zakonodajo in sistem izvrševanja kazenskih sankcij je treba ustrezno nadgraditi s sistemsko ureditvijo postpenalne obravnave, saj so zaporniki posebej izpostavljena skupina prebivalstva, ki terja še posebno pozornost in tankočutnost pri obravnavanju, zlasti z vidika resocializacije in vzpostavitve ustreznih mehanizmov povečanja njihove zaposljivosti.

Prav tako pa mora biti ustrezneje obravnavana tudi problematika mladoletniškega prestopništva. Prav pri tej skupini mogočih in dejanskih storilcev kaznivih dejanj in prekrškov so namreč najboljši obeti za resocializacijo in spremembo njihovih temeljnih postulatov družbene interakcije pod pogojem njihove celostne, večdisciplinarne in vključujoče obravnave z ustreznimi že obstoječimi ali novimi mehanizmi zrelostne presoje ter trajnostne resocializacije.

2.1 Seznam predpisov

Za doseg ciljev strategije *Pravosodje 2020* bo treba spremeniti te zakonske in podzakonske ureditve, ki se nanašajo na varnost pravosodnih organov v širšem pomenu besede, pristojnost pravosodne uprave, položaj in pristojnost sodišč, državnega tožilstva in državnega pravobranilstva ter na izvrševanje kazenskih sankcij:

- Zakon o sodiščih,
- Zakon o sodniški službi,
- Sodni red,
- Zakon o državnem tožilstvu,
- Državnotožilski red,
- Zakon o državnem pravobranilstvu,
- Državnopravobranilski red,
- Zakon o notariatu,
- Zakon o odvetništvu,
- Zakon o izvršbi in zavarovanju,
- Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju,
- Zakon o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj,
- Zakon o varstvu pravice do sojenja brez nepotrebne odlašanja,
- Zakon o pravniškem državnem izpitu,

- Zakon o pravnem postopku,
- Zakon o nepravdnem postopku,
- Zakon o kazenskem postopku,
- Zakon o zemljiški knjigi,
- Zakon o sodnem registru ter
- Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij in nova zakonodaja s področja uvedbe in izvajanja probacijske službe.

3. Analiza stanja

3.1. Varnost

Varnost pravosodnih organov in vseh vpletenih subjektov⁸ je del skupne notranje varnosti države, vendar postopki in ukrepi za zagotavljanje te varnosti hkrati posegajo v temeljne človekove pravice in svoboščine. Zagotavljanje varnosti pravosodnih organov prav zato spada med dejavnosti, ki jih država zaradi velikega javnega interesa ureja na normativnopravni in organizacijski ravni in z nadzorovanjem izvajanja dejavnosti.

Na vseh ravneh delovanja države je namreč zaznati, da je ugled državnih institucij močno načet. Med drugim se (ne)spoštovanje državnih institucij kaže tudi v izjemnem naraščanju števila varnostnih dogodkov, uperjenih zoper delo sodišč, tožilstev in pravosodnih funkcionarjev na splošno. Posebno skrb vzbujajoče je, da so se s področja organiziranega kriminala in kazenskih postopkov, kjer je ogrožanje varnosti pravosodnih funkcionarjev pričakovano in obvladljivo, grožnje in napadi na pravosodne funkcionarje preselili na področje »slehernika«. To pomeni, da so se varnostni dogodki iz velikih, dobro varovanih sodišč, kjer jih je bilo do zdaj največ, preselili na vsa sodišča in jih je trenutno skoraj nemogoče v celoti predvideti, obvladovati in se nanje pripraviti. Storilci niso več le kriminalci in znane problematične osebe, temveč vsakdanji ljudje, ki jim zaradi splošne družbene krize in prakse, da se v zadnjih desetletjih za vse težave v družbi krivda zvrča na sodstvo, tožilstvo in policijo, tedaj, ko se znajdejo v stiski, popustijo vsi zadržki.

Najbolj skrb vzbujajoče je, da se je v zadnjem času veliko varnostnih dogodkov zgodilo na področju prekrškov in izvršbe, kjer se država neposredno dotakne ljudi, saj jih »udari po žepu«. To kaže, da je pojav neposredno povezan s sedanjo finančno krizo, ki ji kmalu še ni videti konca. Pravosodni funkcionarji, zlasti na manjših, varnostno slabše opremljenih pravosodnih organih, se zato počutijo ogrožene, še posebno ob tem, da je mreža sodišč v Republiki Sloveniji izjemno razvejana in da imajo sodišča s tremi ali štirimi sodniki tudi zelo majhni kraji, na posameznih območjih so okrajna sodišča drugo od drugega oddaljena samo 10 kilometrov.

Ob tem pa imajo nekatera okrajna sodišča celo tako malo sodnikov, da v praksi zaradi izločitve sodnikov iz procesnih razlogov ali drugih procesnih okoliščin pravzaprav niso kadrovske sposobna izpeljati večjih sodnih postopkov, odločanje na njih pa je zaradi majhnosti lokalnega okolja problematično tudi z vidika varovanja videza nepristranskosti sodišča. Pri tem je treba poudariti, da v sodnih postopkih do zdaj niso bile ugotovljene okoliščine, ki bi dejansko potrdile razloge za dvom o dejanski nepristranskosti sodnikov na teh sodiščih. Dejstvo pa je, da je zaradi ponovne vzpostavitve ugleda sodstva v širši javnosti že sam *videz nepristranskosti* vsaj enako, če ne še pomembnejši od dejanske nepristranskosti.

Prav tako je treba opozoriti, da se v manjših lokalnih okoljih⁹ informacije hitreje širijo, in če se sodnik na enem od teh manjših sodišč počuti ogroženega ter to pokaže tudi

⁸ Ožji, ločen, vendar vseeno nezanemarljiv vidik varnosti v zaporskem sistemu, ki je tudi v pristojnosti ministrstva, je predstavljen v posebnem poglavju te strategije.

⁹ Glede na našo sorazmerno majhnost je to praktično vsa država oziroma glede na trenutno razdrobljenost mreže sodišč vsaj njen bistveni del.

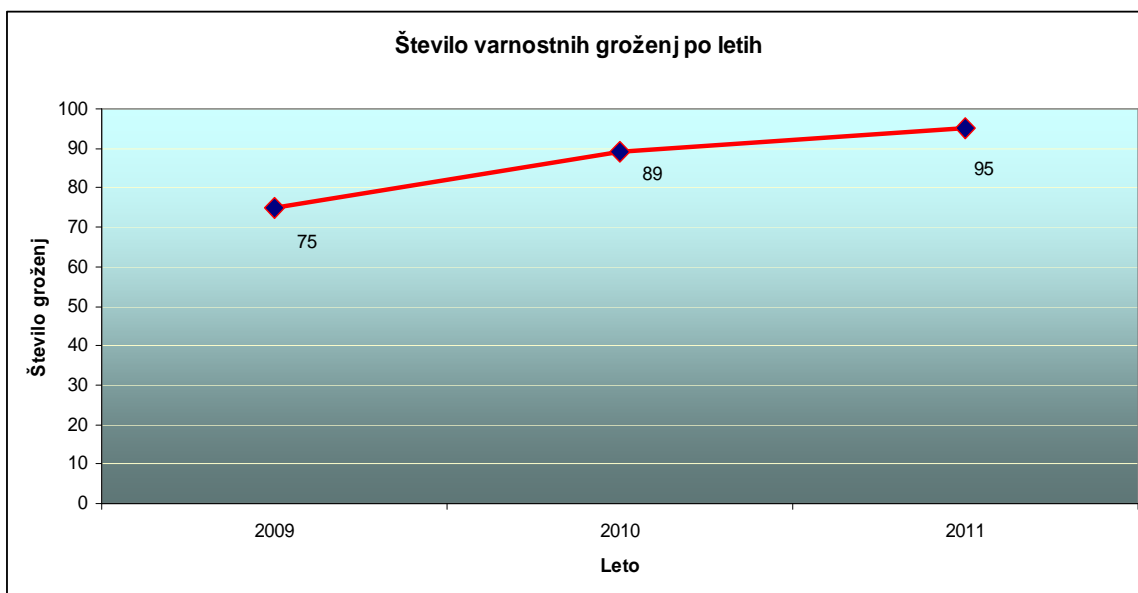
navzven, se tako sporočilo hitro širi – zlasti do mogočih novih kršilcev v okolju. Prestrašen sodnik pa je nedvomno slab sodnik. Glede nato bi bilo treba tudi z vidika varnostne politike zaradi slabših možnosti fizičnega in tehničnega varovanja na majhnih sodiščih ter s tem tudi slabših možnosti zagotavljanja in izvajanja učinkovite varnostne politike ponovno razmisliti o morebitnem krčenju mreže sodišč predvsem na račun najmanjših sodišč. Na večjih sodiščih je opravljanje sodniške funkcije namreč bolj brezosebno, sodniki so širšemu krogu ljudi manj znani in tako manj vpeti v lokalno dogajanje.

Pravosodni funkcionarji se morajo ob opravljanju svoje funkcije počutiti varne, da bi se tako zagotovili njihova dejanska suverenost in avtoriteta v sodnih postopkih. Občutek ogroženosti pravosodnih funkcionarjev močno in neposredno vpliva na hitrost in kakovost postopkov, ki jih vodijo v skladu s svojimi pristojnostmi.

Problematika varnosti pravosodnih organov, zaposlenih in strank v sodnih postopkih je glede na povečanje števila varnostnih dogodkov izjemno pereče vprašanje, na katero se mora ministrstvo, pristojno za pravosodje, skupaj s pravosodnimi organi in drugimi institucionalnimi nosilci varnostnih nalog, ustrezno odzvati. Z izvedenimi ukrepi je treba dosegati zadostno stopnjo varnosti, ki zagotavlja varno in nemoteno poslovanje sodišč in drugih pravosodnih organov. Zunanje varnostno okolje, zlasti na lokalni ravni, bo imelo varnostni vpliv na nemoteno poslovanje sodišč, saj se novi varnostni izzivi prenašajo v notranje varnostno okolje pravosodnih organov.

Ministrstvo, pristojno za pravosodje, se je skupaj s pravosodnimi organi zavedalo pomena varnosti pravosodnih organov, zato je ob analizi ocen ogroženosti sodišč, ki so bile izdelane v letu 2005 ter revidirane v letih 2007 in 2011, izhajalo iz ocen, da pravosodni sistem Republike Slovenije deluje v razmeroma stabilnem varnostnem okolju, ki pa se dinamično spreminja glede na vpliv različnih notranjih in zunanjih varnostnih dejavnikov. Nepredvidljivi varnostni dogodki, kot so anonimne najave podstavitve eksplozivnih teles, grožnje sodnikom, tožilcem in pravobranilcem, sodnemu osebju, drugim zaposlenim ter drugi odklonski pojavi (na primer grožnje strankam sodnih postopkov), pa spreminjajo varnostno podobo na slovenskih sodiščih ter s tem povzročajo materialno in nematerialno škodo.

V letih 2006 in 2007 je bilo tako prijeto 32 anonimnih groženj o podstavitvi eksplozivnega telesa na sodiščih, od tega 20 samo v letu 2007 (Ljubljana, Kranj, Koper, Murska Sobota). V letu 2007 sta bila evidentirana 302 varnostna dogodka, ki sta vplivala na delo v pravosodju in zahtevala resno varnostno ukrepanje.

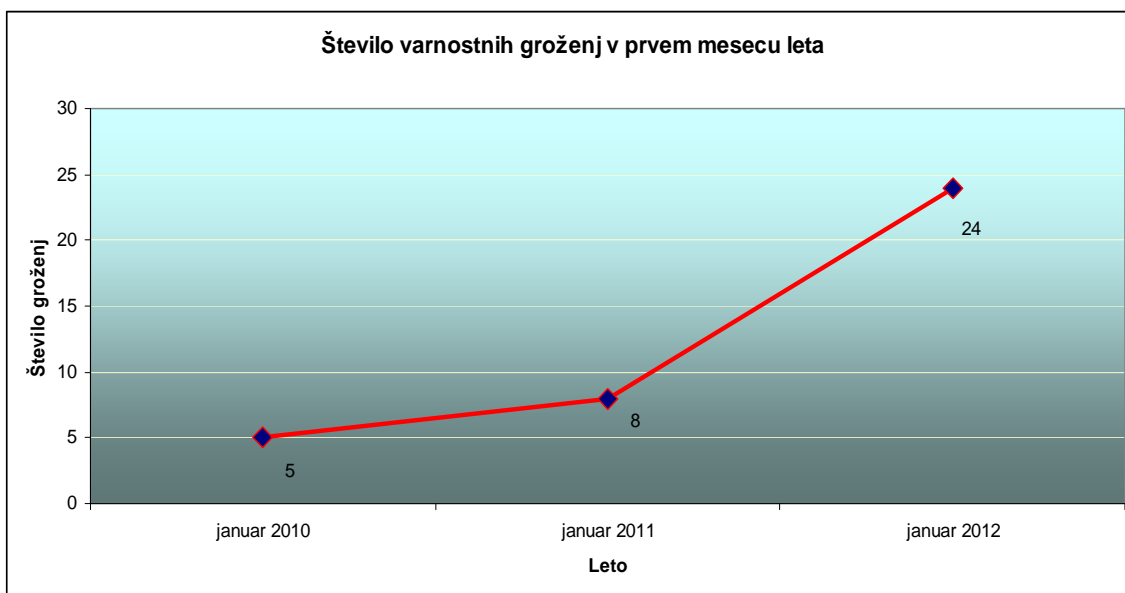

Ministrstvo, pristojno za pravosodje, je z letom 2007 začelo sistematično spremljati in nadgrajevati področje varnostne politike v pravosodnih organih. Na podlagi podatkov in obvestil sodišč in tožilcev, danih v skladu s 36. členom Sodnega reda¹⁰ in Državnotožilskega reda¹¹, je mogoče ugotoviti, da se je število varnostnih dogodkov v letu 2011 v primerjavi s preteklim obdobjem povečalo, in sicer je bilo:

- v letu 2010 89 groženj,
- v letu 2011 95 groženj,
- samo v prvih dveh mesecih leta 2012 pa že kar 24.

¹⁰ Uradni list RS, št. 17/95, 35/98, 91/98, 22/00, 113/00, 62/01, 88/01, 102/01, 22/02, 15/03, 75/04, 138/04, 74/05, 5/07, 82/07, 16/08, 93/08, 110/08, 117/08, 22/10 in 48/11. 36. člen Sodnega reda: »Predsednik sodišča ali direktor sodišča nemudoma obvestita ministrstvo, pristojno za pravosodje, o ogrožanju varnosti oseb ali premoženja na sodišču. Sodnik in sodne osebe, katerih varnost je ogrožena zaradi konkretne grožnje, ima pravico zahtevati takojšnjo zaščito varnostne službe sodišča ali drugega ustreznega varnostnega organa ter o tem v najkrajšem možnem času obvesti direktorja sodišča in ministrstvo, pristojno za pravosodje, ki vodi evidenco o obvestilih.«

¹¹ Uradni list RS, št. 7/12.

Ob analizi varnostnih dogodkov v obdobju 2008–2011 je mogoča predvsem ugotovitev, da se število in intenzivnost varnostnih dogodkov stopnjujeta. Posebno problematično je, da so varnostni dogodki usmerjeni predvsem na posamezne pravosodne funkcionarje. Poleg tega trenutno na slovenskih sodiščih poteka tudi več odmevnih procesov, ki so varnostno problematično, tako da je treba uvajati dodatne, sorazmerne varnostne ukrepe glede na stopnjo in oceno varnostnega tveganja.

Nadaljnje oblikovanje varnostne politike in njena nadgradnja z razvojem varnostnega upravljanja kot dela poslovnih funkcij pravosodnih organov bosta temeljila na dobrih praksah in izkušnjah (*varnostni benchmarking*), ki so povezane predvsem z varnostno politiko in usmeritvami v evropskem prostoru. Odločen odziv na varnostne dogodke, ki ovirajo poslovanje pravosodnih organov ali ogrožajo varnost pravosodnih funkcionarjev, drugih zaposlenih in strank, bo skupna in temeljna naloga do leta 2020, s katero se bo ustvarjala varnostna prevencija, da se tako doseže čim višja stopnja varnosti pravosodnih organov, zaposlenih, strank in podatkov.

Analiza kaže, da so sicer bili doseženi nekateri temeljni cilji, ki naj bi omogočili, da se ustvarijo izhodišča za vzpostavitev ustrezne varnostne arhitekture v pravosodju tako, da bo se bo ohranjalo dostojanstvo sodišča in drugih pravosodnih organov ob hkratnem zagotavljanju varnosti. Toda delo na tem, dobesedno življenjsko pomembnem področju, še zdaleč ni končano. Že omenjena sprememba varnostnih vzorcev v pravosodju, kjer se potencialna nevarnost najhujših varnostnih dogodkov počasi, vendar vztrajno seli z okrožnih na okrajna sodišča, na katerih je varnostna infrastruktura zaradi različnih razlogov slabša, terja od države stalno budnost, prizadevanje in nenehne izboljšave. Realna je ocena, da je sedanje stanje na področju varnosti v pravosodnem sistemu nedvomno boljše, kot je bilo še pred nekaj leti. Toda po drugi strani sedanja (osnovna) varnostna infrastruktura in notranje zmogljivosti sistema zagotavljanja varnosti v sodstvu in pravosodju na splošno še zdaleč niso toliko izpopolnjene, da bi omogočale ustrezno odzivanje že ob posameznih hujših varnostnih dogodkih, kaj šele ob morebitnih sistematičnih in usklajenih dogodkih,¹² katerih

¹² Na primer ob velikih sojenjih nevarnim kriminalnim združbam, znanim po njihovi brezobzirnosti do različnih akterjev v pravosodnem sistemu. Prve take namige je bilo čutiti ob nedavnem sojenju italijanskima poštnima roparjema v Kopru, kjer je bilo več organiziranih

intenzivnosti se lahko glede na sedanjo poglobljajočo se gospodarsko in finančno krizo še krepí. Prav tako pa je glede na sedanje stanje mogoče opaziti pomanjkanje sistemskega pristopa k izvajanju sekundarnih varnostnih dejavnosti (na primer pri zagotavljanju ustrezne specializirane psihološke podpore morebitnim žrtvam izrednih varnostnih dogodkov v pravosodju).

3.2. Pravosodna uprava

Za delovanje učinkovitega pravosodja je treba skrbno in tehtno izvajati pristojnosti pravosodne uprave, ki zajema vse podpirne naloge in posebne nadzorne pristojnosti izvršilne oblasti v zvezi s poslovanjem sodišč in splošnim delovanjem sodnega sistema. Pri tem se morajo te naloge izvršilne veje oblasti vedno izvajati tako, da ni ogrožen neodvisni položaj sodstva v institucionalnem in funkcionalnem pomenu.¹³ Del načela delitve oblasti, ki je podvrženo tudi načelu demokratičnosti, je kot način njegovega uresničevanja mogoče opredeliti kot t. i. *sistem zavor in ravnotežij* med različnimi vejami oblasti.

Med zadeve pravosodne uprave¹⁴ spada zagotavljanje splošnih pogojev za uspešno izvajanje sodne oblasti, zlasti priprava predpisov s področja organizacije in poslovanja sodišč, skrb za izobraževanje in strokovno usposabljanje kadrov, izdajanje strokovne literature, zagotavljanje kadrovskih, materialnih, tehničnih in prostorskih možnosti, mednarodna pravna pomoč, izvrševanje kazenskih sankcij, statistična in druga raziskovanja o poslovanju sodišč ter druge upravne naloge, ki jih določa zakon. Med zadeve pravosodne uprave v širšem pomenu beseda pa spadajo tudi vsi nadzorni mehanizmi, povezani z delom pravosodja v najširšem pomenu, kamor se uvrščajo vsi tisti, ki so sodniku v strokovno pomoč pri izvedbi sodnih postopkov (sodni izvedenci, cenilci, tolmači in izvršitelji), ter notarji in odvetniki. Prav na teh občutljivih področjih se kaže še posebna potreba po izboljšavah pri njihovem poslovanju, čemur se bomo posvetili v naslednjih letih. Pomembna področja, ki terjajo ustrežnejše reševanje in ukrepanje pri izvajanju nalog pravosodne uprave, pa so tudi pristojnosti ministrstva v zvezi z insolvenčnimi postopki¹⁵ in Zakonom o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj (Uradni list RS, št. 101/05 in 86/10)¹⁶.

poskusov pobega, ki se k sreči niso stopnjevali, pri čemer sta omenjena po razpoložljivih podatkih del širše organizirane kriminalne združbe v sosednji Italiji.

¹³ Zoran Skubic, *Evolving Justice: The Constitutional Relationship Between the Ministry of Justice and the Judiciary and a Short Overview of Recent Developments in the Area of Court Management in the Republic of Slovenia*, International Journal for Court Administration, Vol. 4., No. 1, Seventh Issue, december 2011, str. 20.

¹⁴ V tem delu je govor predvsem o nalogah, ki jih izvaja ministrstvo, pristojno za pravosodje, v skladu z različnimi pristojnostmi pravosodne uprave glede delovanja sodišč in sodnega sistema kot celote. Seveda pa se glede na naravo in povezanost dela vseh vrst pravosodnih organov določena vprašanja, zajeta v tem poglavju, nanašajo tudi na delo in pristojnosti Državnega pravobranilstva Republike Slovenije ter državnih tožilcev. Pri tem je treba izrecno poudariti, da je bilo področje pravosodne uprave za področje državnega tožilstva v skladu z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o državni upravi (Uradni list RS, št. 21/12 – ZDU-1F) preneseno v pristojnost Ministrstva za notranje zadeve, ki je s tem prav tako eden od deležnikov.

¹⁵ Učinkovitejše izvajanje pristojnosti ministrstva v insolvenčnih postopkih odpusta obveznosti terja informatizacijo evidence o postopkih odpusta obveznosti v postopkih osebne stečaja. Evidentiranje takih postopkov je izjemnega pomena zaradi materialnih in procesnih učinkov, ki so posledica odpusta obveznosti. Trenutna evidenca ni primerno informacijsko podprta, kar pomeni z vidika administracije neučinkovitost pri delu in s tem zmanjševanje pravne varnosti

Glede na pristojnosti, ki jih Zakon o varstvu pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja (Uradni list RS, št. 49/06, 117/06 – ZDoh-2, 58/09 in 38/12 – ZVPSBNO) nalaga ministrstvu v skladu s pristojnostmi pravosodne uprave in sodni upravi na sodiščih ter celotnemu sodnemu sistemu, je jasno izražena potreba, da se vzpostavi enotna evidenca pospešitvenih pravnih sredstev po ZVPSBNO (nadzorstvenih pritožb in rokovnih predlogov), vendar ob doslednem in jasnem spoštovanju ustavnih načel delitve oblasti ter načela zavor in ravnotežij med različnimi vejami oblasti, predvsem sodno in izvršilno. Zaradi tega naj bi bila dostop do podatkovne zbirke in vnašanje podatkov vanjo taka, da bi po eni strani omogočala anonimizirano poročanje ministrstvu in drugim pristojnim institucijam, po drugi strani pa bi sodni upravi glede na hierarhičnost sodnega sistema in sodišč omogočala poenotenje prakse na tem za pravno varnost izjemno pomembnem področju.

Pri tem je izražen tudi jasen mednarodni interes Republike Slovenije zlasti z vidika sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice v Strasbourgu (ESČP). Prav učinkovitost sistema pospešitvenih pravnih sredstev po ZVPSBNO se bo v bližnji prihodnosti zagotovo ponovno presojala pred tem sodiščem. Pri tem pa sodna praksa ESČP postavlja vse večje zahteve z vidika nacionalnih mehanizmov učinkovitega varstva pravice do sojenja v razumnem roku. ESČP namreč ne zahteva samo določen, formaliziran in hkrati hiter postopek odločanja o pravici do sojenja v razumnem roku (pravici do sojenja brez nepotrebnega odlašanja), ampak zelo natančno analizira sodno prakso po zakonodaji držav pogodbenic. Zaradi tega se lahko zgoditi, da lahko težave glede vprašanja učinkovitosti pospešitvenih pravnih sredstev povzroči že ena »napačna« sodba nacionalnega sodišča. Po drugi strani pa lahko že ena »pravilna« sodba nacionalnega sodišča (v smislu »vodilnega primera sodne prakse«, kot to pojmuje ESČP), te težave razreši.

Da ima sodna praksa Evropskega sodišča dokaj strogo stališče do notranjepravne ureditve sodnega varstva pravice do sojenja v razumnem roku, kaže precedenčna

strank v sodnih postopkih. Zaradi doslednega in učinkovitega uresničevanja pristojnosti ministrstva je treba vzpostaviti informacijsko povezavo s sodišči, ki vodijo insolvenčne postopke.

¹⁶ V zvezi z informatizacijo in uvedbo elektronskega poslovanja pri obravnavi vlog o odškodninah žrtvam kaznivih dejanj je treba opozoriti na nujnost hitrejše obravnav teh vlog. Žrtve nasilnih naklepnih kaznivih dejanj v domačih in čezmejnih primerih so namreč v nezavidljivem položaju, saj pogosto ne uporabijo pravnih možnosti za doseg odškodnine oziroma zadoščenja. Evidenca o prosilcih in izdanih odločbah o odškodninah ni informacijsko podprta, kar z vidika administracije pomeni neučinkovitost pri delu in s tem zmanjšuje pravno varnost. Omenjena pravna snov ima tudi širšo, mednarodno razsežnost, saj gre za obveznost Republike Slovenije na podlagi prava Evropske unije. V obdobju 2006–2007 je tako Komisija proti Grčiji, Italiji, Latviji, Malti in Romuniji sprožila postopek za ugotavljanje kršitev po 226. členu takratne Pogodbe ES zaradi neobveščanja o prenosu Direktive sveta 2004/80/ES z dne 29. aprila 2004 o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj v njihovo notranjepravno ureditev. Nato so Italija, Latvija, Malta in Romunija izpolnile svojo obveznost in uradno obvestile Komisijo o prenosu te direktive v notranjo zakonodajo. Grčija pa takega uradnega obvestila ni poslala. Sodišče Evropskih skupnosti jo je zaradi tega julija 2007 obsodilo (sodba takrat še Sodišča ES (šesti senat) z dne 18. julija 2007 – Komisija proti Grčiji, zadeva C-26/07). Tudi po tej (prvi) obsodbi Grčija ni ustrezno poskrbela za prenos določb direktive. Komisija je nato leta 2008 proti Grčiji sprožila (nov) sodni postopek po 228. členu takratne Pogodbe ES, ki je doživel epilog z obsodbo pred Sodiščem Evropske unije, s katero je to Grčiji naložilo denarno kazen zaradi prepoznega (neustreznega) prenosa direktive v notranje pravo v znesku 3 milijonov evrov (sodba Sodišča EU z dne 31. marca 2011 – Komisija proti Grčiji, zadeva C-407/09).

sodba Velikega senata Evropskega sodišča z dne 29. 3. 2006 v primeru *Scordino proti Italiji* (št. 1)¹⁷ v zvezi z italijanskim zakonom iz leta 2001 (*legge Pinto*)¹⁸. V tej sodbi je ESČP izreklo neke vrste pohvalo, da so posamezne države, kot so Avstrija, Hrvaška, Španija, Poljska in Slovaška, odlično razumele položaj glede varstva pravice do sojenja v razumnem roku in so izbrale (uzakonile) kombinacijo dveh vrst pravnih sredstev, namreč enega, ki je določeno za pospešitev sodnega postopka, in drugega, ki je določeno za dodelitev odškodnine.¹⁹ Podoben in primerljiv mehanizem je uzakonjen tudi v našem ZVPSBNO, in sicer s kombinacijo nadzorstvene pritožbe in rokavnega predloga na eni strani ter (podredno) odškodninskega zahtevka za povrnitev nepremoženjske škode na drugi. Glede nato je mogoče ugotoviti, da je bistvo delovanja oziroma učinkovanja ZVPSBNO zlasti v njegovem učinkovitem za stranke ugodnem izvrševanju. To pa je sicer res predvsem naloga sodne veje oblasti in delno tudi Državnega pravobranilstva Republike Slovenije, ki jima je ZVPSBNO dal na razpolago ustrezno orodje, po drugi strani pa tudi ministrstva, pristojnega za pravosodje, pri izvajanju nalog pravosodne uprave, kot je vodenje evidenc pospešitvenih pravnih sredstev po ZVPSBNO, oziroma kakor je navedeno v sklepih ugotovitvi članka iz strokovne literature²⁰:

»Glede na dosedanje sodno prakso ESČP je smotrno pozornost nameniti zlasti vprašanju učinkovitosti pospešitvenih pravnih sredstev v praksi, tako z vidika preprečevanja zaostankov kot tudi (v postopkih, ki so že predolgo trajali) z vidika dostopnosti zahtevka za pravično zadoščenje.«

In konec koncev, upoštevati je treba, da gre pri varstvu pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja vendarle za varstvo pravice stranke sodnega postopka, od katere so lahko odvisni tudi njeno »finančno preživetje«, socialni položaj, ugled in podobno.

3.3. Slovensko sodstvo

Slovensko sodstvo je neodvisna veja oblasti, ki ji je zaupano nepristransko in neodvisno sojenje brez nepotrebnega odlašanja zaradi ohranitve vladavine prava in pravne države ter varstva pravic in svoboščin, ki jih zagotavljata ustava in zakonodaja Republike Slovenije. Za zagotavljanje svojega poslanstva sprejema te temeljne vrednote svojega dela: neodvisnost in nepristranskost odločanja, odgovornost, integriteta in poštenost, sojenje v optimalnem in predvidljivem času ter zagotavljanje kakovostnih storitev za stranke v sodnih postopkih. Svoje poslanstvo lahko slovensko sodstvo zagotavlja samo s pametnim in trajnostno usmerjenim delovanjem, ki ga odlikuje najvišja stopnja strokovnosti, učinkovitega vodenja in z informacijsko tehnologijo podprtega upravljanja sodnih postopkov (*case management*).

Slovensko sodstvo deli usodo gospodarskih razmer v državi in celotnem evropskem prostoru ter se zaveda, da je kot samostojna veja oblasti ključni dejavnik zagotavljanja pravne varnosti. Od vključitve v Evropsko unijo je slovensko sodstvo doseglo pomemben napredek pri odpravi zaostankov, hitrejšem reševanju zadev in večji

¹⁷ Sodba ESČP, št. pritožbe 36813/97, 29. 3. 2006.

¹⁸ Zakon Italijanske republike iz leta 2001 o zagotavljanju pravičnega zadoščenja (denarne odškodnine) za kršitve pravice do sojenja v razumnem roku iz prvega stavka prvega odstavka 6. člena konvencije.

¹⁹ 186. odstavek omenjene sodbe.

²⁰ Katarina Zidar Al-Mutairi, Pravica do sojenja v razumnem roku, Pravna praksa, št. 42/09, str. VI.

učinkovitosti celotnega sodnega sistema. V decembru 2005 je ministrstvo, pristojno za pravosodje, v sodelovanju z Vrhovnim sodiščem Republike Slovenije pripravilo skupni državni projekt *Projekt Lukenda – Odprava sodnih zaostankov*²¹ in sestavilo operativni delovni načrt, v katerem je kot prednostno razvojno nalogo opredelilo posamezne ukrepe za odpravo sodnih zaostankov in jih vključilo v temeljna strateška dokumenta (*Program reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji* in *Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji*), sprejeta v oktobru in novembru 2005²².

Kot **glavni ukrepi** za zagotovitev večje učinkovitosti sodstva in odpravo sodnih zaostankov, kot so opredeljeni v *Programu reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji* in *Okviru gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji*, so bili določeni:

- (i) zagotovitev prostorskih možnosti v skladu s strategijo prostorskega razvoja pravosodnega sistema,
- (ii) dodatna zagotovitev in organiziranje človeških virov oziroma strokovnega osebja za določen čas,
- (iii) spodbudno nagrajevanje sodnega osebja za odpravljanje sodnih zaostankov.

Določeni so bili tudi **drugi ukrepi** za povečanje učinkovitosti sodstva:

- iv) poenostavitev zakonodaje in standardizacija sodnih postopkov,
- v) popolna informatizacija sodišč, dodatno usposabljanje sodnikov in tožilcev z uvedbo specializacije sodnikov,
- vi) reorganizacija in boljše upravljanje sodišč – opraviti analizo velikosti optimalne organizacijske enote najmanjšega še učinkovitega sodišča ter v kazenskih zadevah možnosti specializacije sodišč – določitev pristojnosti sodišča za širše območje,
- vii) spodbujanje kakovosti in učinkovitosti dela tožilcev in pravobranilcev,
- viii) sprememba na področju sodnih taks in povprečnin zaradi večjega sorazmerja med njihovo višino in dejanskimi stroški postopkov,
- ix) sprememba odvetniške tarife zaradi pospešitve postopkov in priznavanja potrebnih stroškov v skladu z dejansko opravljenim delom,
- x) vzpostavitev hitrega in učinkovitega sistema izterjave kazni, povprečnin in sodnih taks,
- xi) vzpostavitev sistema, ki bo pospešil in poenostavil reševanje bagatelnih zadev,
- xii) spodbujanje državljanske zavesti, ki bo poudarjala zaupanje v pravosodne organe in njihove delavce ter spoštovanje do njih,
- xiii) zagotovitev večje varnosti na sodiščih,
- xiv) zagotovitev stalnosti sodnikov na sodiščih z možnostjo napredovanja v višji plačilni razred in višji sodniški naziv na istem sodišču in istem pravnem področju,
- xv) zagotovitev mobilnosti sodnikov in/ali sodnih spisov.

Na slovenskih sodiščih se v zadnjih letih nadaljujejo pozitivni trendi poslovanja. Praktično na vseh sodiščih so kazalniki poslovanja glede pripada in nerešenih pomembnejših zadev pozitivni. Sodišča so usmerjena v reševanje starejših, običajno tudi zahtevnejših zadev, kar vpliva na storilnost posameznih sodišč. Izrazito pozitivne kazalnike dosegajo okrajna sodišča, Višje delovno in socialno sodišče ter Vrhovno sodišče Republike Slovenije. Predvsem pri okrajnih sodiščih je to zagotovo tudi zaradi

²¹ Več o izvajanju projekta Lukenda: http://www.mp.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/dokumenti/.

²² http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/projekt_Lukenda.pdf.

sorazmerno ugodnih kadrovskih razmer glede zasedenih sodniških mest ter usmerjenega delovanja na področju izvršbe, čeprav imajo ta sodišča še vedno nekatere sistemske težave. Skrb vzbujajo predvsem razmere na okrožnih sodiščih, ki edina srednjeročno pripada novih zadev kljub njegovemu zmanjšanju in višji storilnosti ne obvladujejo. Prav delo okrožnih sodišč pa je v marsičem ključnega pomena za učinkovito reševanje najranljivejših področij, ki so še posebej v ospredju v trenutnih razmerah gospodarske in finančne krize (npr. gospodarski spori, zahtevnejši kazenski procesi in insolvenčni postopki).

Primerjalna analiza zasedenosti sodniških mest na okrožnih sodiščih glede na pripad, rešene in nerešene zadeve pokaže potrebo po dodatnih ukrepih na posameznih pravnih področjih (predvsem gospodarskih pravnih zadevah) in dodatnih sodnikov na posameznih okrožnih sodiščih (predvsem Okrožno sodišče v Ljubljani) ter zmanjšanju števila sodnikov na okrajnih sodiščih.

Na ravni celotne države so področja, ki zahtevajo posebno pozornost, predvsem gospodarski spori, zahtevnejše kazenske zadeve, insolvenčni postopki in nepremičninska izvršba. Hkrati se tudi ugotavljajo posamezni slabši kazalniki uspešnosti na posameznih sodiščih (npr. neobvladovanje pripada, kadrovska nesorazmerja glede na različno obremenjenost sodišč, neustrezna starostna struktura nerešenih zadev).

Na podlagi analize stanja na sodiščih je slovensko sodstvo opredelilo pet srednjeročnih prednostnih področij in pet ukrepov za njihovo izvajanje, s katerimi se bo že v letu 2012 izboljšalo stanje pri zmanjševanju zaostankov, reševanju starejših nerešenih zadev, pospešitvi poslovnih procesov na sodiščih, razbremenitvi sodnikov in izenačevanju kadrovskih virov.

3.4. Državno tožilstvo

Skladno s 135. členom ustave državna tožilstva ureja Zakon o državnem tožilstvu (ZDT-1)²³, ki je bil objavljen 22. 7. 2011, uporabljati pa se je začel s 6. 11. 2011. To je nov predpis, v katerem se kaže razvoj (javnega) državnega tožilstva v Republiki Sloveniji. Ta razvoj je po drugi svetovni vojni potekal od prvotno monokratičnega in centraliziranega tožilstva kot varuha zakonitosti, ki je imel poleg pristojnosti v kazenskem postopku tudi številne pristojnosti na področju civilnega prava, do sedanjega koncepta samostojnega državnega tožilca kot nosilca funkcije kazenskega pregona. Hkrati s tem razvojem se je vloga državnega tožilstva kot organizacije v kazenskem postopku premaknila od vloge (pasivnega) državnega organa k vlogi aktivne stranke v sodnem postopku. Institucionalno je državno tožilstvo v razmerju do sodišča še vedno državni organ, ki suvereno in samostojno odloča o sprožitvi kazenskega pregona (medtem ko je odločitev o uvedbi kazenskega postopka v rokah sodišča), kar preden postavlja tudi določeno stopnjo (so)odgovornosti za obseg kazenskih postopkov in kakovost podlag, na katerih temeljijo obtožni akti, vendar je naloga pregona zaupana samostojnemu državnemu tožilcu, ki ga pri njegovem delu zavezuje le ustava in zakon (3. člen ZDT-1).

²³ Uradni list RS, št. 58/11 in 21/12-ZDU-1F. V skladu z določbami ZDU-1F je bilo področje opravljanja nalog s področij organizacije in statusa državnega tožilstva, pravosodnega nadzora nad poslovanjem državnega tožilstva, pravosodne uprave za področje državnega tožilstva, mednarodnega sodelovanja in mednarodne pravne pomoči v delu, ki se nanaša na državna tožilstva, preneseno v pristojnost Ministrstva za notranje zadeve.

Državni tožilci to svoje poslanstvo uresničujejo na posameznih okrožnih državnih tožilstvih, specializiranih državnih tožilstvih za pregon najzahtevnejših oblik gospodarskega kriminala in Vrhovnem državnem tožilstvu Republike Slovenije. Skladno z določbami Ustave RS in ZDT-1 (10. člen) so državna tožilstva samostojni državni organi in so del pravosodja.

V zvezi s tem je pomembno tudi razmerje med državnimi tožilstvi in nadzornimi institucijami v družbi, zlasti njihovo razmerje s policijo kot organom odkrivanja. Državni tožilci imajo sicer z zakonom določeno pristojnost usmerjanja dela policije v predkazenskem postopku, vendar ni mogoče mimo tega, da je (so)odgovornost tožilca za količino in kakovost podatkov, na katerih temelji poznejši kazenski postopek, po naravi stvari nujno povezana s podatki, ki jih tožilcu predloži policija.

Statistični podatki, s katerimi razpolagajo državna tožilstva, že več let izkazujejo stalno povečevanje pripada novih kazenskih zadev. Razlogov za to je gotovo več, vendar se treba v trenutnih zaostrenih gospodarskih razmerah, v katerih se posamezniki pogosteje kot običajno spoprijemajo z materialnim pomanjkanjem in stisko, zavedati, da se bo tak trend še nekaj časa nadaljeval.

Zaradi vsega navedenega bo tožilska organizacija v prihodnje morala svoje delovanje usmerjati v to, da se doseže taka politika pregona, ki bo omogočala hitro in pravično obravnavo preprostejših oblik kriminalitete (ki so najštevilnejše ter močno vplivajo na občutek varnosti in delovanja pravne države pri posameznikih), po drugi strani pa bo omogočala učinkovito spopadanje z najzahtevnejšimi oblikami organiziranega, zlasti gospodarskega kriminala, ki pomenijo največjo družbeno nevarnost in so za družbeno tkivo tudi najškodljivejše.

3.5. Državno pravobranilstvo

Državno pravobranilstvo je kot zakoniti zastopnik države pomemben organ pravosodja, izvorno pa je bila njegova vloga varstvo »javne blagajne«. Državno pravobranilstvo v današnji obliki je bilo vzpostavljeno z Zakonom o državnem pravobranilstvu²⁴, ki je bil objavljen 10. 4. 1997, veljati pa je začel 25. 4. 1997.

Državno pravobranilstvo Republike Slovenije je pravosodni organ, ki zastopa Republiko Slovenijo in druge subjekte (državo, njene organe in upravne organizacije v sestavi, ki imajo status pravnih oseb) pred sodišči in upravnimi organi. Republiko Slovenijo zastopa tudi pred tujimi in mednarodnimi sodišči, kot so predvsem Evropsko sodišče za človekove pravice v Strasbourgu in sodišča Evropske unije. Opravlja pa lahko tudi druge naloge, določene s posebnimi zakoni²⁵. Kot del pravosodnega sistema sodeluje pri uresničevanju ciljev pravosodja, to so učinkovito, mirno in kulturno razreševanje sporov v družbi.

Državno pravobranilstvo kot zakoniti zastopnik države pred mednarodnimi sodišči zastopa Republiko Slovenijo predvsem pred Sodiščem Evropske unije (SEU), Sodiščem EFTA in Evropskim sodiščem za človekove pravice (ESČP). Dosedanje izkušnje kažejo, da je pravo človekovih pravic in možnosti za njihovo varstvo, tudi na ravni mednarodnega sodišča, vse bolj v zavesti ljudi in ga tudi vedno bolj uporabljajo. Hkrati pa pravo Evropske unije v zavesti ljudi še vedno ostaja »tuje« pravo in kot tako precej nepoznano. Posledica tega je, da se Republika Slovenija – razen kadar se je kot

²⁴ Uradni list RS, št. 20/97.

²⁵ Na primer sklepanje poravnjav za vračilo vlaganj v javno telekomunikacijsko omrežje.

tožena stranka prisiljena – praktično ne vključuje v postopke pred SEU in tudi nacionalna sodišča skorajda ne postavljajo predhodnih vprašanj. V osmih letih članstva v Evropski uniji so sodišča vložila na SEU le štiri predloge za sprejetje predhodne odločbe, kar uvršča Republiko Slovenijo na sam rep držav članic. ESČP, ki je bolj poznano, se še vedno dojema predvsem kot četrta stopnja sojenja, torej kot tisto sodišče, ki bo ugotovilo in odpravilo dejanske in pravne zmote nacionalnih sodišč ter pred katerim bodo pritožniki uveljavili zahtevke, s katerimi so v postopkih pred nacionalnimi sodišči propadli. Zaradi tega so številne pritožbe neuspešne, ker ESČP ni ugotovilo kršenja pravic, varovanih s Konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin Sveta Evrope²⁶ (EKČP).

Zaradi vsesplošne krize se povečuje predvsem število stečajnih zadev in postopkov prisilnih izvršb. Povečuje se tudi število pritožb in tožb, ki jih Republiki Sloveniji vročajo mednarodna sodišča, kot sta ESČP in SEU. Ker obsodbe Republike Slovenije pred tema sodiščema ne pomenijo samo kršitev pravic posameznikov, temveč vplivajo na mednarodni ugled Republike Slovenije, je še toliko pomembnejše, da se Državnemu pravobranilstvu zagotovijo čim bolj optimalne možnosti delovanja, da bo tako kljub povečevanju števila zadev svoje delo lahko še naprej opravljalo v skladu z načeli strokovnosti in kakovosti ter s tem izpolnjevalo predvsem pozitivne dolžnosti Republike Slovenije, da na svojem ozemlju zagotavlja spoštovanje in uresničevanje človekovih pravic (5. člen ustave) ter uresničuje načelo pravne države v celoti (2. člen ustave). Dolžnost vseskozi ostaja enaka: varovati državno premoženje kot enega od sestavnih delov države in lastninskopravne interese Republike Slovenije.²⁷

3.6. Izvrševanje kazenskih sankcij

Povečanje zaporskih zmogljivosti, za kar si je Slovenija prizadevala v zadnjem času (nedavna zgraditev dveh novih traktov v Zavodu za prestajanje kazni zapora Dob), ne pomeni, da si država želi imeti te zmogljivosti zasedene. Cilj demokratične države ne sme biti, da se število zaprtih oseb povečuje, temveč ravno nasprotno. Cilj Republike Slovenije je, da se uvršča med tiste države, ki so po številu zaprtih oseb v primerjavi s številom prebivalcev med najmanj represivnimi. Poleg tega se stopnja demokratičnosti neke države meri tudi po tem, kako država obravnava tiste, ki so prestopili mejo zakona. Boj proti kriminaliteti ni le naloga pravne, temveč tudi socialne države.

Sestava obsojencev kaže, da gre pogosto za ljudi z družbenega obrobja, od katerih se je marsikdo znašel v stiski, zaradi katere je storil kaznivo dejanje. Slovenija zato svoja prihodnja prizadevanja usmerja v resocializacijo obsojencev s posebnim poudarkom na različnih programih v obdobju po izpustu na prostost in v vzpostavitev preventivnih mehanizmov za različne najbolj ogrožene družbene skupine, za katere stroka meni, da bi bil zanje strog odvzem prostosti manj koristen oziroma bi bil z njim dosežen celo ravno nasprotni učinek (npr. mladoletniki).

²⁶ Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, spremenjena in dopolnjena s protokolom št. 11 ter z dodatnim protokolom in s protokoli št. 4, 6, 7 ter protokoloma št. 13 in 14, objava: Uradni list RS, št. 33/94 – Mednarodne pogodbe, št. 7/94; Protokol št. 13 – Uradni list RS, št. 102/03 – Mednarodne pogodbe, št. 22/03; Protokol št. 14 – Uradni list RS, št. 49/05 – Mednarodne pogodbe, št. 7/05.

²⁷ V tem trenutku je ena večjih pomanjklivosti informacijska (ne)povezanost med Državnim pravobranilstvom in sodišči, ki so v posameznih delih že prešla na elektronsko poslovanje s svojimi strankami, med katerimi je tudi Državno pravobranilstvo.

V prihodnje Slovenijo tako čaka vzpostavitev probacijske službe, ki bo skrbela za izvrševanje kazenskih sankcij, ki se izvršujejo v skupnosti. Podatki kažejo, da je bilo kar 80 odstotkov na novo sprejetih obsojencev v slovenske zapore obsojenih na kazen do dveh let zaporov in da jih je približno tretjina kazni nastopila iz prostosti. Alternativne kazni bi lahko pogosteje nadomestile zaporno kazen, saj pri številnih obsojencih za njihovo izrekanje ni posebnih varnostnih zadržkov, hkrati pa bi to pomenilo pomembno prostorsko razbremenitev za zapore in finančno razbremenitev za državni proračun.

Odbor Sveta Evrope za preprečevanje mučenja, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (CPT) je ob svojem obisku v Sloveniji leta 2006 v poročilu zapisal, da verjame, da bodo slovenski organi še naprej izvajali različne ukrepe za zmanjševanje prezasedenosti zaporov in pri tem ravnali med drugim v skladu s *Priporočilom št. R(99)22 Odbora ministrov Sveta Evrope o prezasedenosti zaporov*²⁸. Naraščanje števila zaprtih oseb je zato glavni izziv za zaporski sistem in celotno kazensko pravosodje v smislu človekovih pravic in učinkovitega vodenja zaporov. Povečano število zaprtih oseb ima številne škodljive učinke na življenje v zaporu.

Na prostorsko stisko v slovenskih zaporih in prezasedenost zmožljivosti so Slovenijo opozarjali tudi mednarodni nadzorstveni organi in varuh človekovih pravic. Ob obravnavi letnega poročila varuha človekovih pravic za leto 2009 je tudi Državni zbor Republike Slovenije sprejel priporočilo, naj si Vlada Republike Slovenije še naprej prizadeva za izboljšanje razmer pri izvrševanju kazenskih sankcij.

Varnost v zaporih

Pri varnosti v zaporskem sistemu kot podsistemu pravosodja se skušajo doseči nekateri drugi cilji kot pri varnosti v pravosodnem sistemu v ožjem pomenu, ki je bila predstavljena v točki 3.1 tega dokumenta. Če se želi pri varnosti pravosodnih funkcionarjev in stavb pravosodnih organov predvsem doseči nemoteno delovanje pravosodnega sistema, sta varnost in varovanje v zaporih namenjena predvsem vzpostavljanju temeljnih pogojev za zagotavljanje resocializacije zaprtih oseb. V zaprtem okolju, ki je hkrati še nevarno, so namreč obeti za dejansko resocializacijo, ki pomeni spremembo osnovnih vzorcev vedenja in razmišljanja posameznika, zelo majhni. Zaradi tega je še toliko pomembnejše, da se ustrezna pozornost nameni tudi temu vprašanju.

Zagotavljanje varovanja v zaporskem sistemu spada med najtežje oblike varovanja institucij in oseb v širšem evropskem prostoru. Zapori so sociološki pojav ter družbena skupnost *sui generis*, kjer na enem mestu prebivajo osebe, ki tam ne želijo biti, hkrati pa tam delajo in preživijo najmanj tretjino svojega časa tudi osebe, ki so v zaporskem sistemu zaposlene.

Varovanje zaporov z vidika poslanstva in nalog obsega:

- varovanje družbe pred storilci kaznivih dejanj, ki jim je bila odvzeta prostost (v nadaljevanju: zaprte osebe);
- varovanje zaprtih oseb pred drugimi zaprtimi osebami;

²⁸ *Council of Europe Committee of Ministers Recommendation No. R (99) 22 of the Committee of Ministers to Member States concerning prison overcrowding and prison population inflation*, (Adopted by the Committee of Ministers on 30 September 1999 at the 681st meeting of the Ministers' Deputies).

- varovanje zaprtih oseb pred samovoljo tam zaposlenih posameznikov in pred zaporsko institucijo kot tako;
- varovanje osebja zaporov pred zaprtimi osebami ter
- varovanje pravic in svoboščin vseh, ki tako ali drugače bivajo ali delujejo v zaporskem sistemu.

Že samo ta kratek opis pove, kako zapleten je sistem varovanja v zaporskih institucijah, ki se še zdaleč ne more enačiti zgolj z obsežnim arhitektonsko-tehničnim varovanjem. Temelj dobrega varovanja je visoko strokovno delo osebja na vseh ravneh od pravosodnega policista do direktorja zavoda za prestajanje kazni zapora. Ključnega pomena za učinkovito varovanje vseh naštetih kategorij je obsežno interdisciplinarno znanje nosilcev varovanja s področja družboslovnih, medicinskih in tehničnih ved.

Arhitektonsko-tehnično varovanje pomeni le dopolnitev varovanja v smislu onemogočanja tistih dejavnosti zaprtih oseb, ki jih ni mogoče omejevati ali preprečevati kako drugače. Tako varovanje mora biti prilagojeno posebnostim zaporskih institucij, v katerih je varovanje pretežno namenjeno preprečitvi izhoda iz objekta in ne preprečitvi vstopa vanj.

Obravnavanje nasilnih storilcev kaznivih dejanj – program obravnave storilcev kaznivih dejanj z elementi nasilja in storilcev, ki so nasilni v zaporu

V zavodih za prestajanje kazni zapora prestajajo kazen tudi storilci kaznivih dejanj z elementi nasilja in tisti, ki so med prestajanjem zaporne kazni nasilni do drugih. Večina storilcev ima šele med prestajanjem kazni prvič v življenju priložnost, da spozna svoje neustrezno in škodljivo vedenje ter njegove posledice.

To je izredno zahtevno in celovito strokovno področje, ki zahteva postavitev programa obravnave za ciljno skupino, ki je poleg odvisnikov od prepovedanih drog ena najkritičnejših glede obetov za uspešno resocializacijo in postpenalno vključitev na trg dela. Zlasti večkratni povratniki z elementi nasilnega vedenja so asocialne in antisocialno naravnane osebnosti, ki se v demokratičnem in permisivnem okolju težko znajdejo oziroma se neustrezno prilagajajo. Na povratništvo vplivajo: psihološki dejavniki (nesposobnost za uspeh v družbi, nizka samopodoba, čustvena nestabilnost, izključenost iz družbe, zavračanje načina obravnave), nezadovoljene čustvene potrebe (frustracije, regresivno vedenje), neurejeni medosebni odnosi (odsotnost socialne pripadnosti, varnosti, solidarnosti oziroma pripadnosti kriminalni subkulturi; težave v družini in okolju – na primer zavrženost), socialni in ekonomski, vzgojni, poklicni in zaposlitveni dejavniki ter ne nazadnje kriminalna socializacija v zaporu (obsojenca podpirajo organizirane odklonske skupine v zaporu in zunaj njega).

Treba bi bilo usposobiti skupino strokovnih delavcev v zavodih z namenom posredovanja in pridobivanja veščin, metod, tehnik in znanja za delo z zaprtimi, ki so nasilni oziroma so bili obsojeni za kazniva dejanja z elementi nasilja. Obravnavanje teh storilcev terjaja večdisciplinarni pristop v fazi analize primerne pristopa k posameznemu obsojencu in načrtovanja njegove obravnave ter v fazi postpenalne podpore.

Obravnavanje odvisnikov od prepovedanih drog in alkohola v zaporskem sistemu

Številne raziskave kažejo visoko kriminalitetno ogroženost uporabnikov prepovedanih drog. Kriminaliteta, povezana z uporabo drog, se deli na primarno, ki je neposredno povezana z nezakonito proizvodnjo drog in prometom z njimi, in sekundarno

kriminaliteto, ki je posledica zasvojenosti. Prav skupina zasvojenih storilcev kaznivih dejanj je najbolj nagnjena k nezakonitim oblikam pridobivanja denarja za nakup prepovedanih drog.

V letu 2011 je bilo v zaporskem sistemu prepoznanih 1.072 zaprtih oseb, ki so imele težave zaradi uživanja nedovoljenih drog, in 489 oseb s težavami zaradi odvisnosti od alkohola. Zaprte osebe, odvisne od nedovoljenih drog, so v zavodih obravnavane v skladu z izdelanimi oblikami večdisciplinarnih strategij, ki opredeljuje medicinski del pomoči, programe edukacije in motivacijski proces ter nadgradnjo z visokopražnimi programi. Zaradi širših zdravstvenih in družbenih posledic, ki jih prinaša bolezen odvisnosti, se morajo strokovni delavci v zavodih nenehno izobraževati in usposabljeni.

Obravnava storilcev kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost

V slovenskih zaporih se je sistematična obravnava storilcev kaznivih zoper spolno nedotakljivost začela v letu 2003. Strokovnjaki psihiatrične stroke so izpeljali začetno usposabljanje za delavce zaporskega sistema, ki obravnavajo storilce spolnih kaznivih dejanj. Psihologi, ki delajo v zaporu, so se v nadaljevanju povezali v supervizijsko skupino, ki je vrsto let delovala pod mentorstvom uglednega psihiatra. V letih 2004 in 2005 je bila v največjem slovenskem zavodu za prestajanje kazni zapora vzpostavljena poskusna edukativna skupina, ki jo je vodil psihiater, zavodski psihologi pa so bili navzoči kot soterapevti.

V letih 2005 in 2006 je supervizijska skupina sestavila izobraževalni program, ki ga psihologi v tem zaporu od takrat redno izvajajo s skupinami obsojencev in je podlaga za individualno obravnavo. Individualna obravnava storilcev kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost poteka v vseh zavodih, ki imajo zaposlene psihologe, ki se redno mesečno srečujejo na supervizijski skupini. Začeto sistematično delo s to skupino storilcev kaznivih dejanj bi bilo treba ustrezno nadgraditi z vzpostavitvijo ustreznega krovne mehanizma, ki bi omogočal sistematično in večdisciplinarno obravnavo te občutljive skupine zaprtih oseb, ob upoštevanju sodobnih smernic in prenosu dobrih tujih praks.

Področje pedagoškega strokovnega dela in izobraževanja zaprtih oseb

V zvezi s pedagoškim delom je treba opozoriti na dvoje, in sicer:

Področje strokovnega kadra – pedagogov

Strokovnim delavcem pedagogom so na voljo vključevanje v različna usposabljanja (*sensitivity training*, usposabljanja s področja komunikacije, timskega in interdisciplinarnega sodelovanja in tako dalje), supervizije, predavanja, seminarji, kongresi in posveti. S takim pristopom so bili doseženi dobri rezultati, vendar bi bilo treba vzpostaviti institucionalni okvir za trajnostno izvajanje ter poglobitev dosežkov in spoznanj s tega področja

Področje izobraževanja zaprtih oseb

Izobraževanje in prostočasne dejavnosti so zaprtim osebam v slovenskem zaporskem sistemu zagotovljene v različnih oblikah. Avtentično izobraževanje odraslih pomaga pri uravnoteženju negativnih posledic odvzema prostosti – razosebljanja, institucionalizacije in razdružbljanja (načelo normalizacije). Veliko zapornikov ima zelo majhne oz. negativne izkušnje z izobraževanjem v preteklosti; zaradi zagotavljanja enakih možnosti je zaprtim osebam med prestajanjem kazni ponujena priložnost, da nadomestijo morebiten izobrazbeni primanjkljaj. Tretji argument pa je rehabilitacijske

narave: izobraževanje ima moč, da prebudi pozitivne zmožnosti učenca, mu odpre nove možnosti in izbire v življenju, s tem pa se povečuje tudi verjetnost, da posameznik ne bo več storil kaznivega dejanja.

Svetovanje in pomoč obsojencem pri socialnem vključevanju med prestajanjem kazni in po prestani kazni

Ena od oblik dela z zaprtimi osebami je prostovoljno svetovanje, tudi zunanjih sodelavcev. Za človeka v stiski je pomembno, da ga nekdo posluša, da se mu lahko izpove in s tem zmanjša čustveno napetost. Med prestajanjem kazni zapora svetovalec prevzame vlogo prostovoljne socialne mreže, ki je obsojencu na prostostno kazen v veliki meri odvzeta. Za obsojenca je to možnost, da z osebo, ki ni del družine in sistema prestajanja kazni zapora, vzpostavi vsaj osnovno raven komuniciranja in socialne interakcije.

Svetovanje je ena od posebnosti slovenske postpenalne obravnave in pomoči obsojencu pri socialnem vključevanju po odpustu, ki pa se kljub pozitivnim strokovnim ocenam vse težje ohranja v praksi.

V letu 2010 je imelo prostovoljne svetovalce 79 obsojencev, na novo pa je bilo predvsem po zaslugi verskih organizacij in društev uvedenih 63 svetovanj. Zavodi so centrom za socialno delo dali še 31 predlogov za imenovanje svetovalca, vendar jih centri za socialno delo niso odobrili. Ohranitev in nadgradnja predstavljene dobre prakse sta pomembni za učinkovitost resocializacije in povečanje možnosti zaposlitve po prestani zaporni kazni, še posebej v času, ko Republika Slovenija še nima vzpostavljene infrastrukture služb za pomoč po prestani kazni.

Zagotavljanje dela in delovne terapije zaprtim osebam

Delo zaprtih oseb je pomemben del njihove obravnave, saj pomaga ohranjati in pridobivati sposobnost za pridobitno delo po prestani kazni ter med prestajanjem kazni ustvarja ritem, ki je podoben običajnemu življenju na prostosti. Vzgojni proces, ki se odvija z delom, je za socializacijo in rehabilitacijo ključnega pomena. Toliko bolj zato vzbuja skrb, da v sedanjih razmerah v slovenskem zaporskem sistemu ni mogoče zagotoviti, da bi bilo vsakemu obsojencu, ki želi delati, to tudi omogočeno. Pomanjkanje delovnih mest tako povzroča dolgočasje, saj zaprtim osebam pogosto ostaja veliko prostega časa, kar pogosto pripelje do različnih napetosti in številnih medsebojnih nesoglasij.

Pri delovni terapiji ni mogoče zanemariti niti premoženjskega vidika, saj delo mnogim obsojencem pomaga lajšati finančno stisko, v kateri so se znašli sami in pogosto tudi njihovi svojci. V zavodih za prestajanje kazni zapora se zaprtim osebam zagotavlja pravica do dela predvsem v javnih gospodarskih zavodih pri hišnih delih, nekaterim zaprtim osebam pa tudi zunaj zavoda. Podatki iz letnih poročil zavodov kažejo, da je delež zaprtih oseb, ki se jim zagotavljata delo in delovna terapija, občutno premajhen. Prav večšine, ki jih zaprte osebe pridobijo pri delovni terapiji, so lahko pomembne pri njihovem poznejšem vključevanju na trg dela.

Uvedba probacijske službe v slovenski sistem izvrševanja kazenskih sankcij

Številni varnostno kočljivi in pomembni dogodki, ki smo jim bili priča v preteklosti, še posebej pa tisti, ki jih spremljamo v današnjem času ob prebujenju in množičnem zavedanju številnih narodov po svetu, da sta svoboda in s tem povezana varnost

bivanja, ustvarjanja in življenja dobrini sami po sebi, vendar nista dani sami po sebi, nas opozarjajo, da je treba delovati proaktivno, pa tudi globalno preventivno, če želimo, da bodo tudi represivni ukrepi imeli pozitiven učinek. Za vzpostavitev in obstoj teh dveh dobrin kot temeljnih pogojev za razvoj in napredek ljudi in družbene skupnosti torej ne zadostujeta zgolj prizadevanje in obveznost države in njenih institucij, temveč je potrebno predvsem prizadevanje za vzpostavitev mehanizmov, ki bodo pri vseh posameznikih na vseh ravneh ponotranjili zavedanje o spoštovanju občečloveških vrednot, na katerih temeljijo pravičnost, enakopravnost in enakost, ki so temeljne predpostavke za vzpostavitev in ohranjanje svobode in varnosti v globalni strukturi vključenosti, povezovanja in sobivanja ljudi. Demokratična družba brez dejanske uresničitve takega zavedanja, na katerem temeljijo človekove pravice in svoboščine, sploh ne more zagotavljati svobode in varnosti v okviru pravičnosti.²⁹

Odvzem svobode je zadnji ukrep – *ultima ratio* – sankcioniranja storilcev kaznivih dejanj, uporabljal naj bi se le za težja kazniva dejanja in takrat, ko katera koli druga sankcija ali ukrep ni učinkovit. Naraščanje števila zaprtih oseb je glavni izziv zaporskim sistemom in celotnemu kazenskemu pravosodju tako v smislu zagotavljanja in spoštovanja temeljnih človekovih pravic kot tudi učinkovitega vodenja zaporov. Povečano število zaprtih oseb ima številne škodljive učinke na življenje v zaporu, napačna in čezmerna uporaba zapornih kazni pa lahko zmanjša stopnjo varnosti v družbi.

Kazenska zakonodaja v Sloveniji že vrsto let omogoča različne alternativne oblike prestajanja zaporne kazni. Ena od teh je opravljanje dela v korist skupnosti. Alternativni način izvršitve zaporne kazni je bil zamišljen kot ukrep, ki naj bi pripomogel k zmanjšanju represivnosti sistema z usmerjenim pozitivnim delovanjem storilca v korist skupnosti ter k odpravljanju posledic kratkotrajnih zapornih kazni, ki imajo več negativnih kot pozitivnih učinkov. Vse to je v skladu z načelom omejenosti represije pri izvrševanju kazenskih sankcij.³⁰

Izvrševanje nekaterih alternativnih sankcij in ukrepov je država že pred leti zaupala socialnemu varstvu – centrom za socialno delo, ki vrsto let sodelujejo s pravosodjem pri pripravi ukrepov za resocializacijo obsojenih na zaporno kazen in njihovo ponovno vključitev v skupnost po prestani kazni. Sistem izvrševanja alternativnih sankcij pa še ni organiziran na ravni države in v praksi povzroča vrsto težav zaradi pomanjkanja virov, mreže, usposobljenosti, nadzora in presoje učinkovitosti.

V prihodnje Slovenijo čaka vzpostavitev probacijske službe, ki bo skrbela za izvrševanje kazenskih sankcij, ki se izvršujejo v skupnosti. Podatki kažejo, da je bilo kar 80 odstotkov na novo sprejetih obsojencev v slovenske zapore obsojenih na kazen do dveh let zapore in da jih je približno tretjina kazni začela prestajati s prostosti.³¹ Zaporno kazen bi lahko pogosteje nadomestile alternativne kazenske sankcije, saj pri številnih obsojencih za to ni posebnih varnostnih zadržkov, hkrati pa bi bila to lahko pomembna prostorska razbremenitev za zapore.

²⁹ Osnutek Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2012–2016, str. 1 (http://e-uprava.gov.si/e-uprava/pridobiDatoteko.euprava?datoteka_id=54714).

³⁰ Sodba Ilps 124/2002, Vrhovno sodišče: 106. člen Kazenskega zakonika: »Z Ustavo in zakoni zajamčene pravice tistih, proti katerim se izvršujejo kazenske sankcije, se smejo, v skladu z zakonom, odvzeti ali omejiti samo, kolikor je nujno, da se izvrši posamezna kazenska sankcija.«

³¹ Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij, Letno poročilo za leto 2010, str. 3.

Državni zbor Republike Slovenije je večkrat obravnaval problematiko izvrševanja kazenskih sankcij ter sprejel priporočila in sklepe, med drugim je vladi priporočil uveljavljanje alternativnih sankcij in ukrepov.³²

Pošiljanje storilcev kaznivih dejanj v zapor, zlasti ko gre za krajše zaporne kazni, praviloma nima zelenega preventivnega učinka, verjetno pa je tudi eden dražjih odzivov države v boju zoper kriminaliteto. Smiselno je, da država vodi politiko preprečevanja kriminalitete, ki ne pomeni le zatiranja kriminalitete z represijo, temveč predvsem zagotavljanje sistemskih ukrepov za njeno preprečevanje.

Slovenija negativno odstopa od drugih evropskih držav po organiziranosti izvrševanja skupnostnih sankcij in ukrepov – alternativnih sankcij, saj kot skoraj edina država članica nima organizirane enovite probacijske službe, kot jo poznajo drugod po Evropi. Trenutno nekatere probacijske dejavnosti in ukrepe izvajajo državni tožilci, centri za socialno delo in zavodi za prestajanje kazni zapora, izvajanje hišnega zapora, s katerim se lahko nadomesti izvrševanje kazni zapora do devetih mesecev, pa nadzira sodišče samo ali prek policije. Tako se tudi sodišče in policija pojavljata kot organa, ki opravljata probacijske dejavnosti, kar v drugih evropskih državah spada v delovanje enovite probacijske službe.

V Sloveniji glede na povedano ni osrednjega organa, ki bi na ravni države skrbel za področje probacije, ga razvijal in nadziral izvajanje sankcij in ukrepov, predvsem tistih, ki jih izvaja resorno ministrstvo (ministrstvo, pristojno za pravosodje). To seveda pomeni, da Slovenija nima verodostojnih, enotno vodenih statističnih podatkov, ki bi omogočali spremljanje izvajanja probacije v skladu s navodili Sveta Evrope – ta na evropski ravni obdeluje podatke o alternativnih sankcijah, ki jih pošiljajo države članice. Zbrani podatki državam članicam omogočajo primerjavo in nakazujejo možnosti za nadaljnji razvoj na tem področju.³³

Z učinkovito socialno reintegracijo odpuščenih s prestajanja kazni zapora je povezana vrsta odprtih vprašanj, ki se ne nanašajo na ožji pomen probacije (pogojni odpust z varstvenim nadzorstvom). Gre za pogojno odpuščene brez nadzora in odpuščene po prestani kazni. Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (Uradni list RS, št. 110/06 – UPB1, 76/08, 40/09 in 9/11 – ZP-1G) določa, da zavodi za prestajanje kazni zapora obsojencem zagotavljajo pomoč, vodenje in urejanje pri načrtovanju socialnega vključevanja po odpustu. Pri načrtovanju in izvajanju dejavnosti in programov socialnega vključevanja poleg obsojencev in zavodov za prestajanje kazni zapora sodelujejo pristojni centri za socialno delo, zavodi za zaposlovanje, organi in organizacije, ki zagotavljajo nastanitvene možnosti, ter javni zavodi s področja zdravstva in izobraževanja, razen če obsojeni tako sodelovanje odkloni. Vsi udeleženi pri socialnem vključevanju morajo delovati usklajeno. Praksa izvajanja teh določb kaže, da je največ težav pri prehodu na prostost, namreč, če obsojencu ni izrečen varstveni nadzor pri pogojnem odpustu, mu na prostosti pri uveljavljanju njegovih socialnih pravic ne pomaga specializirana institucija, ki bi skrbela za to ranljivo skupino. Odpust obsojencev iz zapora je mejnik pri obravnavi in izvajanju programov resocializacije v zaporu, gre za kritičen čas, ko so ob vrnitvi v normalno

³² Zgolj primeroma naj tu ponovno omenimo osnutek Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2012–2016.

³³ Slovenija kot članica Sveta Evrope na področju izvajanja kazenskih sankcij vsako leto izpolnjuje vprašalnik SPACE I (Council of Europe Annual Penal Statistics – enquiry concerning population of penal institutions) v zvezi z zaporsko populacijo. Vsako leto naj bi tudi izpolnila vprašalnik SPACE II v zvezi s sankcijami in ukrepi v skupnosti. Ker na ravni države ni nekega organa in ne usklajevanja, se podatki ne zbirajo in obdelujejo na državni ravni.

življenje na preizkušnji vsa prejšnja prizadevanja za resocializacijo. Če odpuščeni ob vključevanju v družbo nima podpore in služb, ki bi mu pomagale pri socialni reintegraciji, obstaja večja verjetnost povratništva.

Probacijske službe, ki so na podlagi zakona organizirane v vseh državah članicah Evropske unije,³⁴ razen v Sloveniji, in tudi v večini evropskih držav članic Sveta Evrope, pomenijo organizacijo, ki pravosodnim organom strokovno pomaga pri odločanju v zvezi s postopki zoper storilce kaznivih dejanj. Sistem vključuje vse probacijske dejavnosti na področju kazenskega pravosodja, ki se izvajajo v predkazenskem in kazenskem postopku, med izvrševanjem kazenskih sankcij in po odpustu. Osrednje naloge služb probacije so organiziranje, priprava, izvrševanje ter supervizija skupnostnih sankcij in ukrepov.

Vloga probacijske službe v posamezni državi je odvisna predvsem od strukture kazenskega postopka ter narave in raznolikosti sistema sankcij v posamezni državi. Vsebina strokovnega dela je lahko širok nabor dejavnosti od priprave ocene tveganja in potreb (*risk-need assessment*) v predkazenskem in kazenskem postopku, čim smotrnejšega odločanja o vrsti sankcije, izvrševanja alternativnih oziroma skupnostnih sankcij in ukrepov do socialnega dela v zaporu, priprave na odpust, izvrševanja supervizije nad pogojno odpuščenimi in skrbi po odpustu (*after care*) ter programov pomoči žrtvam kaznivih dejanj.

Z izrekom zaporne kazni je storilec izključen iz družbenega okolja, izgubi zaposlitev, stiki z družino so omejeni, vključenost v socialno mrežo po prestani kazni je težja, zato je ponovna vključitev v družbo težka. Izvrševanje sankcij in ukrepov v skupnosti storilcu omogoča, da ne pretrga obstoječe socialne mreže, da zaradi sankcije ne izgubi zaposlitve in da ohrani običajne vezi z družino oziroma da ohrani odgovornost skrbi za družino. V skupnosti se lažje vključuje v dodatne programe in izvaja naložene ukrepe.

Strokovnjaki Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij ugotavljajo, da bi sodišča pogosteje izrekala alternativne oblike izvrševanja kazni zapora – skupnostne sankcije in ukrepe, če bi Republika Slovenija imela enoten nacionalni organ za izvrševanje in razvoj tega področja. V zadnjih letih je opazna tudi težnja po izrekanju daljših zapornih kazni. Med storilci nekaterih vrst kaznivih dejanj je zelo visok odstotek povratnikov, zato je mogoče trditi, da sistem resocializacije storilcev ni v celoti uspešen. Postavlja se vprašanje, ali ima izrekanje kratkih zapornih kazni ali pogojnih obsodb želen učinek na storilce kaznivih dejanj in ali bi bilo mogoče glede pomoči po prestani kazni storiti kaj več.³⁵

Najpomembnejše mednarodne dokumente, ki opredeljujejo izvrševanje skupnostnih sankcij in ukrepov, so sprejeli Organizacija združenih narodov³⁶, Svet Evrope³⁷ in

³⁴ *Probation in Europe*, ur: A. M. van Kalmthout, I. Durnescu, Wolf Legal Publishers, The Netherlands.

³⁵ Osnutek Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2012-2016.

³⁶ Minimalna pravila Organizacije združenih narodov o skupnostnih sankcijah, sprejeta na Generalni skupščini v decembru 1990 (Tokijska pravila).

³⁷ Evropska pravila o skupnostnih sankcijah in ukrepih (*Recommendation No. R (92) 16*), sprejeta na Odboru ministrov držav članic Sveta Evrope, Priporočilo Sveta Evrope št. R (97) o osebju, ki se ukvarja z izvrševanjem kazenskih sankcij in ukrepov, Priporočilo Sveta Evrope (1999) 22 v zvezi s prezasedenostjo v zaporih in porastom zaporske populacije, Priporočila Sveta Evrope (2000) 22 o pospeševanju izvedbe evropskih pravil o skupnostnih sankcijah in

Evropska unija³⁸. V evropskem prostoru deluje tudi mednarodna Evropska organizacija za probacijo (*The European Organisation for Probation – CEP*),³⁹ ki skrbi za razvoj alternativnih sankcij v evropskem prostoru.

Biblioterapija

Biblioterapijo⁴⁰ opredeljujemo kot dinamičen interaktivni proces, ki se razvija med bralcem in knjigo, da mu pomaga razrešiti njegove čustvene težave, spodbuja ustvarjalne sposobnosti in tako omogoči njegovo osebno rast⁴¹. Gre za interdisciplinarno področje, na katerem večdisciplinarni tim sodelavcev sestavljajo različni strokovnjaki s psihosocialnega in izobraževalnega področja. Raziskave⁴² kažejo, da je biblioterapija pomembna podporna teorija pri psihoterapiji in v svetovalnih pogovorih. Uporabljajo jo psihoterapevti, psihiatri, psihologi, svetovalni delavci in knjižničarji. Posebej pa je primerna tudi za uporabo v zaprtih okoljih, kjer je glede na dane okoliščine še posebej poudarjena sestavina introspekcije (na primer v zaporskem sistemu). Pri vodenem branju je v večdisciplinarnem timu strokovnjakov z različnih področij, ki posamezne subjekte z uporabo zrcalne multirefleksije s pomočjo izbranega in prilagojenega bralnega gradiva vodijo v procesu samoizboljšave, ključna vloga knjižničarja.

ukrepov, Priporočilo Sveta Evrope (2003) 22 o pogojnem odpustu, Priporočilo Sveta Evrope (2010) o probaciji. Med aktualnimi dokumenti so tudi priporočila in sklepi konferenc ministrov za pravosodje držav članic Sveta Evrope ter priporočila in sklepi konferenc generalnih direktorjev uprav za izvrševanje kazenskih sankcij (CDAP) držav članic Sveta Evrope.

³⁸ Okvirni sklep Sveta EU o uporabi načela vzajemnega priznavanja sodb in pogojnih odločb zaradi zagotavljanja nadzorstva nad spremljevalnimi ukrepi in alternativnimi sankcijami – (27. november 2008, Uradni list EU 16. 12. 2008) – *Council Framework Decision 2008/947/JHA of 27 November 2008 on the application of the principle of mutual recognition to judgements and probation decisions with a view to the supervision of probation measures and alternative sanctions*. Države članice EU se pripravljajo na izvajanje okvirnega sklepa, pri tem sodelujejo nacionalne probacijske službe. Resolucija Evropskega parlamenta o pogojih izvrševanja pripora in zaporne kazni napotuje Komisijo EU, da pripravi priporočila v zvezi z večjim poseganjem po alternativnih ukrepih (15. december 2011, 2011/2897(RSP)). Tudi Stockholmski program – odprta in varna Evropa, ki služi državljanom in jih varuje, napotuje na obravnavo alternativnih zapornih kazni (Uradni list C 115, 4. 5. 2010, str. 0001–0038).

³⁹ Več: <http://www.cep-probation.org/>.

⁴⁰ Več o tem Tjaša Obal: *Kompetence bibliotekarja za izvajanje biblioterapije*, magistrska naloga, 2007; Rhea Joyce Rubin: *Bibliotherapy sourcebook* in *Using bibliotherapy: a guide to theory and practice*, Oryx Press, 1978, in Željka Bagarić: *Prava zatvorenika u Republici Hrvatskoj: percepcija zaposlenika u kaznionici*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, magistrska naloga, 2009.

⁴¹ Pardeck, John T., in Jean A. Pardeck (1989): *Bibliotherapy: A Tool for Helping Preschool Children Deal with Developmental Change Related to Family Relationships*. *Early Child Development and Care*, 47, 107–29. [EJ 401 179], Cronje, K. B. (1993), *Bibliotherapy in Seventh-Day Adventist education using the information media for character development*, International Faith and Learning Seminar, Helderberg College, Somerset West, November/December, http://www.aiias.edu/ict/vol_12/12cc_049-066.htm, Adams, S. J., in Pitre, N. (2000): *Who uses bibliotherapy and why? A survey from an underserved area*. *Canadian Journal of Psychiatry* 45, 645–649.

⁴² Adams, S. J., in Pitre, N. (2000): *Who uses bibliotherapy and why? A survey from an underserved area*. *Canadian Journal of Psychiatry* 45, 645–649.

Vloga knjižničarja pri vodenem branju opredeljujejo anglo-ameriške študije.⁴³ Knjižnica je okolje, ki omogoča dostop do informacij in s tem pospešuje pridobivanje novega znanja. Vloga knjižničarjev je tako v izbiri gradiva in vseživljenjskem usposabljanju v skupinskem delu na psihosocialnem področju.

Glede na to govorimo o dveh glavnih vrstah biblioterapije, klinični in razvojni. Pri klinični biblioterapiji strokovnjaki uporabljajo terapevtske metode, s katerimi pomagajo subjektom s čustvenimi in vedenjskimi težavami. Izvaja se kot skupinska delovna terapija ali kot oblika prostovoljne terapije. Populacija, ki jo zajema, so ljudje v psihiatričnih bolnišnicah, vzgojnih zavodih, centrih za razne odvisnosti. Vloga terapevtov prevzame skupina strokovnjakov s področja psihiatrije, psihologije, sociologije in bibliotekarstva. Pri uporabi literature gre večinoma za leposlovje. Biblioterapija temelji na pogovoru s pacienti, pri čemer je terapevt usmerjen na opazovanje njihovih odzivov na prebrano. Cilj je razumevanje in spreminjanje načina vedenja pri pacientih oz. njihovega uvida problemske situacije.⁴⁴ Razvojna biblioterapija⁴⁵ praviloma poteka v okolju lokalne skupnosti (npr. pod pokroviteljstvom društev, knjižnic). Izvaja se kot oblika skupinske prostovoljne terapije. Uporabniki so ljudje, ki se v različnih življenjskih obdobjih znajdejo v trenutni krizi ali pa si samo prizadevajo za svojo osebno rast.

Menimo, da sta v zaporskem sistemu primerni obe obliki biblioterapije⁴⁶, klinična, če za to obstajajo potrebne indikacije v osebni načrtu zaprte osebe, in prostovoljna kot obliki skupinske terapije. Trenutno namreč v slovenskih zaporih v naboru različnega orodja za obravnavanje zaprtih oseb ni biblioterapije kot organizirane oblike obravnavanja. Njena uvedba na institucionalni ravni bi bila zagotovo velik prispevek k obetom za boljše socialno vključenje zaprtih oseb za zidovi zaporov in po prestani kazni zunaj njih.

Problematika primernejšega obravnavanja mladoletnih prestopnikov – storilcev kaznivih dejanj in prekrškov v Sloveniji

Mladi so že po definiciji med ranljivimi družbenimi skupinami. Nimajo namreč (še) izoblikovane osebne identitete, nimajo določenega mesta v družbi, hkrati pa imajo omejene možnosti odločanja o svojih izbirah, izpostavljeni so različnim upravičenim in

⁴³ Elkin, J., Train, B., in Denham, D. (2003): *Reading and reader development: the pleasure of reading*. London: Facet., Hicks, D. (2006): *An Audit of bibliotherapy / Books on Prescription activities in England*, (neobjavljeno), Fanner, D., in Urquhart, C. (2008), *Bibliotherapy for mental health service users Part 1: a systematic review*. *Health Information & Libraries Journal*, 25(4), str. 237–252.

⁴⁴ Cronje, K. B. (1993), *Bibliotherapy in Seventh-Day Adventist education using the information media for character development*, International Faith and Learning Seminar, Helderberg College, Somerset West, November/December, dosegljivo na spletnem naslovu: http://www.aiias.edu/ict/vol_12/12cc_049-066.htm.

⁴⁵ Razvojna biblioterapija se od klinične razlikuje po tem, da vloga biblioterapevta ni tako zahtevna in dejavna. Ni mu treba biti tako pozoren in dejaven pri spremljanju uporabnikov, ker ti iščejo pogovor, ki bi nakazal smer reševanja njihovih trenutnih kriz in ne kakšnih težjih duševnih motenj ali stanj. Uporabljata se leposlovje in drugo učno gradivo. Cilj razvojne biblioterapije je osebna rast in samouresničevanje posameznika. Glej Arleen McCarty Hynes in Mary Hynes-Berry: *Bibliotherapy: The Interactive Process*. Boulder, CO: Westview Press, (1986).

⁴⁶ John T. Pardeck in Jean A. Pardeck: *Bibliotherapy: a clinical approach for helping children*, Yverdon, Switzerland; Langhorne, Pa.: Gordon and Breach Science Publishers, 1993. XIII. 146 str.

neupravičenim pričakovanjem družine, okolja, družbe in tako dalje. Osebna negotovost povečuje odprtost za (nekritično) sprejemanje raznih vplivov, tudi negativnih. Krize in stiske družbe in časa, v katerem živijo, se jih dotikajo zelo osebno. Pri osebni krhkosti in ranljivosti mladih igra ključno vlogo družina, saj je prav morebitna odsotnost družinske podpore eden bistvenih dejavnikov ranljivosti in tveganj.⁴⁷

Tako študije o socialni ranljivosti otrok kažejo, da so najranljivejši tisti, ki nimajo podpore staršev in hkrati tudi nimajo nobene druge odrasle osebe, ki bi ji zaupali.⁴⁸ Kar velja za mlade na splošno, velja še toliko bolj za mladoletne prestopnike. Kazniva dejanja, ki jih zagrešijo mladostniki, so (s psihološko-pedagoškega vidika) pogosto predvsem krik po odraslem, krik po nekom, ki bo mladega s svojo moralno avtoriteto, doslednostjo in zgledom ustavil, mu začrtal mejo ter mu tako pomagal usmeriti mladostno energijo proti določenemu cilju.

Kazenski zakonik⁴⁹ v svoji normativni ureditvi odpira možnosti za vzpostavitev novih in alternativnih oblik dela z mladoletnimi prestopniki. V postopku zoper mladoletnike zasleduje temeljni namen vzgojnih ukrepov, in sicer vzgojo mladostnikov in njihov pravilen razvoj. Kljub zakonskim možnostim za izrekanje izvenzavodskih, torej skupnostnih oziroma alternativnih sankcij mladoletnikom, te za zdaj še niso v celoti zaživele. Zaradi povečanja možnosti za izrekanje izvenzavodskih ukrepov je treba razviti več različnih programov, v katere bi se lahko mladoletniki (pa tudi njihove družine) vključevali, da bi se tako izboljšala njihova socialna vključenost in družbeno sprejemljivo vedenje. Družina je namreč za mladoletnika najpomembnejši varovalni dejavnik, ki ga odvrča od prestopniškega vedenja. Primanjkuje tudi stanovanjskih skupin za mladoletnike z izrečenim zavodskim vzgojnim ukrepom. Poleg tega je treba pravosodne funkcionarje v okviru izobraževalnih programov podrobno seznaniti z vsemi programi za mladoletnike, z delom in programi posameznih vzgojnih zavodov in prevzgojnega doma, da bodo lažje izbirali ustreznega v posameznem primeru.

Drug pomemben del dela z mladoletniki je program za obvladovanje jeze in agresije, ki ga za zdaj v vzgojnih zavodih še ni, zato v zavodih nasilnim mladoletnikom pogosto niso kos.

Področje obravnave mladoletnih storilcev kaznivih ravnanj je izredno zahtevno in celovito strokovno področje, ki zahteva postavitve primernih programov obravnave za to ciljno skupino v vzgojnih zavodih in lokalnih skupnostih. Prav tako je treba usposobiti skupino strokovnih delavcev v slovenskih vzgojnih zavodih in prevzgojnem domu za posredovanje in pridobivanje veščin, metod, tehnik in znanja za delo z nasilnimi mladoletniki, ki so storili kazniva dejanja z elementi nasilja.

3.7. Informacijsko-komunikacijska podpora delovanju pravosodnega sistema, pomožnih podsistemov ter povezav z drugimi deležniki in akterji v pravosodju

Pravosodni sistem je že po definiciji konservativen, njegov temeljni cilj pa je skrb za zagotavljanje kakovosti življenja državljanov in učinkovito varstvo njihovih pravic. Ne glede na to pa je na področju informatizacije v zadnjih desetih letih tudi v Sloveniji viden velik preskok, ki zlasti sodstvo po stopnji informatiziranosti postavlja pred številne

⁴⁷ Renner, T.: *Ranljivost, mladi in zasebno okolje*; v Ule, M., ur.: *Socialna ranljivost mladih*, 2000, Ljubljana, Aristej, str. 99.

⁴⁸ Prav tam, str. 105.

⁴⁹ Uradni list RS, št. 55/08, 39/09 in 91/11.

druge državne organe in institucije. Gre za spremembo osnovnih vzorcev v miselnosti in pri dejanski uvedbi informacijskih rešitev v vsakdanje poslovanje celotnega pravosodnega sistema.

Informatizacija in uvajanje različnih rešitev informacijske tehnologije v pravosodje in njegovo interakcijo z drugimi deležniki, vpetimi v njegovo delovanje in poslovanje, omogočata inteligentno povečevanje njegove učinkovitosti predvsem na dveh poglavitnih ravneh, procesni in vsebinski. Na eni strani govorimo o povečevanju učinkovitosti v procesnem delu, kjer je s pomočjo informacijskih rešitev ustvarjeno okolje, ki omogoča ugotavljanje in odpravljanje podvajanja posameznih produkcijskih procesov, administrativnih ovir, ponavljajočega se dela, kar omogoča hitrejšo prehajanje zadev med nosilci postopka in vpliva na to, da postopki v pravosodju potekajo hitreje. Po drugi strani pa lahko informacijske rešitve zaradi vezanosti na navodila in postopke, ki so na podlagi veljavnih predpisov vneseni v informacijsko okolje, zaradi možnosti različnih varoval, opozoril in drugih inteligentnih rešitev na sam potek postopkov vplivajo tudi vsebinsko, saj se zaradi informatizacije postopki izboljšujejo, omogočeno je kakovostnejše odločanje z manjšimi možnostmi za napake ter s tem višja kakovost delovanja in poslovanja pravosodja.

Povečevanje učinkovitosti pravosodja na procesni in vsebinski ravni tako glede hitrosti reševanja zadev kot tudi glede zagotavljanja kakovosti rešitev se kaže predvsem v tem, da je pravosodje kot sistem na ustrezen način namenjeno fizičnim in pravnim osebam, ki potrebujejo hitre in vsebinsko kakovostne pravosodne storitve.

Učinkovitost pravosodnega sistema je mogoče ugotavljati tudi s proučevanjem institutov pravne države, vladavine prava in zagotavljanja pravice do sodnega varstva, pravice do rednega sojenja v razumnem roku, ki so temelj demokratične države. Pretekle izkušnje ter primerjalne tuje⁵⁰ in domače⁵¹ študije nas učijo, da se z mehničnim povečevanjem števila pravosodnih funkcionarjev kratkoročno res povečuje število rešenih zadev v pravosodnem sistemu *au general*, vendar analize kažejo, da lahko hkrati z upadanjem obremenjenosti posameznih funkcionarjev upada tudi njihova storilnost⁵². Zaradi tega je toliko pomembnejše, da se v sistem in ustrezne podsisteme uvedejo inteligentne varovalke v obliki informacijskih rešitev, ki omogočajo obvladovanje in upravljanje posameznih produkcijskih procesov sistema – zlasti v smeri učinkovitejšega *case managementa*⁵³, ki omogoča učinkovitejše obvladovanje kadrovskih virov. Prav to pa je naloga informacijskih rešitev v obliki nadgradnje in povezljivosti obstoječih ter razvoja in uvedbe novih pametnih rešitev.

V številnih raziskavah poskušajo izmeriti oziroma ovrednotiti stopnjo vladavine prava. Pri Agenciji Evropske unije za temeljne pravice ugotavljajo, da za merjenje pravice do

⁵⁰ Glej študijo avtorjev Michaela Beenstocka in Yoela Haitovskya: *Does the appointment of judges increase the output of the judiciary?*, International Review of Law and Economics 24 (2004), Elsevier, str. 351 do 369, kjer sta analizirala poslovanje sodišč v Izraelu prav z omenjenega vidika.

⁵¹ Glej študijo avtorjev Valentine P. Dimitrova - Grajzl, Petra Grajzla, Janeza Šušteršiča in Katarine Zajc: *Court Output, Judicial Staffing, and the Demand for Court Services: Evidence from Slovenian Courts of First Instance*, (1. oktober 2010). 5th Annual Conference on Empirical Legal Studies Paper, SSRN.

⁵² Beenstock in Haitovsky, str. 365 in nasl.

⁵³ Dimitrova - Grajzl, Grajzl, Šušteršič in Zajc, str. 26.

sodnega varstva ni standardiziranega koncepta.⁵⁴ Med državami članicami Evropske unije so na podlagi treh pomembnih dokumentov⁵⁵ predlagali pet elementov, ki vključujejo:

- *pravico do določene institucije za uspešno razrešitev spora,*
- *pravico do poštenega sojenja,*
- *pravico do hitre razrešitve spora,*
- *pravico do ustrezne odškodnine ter*
- *načelo učinkovitosti in uspešnosti.*

V raziskavi ugotavljajo, da je predolgo trajanje postopkov najpogostejša težava v vseh državah članicah, in dodajajo, da so dejavnosti Evropske unije v okviru mehanizma e-pravosodje ustrezne, da izboljšujejo dostop do sodnega varstva, npr. prek e-pravosodnega portala E-justice Evropske unije, obenem pa opozarjajo, da elektronski način ne more in ne sme biti edini zapovedan način komuniciranja v postopkih. Vedno moramo namreč upoštevati tudi tiste skupine, ki nimajo ustreznega dostopa do informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT) in medmrežja. Tako je Sodišče Evropske unije v nedavni odločitvi izrecno zapisalo: »Vendar pa bi bilo lahko izvajanje pravic (...) za nekatere posameznike **praktično onemogočeno oziroma čezmerno oteženo, zlasti za tiste, ki nimajo dostopa do medmrežja, če bi bilo mogoče k postopku (...) pristopiti zgolj elektronsko.**«⁵⁶ Zaradi tega je še toliko pomembnejše, da se pri prizadevanjih na tem področju v prihodnje predvsem v smislu inteligentnih nadgradenj obstoječe infrastrukture, povezljivosti obstoječih in prihodnjih sistemov ter evidenc različnih oblik in funkcij upošteva tudi večfunkcijska razsežnost poslovanja strank, državnih organov ter drugih deležnikov v pravosodnem sistemu.

Idejna zasnova projekta e-pravosodja izhaja iz temeljnega cilja *Programa za povečanje učinkovitosti sodstva in odprave sodnih zaostankov – Projekt Lukenda*⁵⁷, to je povečanje učinkovitosti sodstva in odprava sodnih zaostankov na sodiščih in državnih tožilstvih. Vlada RS je projekt zaradi njegovih dobrih učinkov podaljšala do 31. decembra 2012.⁵⁸ Za doseganje tega cilja so bili predvideni glavni in drugi ukrepi, med katerimi je tudi popolna informatizacija poslovanja sodišč ter sčasoma tudi drugih organov in deležnikov v pravosodju.

Največji napredek je viden pri usklajenem vodenju in upravljanju projektov. Minister, odgovoren za pravosodje, je leta 2008 ustanovil Projektni svet e-pravosodja. Njegovi člani so predstavniki vseh pravosodnih organov: Vrhovnega sodišča Republike Slovenije, Ustavnega sodišča Republike Slovenije, Vrhovnega državnega tožilstva

⁵⁴ Agencija Evropske unije za temeljne pravice – European Agency for Fundamental Rights – FRA, *Access to Justice in Europe: an overview of challenges and opportunities*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, ISBN 978-92-9192-676-3, str. 14. Agencija je bila ustanovljena na Dunaju z Uredbo Sveta (ES) št. 168/2007 z dne 15. februarja 2007 (UL L 53/2, 22. 2. 2007).

⁵⁵ To so predvsem Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, Mednarodni pakt o političnih in državljskih pravicah ter Listina o temeljnih pravicah Evropske unije.

⁵⁶ Glej sodbo *Rosalba Alassini in Filomena Califano proti Wind SpA, Lucia Anna Giorgia Iacono proti Telecom Italia SpA, Multiservice Srl proti Telecom Italia SpA*, združene zadeve C-317/08 do C-320/08, 8. 3. 2010, 58. odstavek (poudarki: MPJU).

⁵⁷ Ministrstvo za pravosodje, 2005.

⁵⁸ Sklep Vlade RS št. 70000-6/2010/3 z dne 26. 8. 2010.

Republike Slovenije, Državnega pravobranilstva ter Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij. Njegove glavne naloge so:

- usmerjanje, spremljanje in usklajevanje glavnih dejavnosti pri izvajanju projektov e-pravosodje,
- odločanje o podrobnem načrtu projektov ter o tehničnih in strokovnih zadevah, pomembnih za izvajanje projektov,
- preverjanje napredka in stanja projektov ter primerjava dejanske izvedbe z načrti,
- odločanje o spremembi oziroma razširitvi projektov, kadar so za izvedbo projekta potrebne dodatne dejavnosti, ki ob vzpostavitvi projekta niso bile predvidene,
- reševanje nesoglasij in odločanje o spornih zadevah med posameznimi nosilci projekta e-pravosodje.

V projektu e-pravosodje je za uspešnost informatizacije določen glavni kazalnik skrajšanje povprečnega časa posameznega sodnega postopka (v mesecih), kot je opredeljen v *Operativnem programu razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013*⁵⁹. Znan je kot Cappelletti-Clarkov kazalnik, ki se izračuna kot razmerje med številom nerešenih zadev konec leta in številom rešenih zadev v letu, pomnoženim z 12. Uporaben je predvsem takrat, ko iz podatkov ni mogoče ugotoviti dejanskega povprečnega časa trajanja postopka na sodišču. Nikakor pa ni primeren kot edino merilo učinkovitosti, je pa uporaben zaradi enostavnosti, saj se je izkazalo, da pomeni primerno oceno časa trajanja postopka na sodišču v posamezni državi.⁶⁰

V *Informaciji o izvrševanju programa za povečanje učinkovitosti sodstva in odprave sodnih zaostankov* (avgust 2010)⁶¹ je navedeno, da se je število sodnih zaostankov v primerjavi z letom 2000 prepolovilo. To se kaže tudi v skrajševanju povprečnega časa za rešitev zadeve, ki je s 14,1 meseca v letu 1998 skrajšal na 6,1 meseca v letu 2009, v letu 2011 pa na 4,5 meseca.⁶² Neposredno empirično je težko natančno izmeriti in kvantificirati dejanski prispevek informatizacije k navedenim dosežkom sodnega sistema, vendar je mogoče z gotovostjo trditi, da je pomenila enega od ključnih dejavnikov.

K skrajšanju trajanja posameznega sodnega postopka (v smislu narokov za glavno obravnavo, ki so praviloma najzamudnejši del postopkov) naj bi dosti pripomogla uvedba zvočnega snemanja narokov na sodiščih. Po podatkih Okrožnega sodišča v Kopru, ki zvočno snema kazenske postopke že od leta 2006, so sodni postopki krajši za 30 do 40 odstotkov ali več. To prispeva k hitrejšemu reševanju zadev in s tem k zmanjševanju sodnih zaostankov.

⁵⁹ Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko, 2007 in 2010.

⁶⁰ Glej Buscaglia, Edgardo in Maria Dakolias: *Comparative International Study of Court Performance Indicators: A Descriptive and Analytical Account*. The World Bank: The International Bank for Reconstruction and Development, 1999.

⁶¹ Dosegljivo na spletnem naslovu:

http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/110623_94sv32_gradivo_Lukenda.pdf.

⁶² *Javna otvoritev sodnega leta 2012*, Vrhovno sodišče Republike Slovenije, februar 2012.

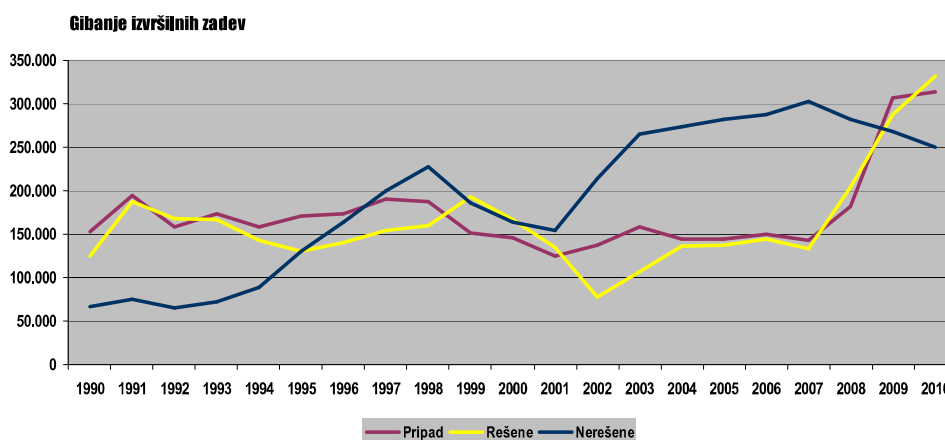
Dosegljivo na spletnem naslovu:

http://www.sodisce.si/mma_bin2.php?nid=2012021314361045&static_id=20120213142603.

Avdiosnemanje narokov na sodiščih je bilo uvedeno oktobra 2010. V letu 2011 je 185 sodnikov opravilo snemanje glavne obravnave. Opaziti je, da so se nekateri sodniki hitreje privadili na prednosti novega sistema kot drugi, saj podatki kažejo, da snemanje uporabljajo večkrat isti sodniki. Obravnava zaradi tega poteka hitreje, izboljša se njena kakovost, saj snemanje pripomore k bolj kultiviranemu vedenju strank, odpravlja dvome o vsebini in kontekstu izrečenih besed na naroku, razbremenjuje sodnika, ker mu ni treba povzemati izjav na zapisnik, predvsem pa skrajšuje čas naroka za vse udeležence sodnih postopkov.

Opazen je izjemen vpliv, ki ga je imela informatizacija zemljiške knjige na povprečni čas reševanja zadeve, saj je po uvedbi elektronske zemljiške knjige v letu 2003 začel strmo padati. V 2011 je bila uvedena nova informacijska rešitev elektronske zemljiške knjige, katere rezultati iz dosedanjih statističnih podatkov še niso razvidni. Ravno tako se je število rešenih zemljiškoknjižnih zadev od leta 2003 dalje strmo dvignilo in od leta 2004 ostaja na ravni okoli 250.000 rešenih zadev letno.⁶³

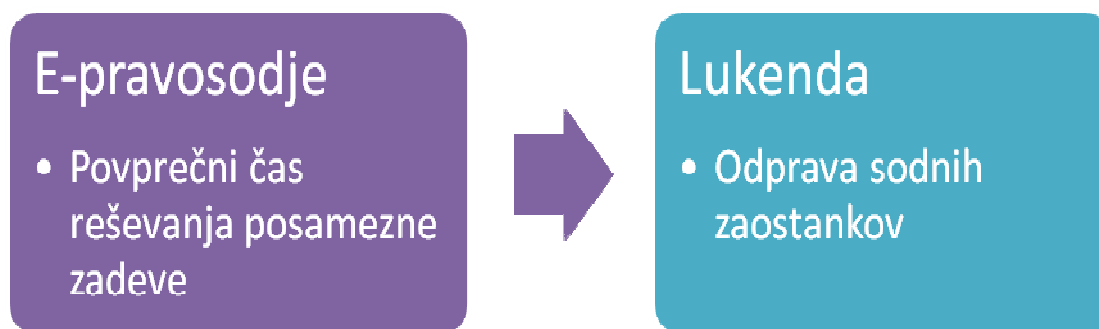
Odkar so sodišča začela tudi izvršilne zadeve spremljati po načelih projektnega vodenja, se je v letu 2008 trend naraščanja nerešenih izvršilnih zadev obrnil in se nadaljuje, kot prikazuje slika 1. Opazimo lahko, da je od leta 2008, ko je bila uvedena informacijska rešitev za elektronsko vlaganje zadev za postopke izvršbe na podlagi verodostojne listine pri Centralnem oddelku za verodostojno listino Okrajnega sodišča v Ljubljani – COVL, strmo naraslo število rešenih zadev, in sicer v letu 2011 okoli 350.000 zadev.

Slika 1: Gibanje izvršilnih zadev (Vrhovno sodišče Republike Slovenije, 2011)

Glede na opredelitev sodnih zaostankov v statističnem smislu iz projekta Lukenda se ob zmanjšanju povprečnega trajanja posameznega sodnega postopka, torej hitrejšem reševanju zadev, zmanjšuje tudi število nerešenih spisov na posameznem sodišču.

⁶³ Študija vpliva informatizacije na učinkovitost pravosodnega sistema, Ciljni raziskovalni program *Konkurenčnost Slovenije 2006–2013*.

Slika 2: E-pravosodje z izbranim kazalnikom povprečnega časa reševanja posamezne zadeve vpliva na odpravo sodnih zaostankov

Posebni učinki so vidni pri projektu *Uvedba videokonferenc v pravosodju*. S projektom so bili zagotovljene primerne možnosti za zaslišanje otrok v vseh vrstah sodnih postopkov, zaslišanje skritih in anonimnih prič, zaslišanje prič, ki ne morejo priti na sodišče (npr. oseb v bolnišnici ali domu za ostarele), zaslišanje oseb v tujini (slovenski vojaki, diplomati, uradniki, zaposleni v institucijah Evropske unije, druge osebe, ki so v tujini, in podobno). Zagotovljena je tudi možnost zaslišanja oseb, ki so v zaporih, tako da v nekaterih primerih ne bo treba organizirati razmeroma dragega prevoza na sodišče, kjer je treba poskrbeti za fizično in tehnično varovanje oseb, ki jim je odvzeta prostost. Kratkoročni učinki projekta se kažejo v trajanju zadev, predvsem v čezmejnih postopkih. Dolgoročno se učinki projekta kažejo predvsem v neposrednih finančnih prihrankih države, gospodarstva in seveda vseh strank v sodnih postopkih. Sodniki lahko z upoštevanjem načela gospodarnosti vodenja postopka izvajajo tudi tiste dokaze, ki jih sicer iz objektivnih razlogov morda ne bi mogli. Hitreje izvedeni postopki pripomorejo k odpravi sodnih zaostankov in zmanjšanju števila nerešenih zadev. Uporaba videokonferenčne opreme v posebnih primerih zaslišanja ogroženih prič neposredno vpliva tudi na izboljšanje varnosti sodnih postopkov in ustrezno zaščito prič, izpostavljenim grožnjam, ki izvirajo iz različnih oblik organiziranega kriminala. Zadnji, vendar nezanemarljiv učinek uporabe videokonferenc v pravosodju, je tudi zmanjšanje izpustov plinov v okolje, saj ni treba potovati s prevoznimi sredstvi.

3.8. Povečanje okoljske ozaveščenosti v celotnem pravosodnem sistemu ter drugih ustreznih izvedbenih ter podpornih sistemih

Evropska unija ima okoljske standarde, ki so med najstrožjimi na svetu. Leta 2000 je Evropska komisija sprejela Evropski program o podnebnih spremembah (European Climate Change Programme – ECCP), ki je omogočil sprejetje novih politik in ukrepov, vključno z evropsko shemo trgovanja z izpusti (EU Emissions Trading Scheme – EU ETS). Leta 2007 so voditelji držav članic Evropske unije sprejeli celovit pristop do podnebne in energetske politike ter se zavezali k prehodu v visoko energetske učinkovito in nizkoogljično družbo. Zavezali so se, da bo Evropska unija svoje izpuste **do leta 2020** zmanjšala za 20 odstotkov glede na leto 1990. Če bodo primerljive cilje sprejele tudi druge razvite države, države v razvoju pa prispevale svoj pravični delež, pa je Evropska unija pripravljena svoj cilj zmanjšanja izpustov zvišati na 30 odstotkov. Za uresničitev zaveze znižanja izpustov za 20 odstotkov je bil v letu 2008 sprejet podnebno-energetski sveženj Evropske unije.

Z Lizbonsko pogodbo, ki je začela veljati decembra 2009, je v pogodbah Evropske unije prvič zapisano, da je boj proti podnebnim spremembam eden od ciljev okoljske

politike Evropske unije.⁶⁴ Evropska komisija je konec oktobra 2010 začela tudi javno razpravo o *Akcijskem načrtu za nizkoogljično gospodarstvo do leta 2050*, v katerem bi opredelila najučinkovitejše načine prehoda v nizkoogljično družbo.

Vlada Republike Slovenije je na redni seji 3. februarja 2011 sprejela stališče za pogovore z evropsko komisarko za podnebne ukrepe in pozdravila pripravo nizkoogljične strategije Evropske unije (Kažipot 2050). Ta strategija, ki bo po predvidevanjih pripravljena za sprejetje v letu 2013, naj bi omogočila znižanje izpustov toplogrednih plinov v Evropski uniji za 80 do 95 odstotkov do leta 2050 (glede na leto 1990). V Evropski uniji je trenutno v razpravi tudi možnost prehoda na velikopoteznejši cilj zmanjšanja izpustov toplogrednih plinov za več kot 20 odstotkov, tj. odločitev za 30-odstotno zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov do 2020 (glede na leto 1990).

Ena od zavez je tudi prehod Evropske unije kot celote v visoko energetske učinkovito, nizkoogljično gospodarstvo. **Da bi se ta proces začel, so bili sprejeti zahtevni podnebni in energetski cilji do leta 2020.** Ti cilji, poimenovani tudi »**20/20/20 do leta 2020**«, so: zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov za vsaj 20 odstotkov do leta 2020 glede na leto 1990; povečanje deleža obnovljivih virov v končni rabi energije do leta 2020 na 20 odstotkov; zmanjšanje rabe primarne energije za 20 odstotkov do leta 2020 glede na pričakovano raven **z izboljšanjem energetske učinkovitosti**. Prednostne naloge so danes boj proti podnebnim spremembam, ohranjanje biotske raznovrstnosti, preprečevanje zdravstvenih težav zaradi onesnaževanja in odgovorna raba naravnih virov. Poleg varstva okolja ti cilji spodbujajo tudi inovativnost in podjetništvo ter s tem gospodarsko rast.

To je področje, ki bo ključno za naše preživetje v prihodnosti. Pri ozaveščanju ljudi imajo pomembno vlogo organi in organizacije Evropske unije (Evropska komisija, Evropski parlament, Svet Evropske unije, Evropska agencija za okolje, Evropska investicijska banka), slovenske nevladne organizacije in vladne službe (ministrstva, inšpektorati, agencije)⁶⁵, službe lokalne samouprave (občinsko redarstvo) ter organi pravosodja (sodišča, državno tožilstvo, državno pravobranilstvo).

Po ustave ima vsakdo temeljno pravico do zdravega življenjskega okolja. To področje uživa tudi kazenskopravno varstvo. Normativnopravne podlage zdravo življenjsko okolje torej varujejo, vendar so težave pri njihovem neučinkovitem izvajanju, kar otežuje in obremenjuje uspešno delovanje kazenskoprnega sistema. Problematika se kaže tudi v težavnem izvajanju določb o dokazovanju odškodninske odgovornosti, ki nastaja zaradi protipravnih posegov v okolje. To pomeni, da država ni dovolj učinkovita pri iztoževanju odškodnin zaradi protipravnih in škodljivih posegov v okolje. Pogosto se kot razlog navajajo preslaba usposobljenosti vseh akterjev, ki sodelujejo v tej verigi (inšpekcija, državno tožilstvo, državno pravobranilstvo, sodišče), njihovo slabo poznavanje problematike, zlasti pa premajhno zavedanje družbe, kaj pri tem sploh lahko (še) stori. Gledano širše, je jasno, da je okoljska ozaveščenost celotne družbe eden od glavnih kazalnikov njene razvitosti in (tudi) gospodarske uspešnosti.

⁶⁴ Prvi odstavek 191. člena Pogodbe o delovanju Evropske unije.

⁶⁵ Vlada Republike Slovenije je zaradi globalnih podnebnih sprememb sprejela in izvaja ukrepe za zmanjševanje izpustov toplogrednih plinov in preprečevanje njihovih negativnih posledic. Eden od teh ukrepov je tudi uvajanje okoljske učinkovitosti v državni upravi na podlagi Priporočil za ukrepe okoljsko učinkovite državne uprave. Glej sklep Vlade Republike Slovenije št. 35400-3/2010/13 z dne 22. 7. 2010.

Ministrstvo, pristojno za pravosodje, pri izvajanju nalog pravosodne uprave skrbi za zagotavljanje možnosti za delo pravosodnih organov. Poleg normativne dejavnosti mora torej zagotavljati tudi ustrezne prostorske možnosti za delovanje organov pravosodja in celotnega zaporskega sistema. Ob tem si bo prizadevalo, da pri izvajanju te dejavnosti čim bolj poskrbi za izkoristek vseh vrst ekološkega in biološkega materiala, izdelkov, inovacij in drugih investicijskih struktur, kar bi državo popeljalo v državo »ekološke prihodnosti pravosodja«.

4. Cilji na področju pravosodja do leta 2020

4.1. Varnost

Najvišji interes Republike Slovenije je zagotavljanje visoke stopnje varnosti za vse pravosodne organe in druge akterje v pravosodju ter nemoteno poslovanje celotnega pravosodnega sistema in s tem delovanja pravne države, kar je povezano tudi s politiko zagotavljanja notranje varnosti Republike Slovenije. Naša država si prizadeva za vzpostavitev in delovanje učinkovitega, vendar racionalnega sistema notranje varnosti v najširšem pomenu besede. V njenem interesu sta zato tudi krepitev in spodbujanje partnerskih odnosov med državnimi in zasebnimi varnostnimi mehanizmi, ki bodo dodatno okrepili legitimnost, verodostojnost in optimalno poslovanje celotnega družbenega sistema. Prav ustrezna raven institucionalizirane varnosti⁶⁶ je namreč podstat nadaljnega razvoja demokratičnih institucij v družbi.

Tem interesom bo Republika Slovenija dajala prednost tudi pri doseganju teh ciljev na področju **varnosti v pravosodju**:

- sistemska ureditev varnosti pravosodnih organov, pravosodnega sistema in drugih legitimnih deležnikov;
- kakovostno in trajnostno izobraževanje, vzpostavitev mehanizmov trajnostnega usposabljanja in rednega izpopolnjevanja znanja vseh zaposlenih v pravosodju in varnostnega osebja;
- vzpostavitev inteligentnih mehanizmov za zagotavljanje kakovostnega nadzora nad subjekti zasebnega varstva, ki opravljajo naloge varovanja;
- doseganje sinergijskih učinkov na področju varnosti pravosodnih organov in pravosodnega sistema ob vzpostavljanju partnerskih odnosov med državnimi in zasebnimi varnostnimi mehanizmi;
- zagotavljanje izvajanja varnostnega upravljanja na vseh ravneh, strateškem, organizacijskem in operativnem;
- ureditev primerne varnostnoarhitekturne zasnove sodnih stavb in stavb drugih organov pravosodja z varnostnotehnično opremo in ustreznimi mehanizmi preventivne narave;
- ustvarjanje razmer za inteligentno optimizacijo kadrovske zmogljivosti ter povečanje usposobljenosti (*capacity building*) zdajšnjih in prihodnjih varnostnih menedžerjev, pri čemer bo največ njihovih nalog organiziranih in vzpostavljenih v obstoječih sodnih okrožjih ne samo za sodišča, ampak v ustreznem obsegu tudi za druge pravosodne organe in druge deležnike v pravosodju in zunaj njega (poudarek bo predvsem na izkoristku in optimizaciji obstoječega znanja in kadrovske vire v javnem sektorju);
- modulski pristop pri snovanju in reševanju varnostne problematike v celotnem pravosodnem sistemu;
- vzpostavitev ustreznih mehanizmov inteligentne informacijske varnosti prenosa, razširjanja, knjiženja in hrambe podatkov v pravosodnem sistemu ter
- vzpostavitev ustreznega krovnega institucionalnega okvira za varnost pravosodnih organov in po potrebi tudi pravosodja v širšem pomenu te besede.

⁶⁶ Pod pogojem, da je omejena in ustrezno umeščena v ustroj drugih, enakovrednih človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kot jih priznavajo Ustava Republike Slovenije in širši mednarodni dokumenti o varstvu človekovih pravic.

Varnostna arhitektura pravosodnih organov se bo v obdobju do leta 2020 vzpostavljala načrtno, sorazmerno in celovito po veljavnih mednarodnih varnostnih standardih ob spoštovanju predpisov in upoštevanju načela sorazmernosti glede na varnostne izzive.

Politika varnosti pravosodnih organov se bo uresničevala s pomočjo nosilnih institucij varnostnega sistema s poudarkom na varovanju in zaščiti življenja, osebne varnosti ter premoženja zaposlenih in strank v pravosodju ter varovanju vseh temeljnih institucij pravosodnega sistema in drugih deležnikov v pravosodju.

Ministrstvo si bo prizadevalo za vzpostavitev enotne varnostne politike vseh pravosodnih organov v državi glede na stopnjo ogroženosti. S tem namenom bo vzpostavljeno sodelovanje med vsemi ministrstvi, pristojnimi za pravosodne organe, in institucijami, ki imajo ustrezna znanja in izkušnje s tega področja.

Zaradi naraščajočega števila varnostnih dogodkov, še zlasti v zadnjih mesecih leta 2011 in prvih treh mesecih leta 2012, že imamo težave pri kadrovskem upravljanju področja varnostne politike v vseh 120 pravosodnih organih po vsej državi, saj te naloge trenutno opravlja le en javni uslužbenec na pristojnem ministrstvu. Zaradi tega predlagamo, da Vlada Republike Slovenije v doglednem času prouči možnost prerazporeditve⁶⁷ najmanj enega ustrezno usposobljenega specialista za varnostno problematiko iz policije ali drugega organa na ministrstvo, pristojno za pravosodje, ter tako zagotovi nujno potreben obseg varnostnega svetovanja organom pravosodja.

Glede na varnostne trende v Evropi, s katerimi je povezano nemoteno in varno poslovanje sodišč in drugih pravosodnih organov, ter varnostne izzive v globalnem prostoru, kjer izstopajo predvsem delovanje kriminalnih združb, organizirani kriminal, pojavne oblike terorizma, nenadzorovani migracijski tokovi, trgovina z ljudmi, pa tudi zaradi nadaljevanja gospodarske in družbene krize v daljšem časovnem obdobju je treba varnosti posvetiti posebno pozornost.

Evropski prostor počasi, vendar vztrajno postaja enovito območje tudi z vidika varnostne problematike, zato je na njem treba zagotavljati sistemsko, celovito in standardno opredeljeno varnostno okolje. V Republiki Sloveniji, pa tudi v nekaterih drugih državah Evropske unije direktorji in predsedniki sodišč ter drugi varnostni menedžerji v pravosodju do zdaj niso imeli izkušenj na področju varnostne politike, ker tudi potrebe niso bile tako izrazite. Spreminjajoče se okolje pa zahteva do leta 2020 dejaven varnostni pristop, tako da bo mogoče z različnimi ukrepi zagotavljati obvladljivost varnostnih izzivov.

Naloge ministrstva, pristojnega za pravosodje, bodo do leta 2020 temeljile predvsem na sodelovanju s pravosodnimi organi ter usklajevanju zadostnih in sorazmernih varnostnih ukrepov z institucionalni nosilci varnostnih nalog ob upoštevanju varnostnih zahtev pravosodnih organov. Zadostna in primerna stopnja varnostne kulture med zaposlenimi ter samozaščitni ukrepi na delovnem mestu bodo prednostna naloga

⁶⁷ Zavedamo se namreč, da o dodatnih zaposlitvah v sedanji krizi ni mogoče razmišljati. Zaradi tega je toliko pomembnejše, da se v okviru obstoječe kadrovske in varnostne infrastrukture v javnem sektorju vzpostavi neki temeljni mehanizem, ki bo namenjen posebnim potrebam pravosodja ter s katerim se bo zagotavljala in vzdrževala ustrezna raven varnostne zaščite pred sedanjimi in morebitnimi prihodnjimi varnostnimi izzivi. Samo tak mehanizem je namreč lahko porok, da se ne bodo zgodili vsaj najhujših varnostni dogodki oziroma da se bo mogoče z njegovo pomočjo, če se morda že zgodijo, ustrezno odzvati nanje ter zagotoviti odškodnino za posledice v materialnem in človeškem smislu.

posameznih nosilcev nalog. Pozornost bo treba nameniti predvsem nadgradnji normativnega področja dela, profesionalizaciji, povezani z usposabljanjem, primerni varnostni arhitekturi pravosodnih stavb, zadostni in sodobni varnostnotehnični opremljenosti, varnostnemu svetovanju in opravljanju nadzora ter drugim izvedbenim in organizacijskim rešitvam, na katerih bo temeljilo upravljanje varnostnih tveganj v pravosodju.

Ključni cilj izvajanja varnostnih ukrepov do leta 2020 pomeni zagotavljanje in ustvarjanje varnostnega okolja, v katerem bodo pravosodni organi nemoteno izvajali sodno oblast in svoje zakonske pristojnosti ter zagotavljali učinkovito delovanje pravne države. Pri tem je zelo pomembna tudi informacijska varnost. Pravosodje je z informacijskega vidika izredno občutljivo področje, saj gre tu predvsem za prenos, razširjanje, knjiženje in hrambo podatkov, ki so pomembni z vidika varovanja temeljnih človekovih pravic ter s tem pravne države *in concreto*.⁶⁸ Ministrstvo, pristojno za pravosodje, bo zaradi tega v delo in poslovanje pravosodnih organov ter njihovo opremljanje uvajalo načela in standarde varovanja tajnih podatkov, ki so kot taki določeni v skladu z notranjimi zakoni in predpisi, ter podatkov, ki se kot tajni določajo po določbah Sklepa Sveta z dne 31. 3. 2011 o varnostnih predpisih za varovanje tajnih podatkov Evropske unije (2011/292/EU)⁶⁹. Na področju državnega tožilstva pa bo to storilo tudi s sodelovanjem resorno pristojnega ministrstva.

4.2. Pravosodna uprava

Strateški cilji na področju **pravosodne uprave v Republiki Sloveniji** do leta 2020 so:

- zvišati raven zagotavljanja splošnih pogojev za uspešno izvajanje sodne oblasti;
- zagotavljanje inteligentnih tehnoloških rešitev za učinkovito opravljanje nalog pravosodne uprave;
- odprava administrativnih ovir pri vodenju evidenc na področju pravosodne uprave;
- izboljšanje mehanizmov nadzora nad delom pravosodja v širšem pomenu besede, kamor spadajo poleg sodnih cenilcev, tolmačev, izvršiteljev in izvedencev tudi notarji, ter
- zagotavljanje ustreznih institucionalnih možnosti za prenos tujih zakonodajnih rešitev, smernic in dobrih praks.

Z zvišanjem ravni zagotavljanja splošnih možnosti za uspešno izvajanje sodne oblasti bo dosežena večja učinkovitost poslovanja vseh deležnikov v pravosodju, s tem pa povečano zaupanje javnosti v delo pravosodnih organov. Tako bodo dane možnosti za zagotavljanje integritete in preglednosti poslovanja države in njenih institucij, kar bo posredno imelo tudi konkretne ekonomske učinke s povečanjem zaupanja v delo slovenskih institucij doma (večje zaupanje v vladavino prava) in širše (zaupanje tujih držav in tujih vlagateljev).

⁶⁸ Zgolj primeroma: transakcije pri prenosu lastninske pravice na nepremičninah imajo lahko ob morebitnem neustreznem knjiženju v evidencah o pravnih in dejanskih lastnostih nepremičnin hude posledice ne samo za pravno varnost premoženja, ampak pogosto tudi za preživetje posameznika.

⁶⁹ Council Decision 2011/292/EU of 31 March 2011 on the security rules for protecting EU classified information (UL L 141, 27. 5. 2011, str. 17).

V zvezi z informatizacijo in izboljšanjem komuniciranja na različnih ravneh ter vzpostavitvijo nadzornih mehanizmov s spremembami normativnih rešitev je treba zagotoviti, da se pri izvajanju pristojnosti izvršilne veje oblasti upoštevajo razmejitve med pravosodno in sodno upravo.⁷⁰ V zvezi z zagotavljanjem institucionalnih možnosti za prenos tujih zakonodajnih rešitev, smernic in dobrih praks, še posebno organov Evropske unije in Evropskega sodišča za človekove pravice, je treba pri predvidenih novih normativnih rešitvah glede vzpostavljanja novih nadzornih mehanizmov na vseh ustreznih ravneh ob doslednem ločevanju pravosodne in sodne uprave zagotoviti institute in mehanizme, ki bodo v zvezi s pravosodno upravo krepili upravno pomoč strankam sodnih postopkov. Pri krepitvi pristojnosti pravosodne uprave je treba spoštovati načelo zavor in ravnotežij kot dela temeljnega ustavnega načela delitve oblasti. Institut pravosodne uprave, ki je del uresničevanja načela zavor in ravnotežij, ima podporno, (omejeno) nadzorno in tudi samostojno ustvarjalno vlogo (priprava predlogov zakonov in podzakonskih predpisov).

Z vpeljavo inteligentnih tehnoloških rešitev za učinkovito opravljanje nalog pravosodne uprave bodo zagotovljene večjo uspešnost, učinkovitost in gospodarnost dela.

4.3. Slovensko sodstvo

Strateški cilji na področju **sodstva v Republiki Sloveniji** do leta 2020 so:

- zagotavljanje enakega dostopa za vse državljane;
- ponujanje in spodbujanje mirnega reševanja sporov ob upoštevanju pravice do neodvisnega in nepristranskega sodnika;
- kakovost dela, ki jo zagotavlja slovensko sodstvo v skladu s pričakovanji javnosti, do katere je vljudno, spoštljivo in dostojno;
- ohranjanje neodvisnosti in krepitve odnosov z laično in strokovno javnostjo ter drugima dvema vejama oblasti;
- organiziranje poslovnih procesov tako, da bodo sodniki razbremenjeni nesodniških in rutinskih opravil;
- spodbujanje vsakega posameznika, zaposlenega na sodišču, k sodelovanju, usposabljanju in uporabi informacijskih tehnologij;
- krepitev občutka pripadnosti ter
- spoštovanje in povečanje zaupanja laične in strokovne javnosti v delo sodstva.

Na operativni ravni si bo slovensko sodstvo skupaj z drugimi pristojnimi organi prizadevalo zagotoviti, da bo pričakovani čas rešitve pomembnejših zadev v letu 2020 6 mesecev, pričakovani čas rešitve drugih zadev v letu 2020 pa 3 mesece, da se bo

⁷⁰ Sodna uprava v Sloveniji kot ena bistvenih funkcij države za zagotavljanje učinkovitega pravosodja vključuje delovanje, dolžnosti in odgovornosti različnih dejavnikov na področju sodnega upravnega vodenja in odločanja, kar opravljajo predsedniki in direktorji sodišč ter v omejem obsegu Sodni svet in personalni sveti na področju sodne upravne samouprave, ki se nanaša na pravice, dolžnosti in odgovornosti sodnikov. Sodna uprava mora zagotavljati učinkovito vodenje sodišč, tako da sta zagotovljeni na eni strani sodniška neodvisnost v institucionalnem in funkcionalnem pomenu ter na drugi strani nepristranskost sojenja, hkrati pa tudi omogočati, da se vsi postopki končajo v razumnem roku in brez nepotrebnega odlašanja. Glej Zoran Skubic, *Evolving Justice: The Constitutional Relationship between the Ministry of Justice and the Judiciary and a Short Overview of Recent Developments in the Area of Court Management in the Republic of Slovenia*, International Journal for Court Administration, Vol. 4., No. 1, Seventh Issue, december 2011, str. 20, op. 14.

delež sodnikov na 100.000 prebivalcev znižal s 53 na 42⁷¹ ter da se bo hkrati razmerje med sodnikom in sodnim osebjem zvišalo s 3,6 na 4,3.

4.4. Državno tožilstvo

Strateški cilji na področju **državnega tožilstva** do leta 2020 so:

- krepitev načela vladavine prava;
- zagotavljanje ustreznega kazenskega pregona za vsa kazniva dejanja;
- smotrna uporaba človeških in materialnih virov;
- krepitev kakovosti dela državnih tožilcev;
- ohranjanje samostojnosti državnih tožilcev;
- optimiziranje organizacije poslovnih procesov in
- krepitev zaupanja laične in strokovne javnosti v delovanje tožilstva.

Ustrezen in učinkovit kazenski pregon vseh kaznivih dejanj bo ob izkazanem nenehnem povečevanju števila kaznivih dejanj mogoče doseči le s smotrno uporabo vseh razpoložljivih virov. Zaradi tega bo treba določiti prednostne naloge pri kazenskem pregonu in temu prilagoditi obravnavo posameznih vrst kriminalitete, da bo najnevarnejšim oblikam kriminalitete namenjenih največ razpoložljivih virov. Z načrtno uporabo alternativnih oblik kazenskega pregona in krepitev vloge državnega tožilca v predkazenskem postopku v razmerju do policije kot organa odkrivanja bo mogoče razviti tudi doktrino uravnavanja dotoka kazenskih obtožb na sodišča in s tem njihovo delno razbremenitev.

4.5. Državnotožilska uprava

Strateški cilji na področju državnotožilske uprave v Republiki Sloveniji do leta 2020 so:

- zvišanje ravni kadrovskih ter tehničnih pogojev za izvajanje državnotožilske službe;
- sprememba zakonodaje s področja organizacije in poslovanja državnih tožilstev z namenom odprave administrativnih ovir in poenostavitve postopkov;
- učinkovitejše sodelovanja med državnim tožilstvom, kot organom pregona in policijo, kot organom odkrivanja storilcev kaznivih dejanj, da se lahko na začetku kriminalistične preiskave usmeri policijsko delo v smer, ki bo pravno relevantna, racionalna in ekonomsko smotrna z novimi smernicami, ter prenosom dobrih praks iz tujine;
- pospeševanje strokovnega usposabljanja in izobraževanja za specifična področja kazenskega pregona.

4.6. Državno pravobranilstvo

Strateški cilji na področju **državnega pravobranilstva** v Republiki Sloveniji do leta 2020 so:

- krepitev vloge Državnega pravobranilstva in njegove samostojnosti pri odločanju pred mednarodnimi sodišči in v predhodnih postopkih;
- krepitev pravnega reda z učinkovitim izvajanjem pooblastil po Zakonu o odvzemu premoženja nezakonitega izvora (Uradni list RS, št. 91/11) z namenom preprečevanja pridobivanja in uporabe premoženja nezakonitega

⁷¹ Ob predpostavki nespremenjenih okoliščin glede pristojnosti in pripada zadev.

- izvora zaradi varstva pridobivanja premoženja na zakonit način ter zaradi zaščite gospodarske, socialne in ekološke vloge lastnine;
- razbremenitev pravobranilcev administrativnih opravil ter prenos teh opravil na strokovne sodelavce in pravobranilske referente;
- večja poklicna mobilnost in sposobnost hitrejšega prilagajanja delovnim procesom;
- dodatno usposabljanje in izobraževanje pravobranilcev na ustreznih področjih;
- obveščanje in usposabljanje državnih institucij in širše javnosti;
- izboljševanje podobe Državnega pravobranilstva v javnosti ter
- vzpostavitev iskalnika vsebin pravobranilske in sodne prakse.

Državno pravobranilstvo si poleg splošnih ciljev, ki si jih pri opravljanju nalog zastavljajo tudi drugi pravosodni organi (razreševanje sporov v družbi, krepitev pravne varnosti in spoštovanje človekovih pravic), prizadeva tudi za varovanje finančnega in stvarnega premoženja Republike Slovenije kot enega najpomembnejših elementov države ter njenih lastninskopravnih interesov.

4.7. Inteligentno in vključujoče izvrševanje kazenskih sankcij

Strateški cilji na področju **izvrševanja kazenskih sankcij** so:

- *uvedba službe za probacijo kot novega instrumenta celostne resocializacije storilcev kaznivih dejanj;*
- *ustrežna in uravnotežena raven varnosti v zaporskem sistemu:* ustrezno število interdisciplinarno usposobljenih pravosodnih policistov in drugih profilov zaposlenih v zaporskem sistemu, ki se bodo sposobni primerno odzivati na razgibano, stresno in odgovorno delo ob polnem spoštovanju človekovih pravic in veliki odgovornosti za varnost zaprtih oseb;
- *nekonfliktno reševanje sporov v zaporih:* urjenje v obvladovanju nasilnih zaprtih oseb zaradi zmanjšanja uporabe prisilnih sredstev;
- *zmanjšanje uporabe prisilnih metod in sredstev:* pridobivanje dodatnega znanja in veščin za zmanjšanje nevarnosti zlorabe pooblastil zaposlenih;
- *ustrežna obravnava nasilnih storilcev:* usposobljenost strokovnih delavcev za vodenje obravnave storilcev kaznivih dejanj z elementi nasilja in tistih, ki so nasilni;
- *ustrežna obravnava odvisnikov od prepovedanih drog in alkohola v zaporskem sistemu:* pridobivanje novega znanja, veščin in potrebnih informacij za pomoč odvisnikom pri spremembi navad, načina življenja, ureditvi socialnega statusa, zmanjšanju obolevnosti in s tem zmanjšanju kriminalitete;
- *ustrežna obravnava storilcev kaznivih dejanj s področja spolne nedotakljivosti:* vzpostavitev primernih mehanizmov za njihovo penalno in postpenalno obravnavo;
- *povečanje učinkovitosti pedagoškega strokovnega dela in izobraževanja obsojencev:* večdisciplinarno usposabljanje strokovnih delavcev pedagogov v zaporih za individualno in skupinsko obravnavo zaprtih oseb; stalno izvajanje izobraževalnih programov in programov prostočasnih dejavnosti ter zagotavljanje napredka pri teh programih glede števila vključenih vanje in glede večje kakovosti pouka – didaktičnih možnosti in povečevanja števila izobraževalnih programov;
- *nadgradnja mehanizmov svetovanja ter penalne in postpenalne pomoči obsojencem pri socialnem vključevanju:* vzpostavitev in nadgradnja ustrezne podporne mreže prostovoljcev za zagotavljanje svetovalne pomoči obsojencem glede socialnega vključevanja med prestajanjem kazni in po prestani kazni;

- *delo in delovna terapija obsojencev*: uvajanje novih oblik delovne terapije zaprtih oseb in ustrezna nadgradnja obstoječih oblik dela in delovne terapije zaprtih oseb; sistemska ureditev iskanja zaposlitve po prestani kazni; spodbujanje aktivne vključenosti ranljivih skupin v družbo in na trg dela; izboljšanje dostopa do zaposlitve in socialne varnosti;
- ustvarjanje razmer, v katerih bodo ljudje bolj zaupali v delovanje pravne države ter posebej v delo kazenskih sodišč in organov za izvrševanje kazenskih sankcij;
- ustvarjanje učinkovitega sistema izvrševanja vseh kazenskih sankcij in ukrepov;
- usklajevanje delovanja služb, ki skrbijo za ranljive skupine na ravni države;
- spodbujanje alternativnih oblik prestajanja kazni zapora in učinkovito spremljanje njihovega izvrševanja (npr. elektronski sistemi nadzora nad gibanjem in sledenjem v podporo prestajanju kazni zunaj zavodov – velik prihranek sredstev za osebje, prostore, fiksne stroške itd.);
- *biblioterapija*: vzpostavitev institucionalne strukture na ravni celotnega zaporskega sistema za centralno izvajanje programov biblioterapije; ozaveščanje strokovne javnosti ter ustanavljanje večdisciplinarnih skupin strokovnjakov, ki bodo na podlagi domačih in tujih izkušenj sestavili načrt uvajanja programa biblioterapije v posamezne zavode; izobraževanje in usposabljanje poskusnih skupin – strokovnih timov, katerih naloga bo postopno uvajanje teh programov v poskusni zavod za prestajanje kazni zapora in katerih ugotovitve bodo namenjene redefiniciji ciljev in metod uvajanja v celotni sistem, prav tako bodo upoštewane posebnosti drugih oblik zavodov (prevzgojni dom) ter dejanska uvedba programov biblioterapije v celoten zaporski sistem;
- *povečanje kakovosti in raznovrstnosti programov zaradi zagotovitve primernejše obravnave mladoletnih prestopnikov*: večja socialna vključenost mladoletnih prestopnikov; povečanje kakovosti in raznovrstnosti programov za mlade; trajnostna usposobljenost strokovnih delavcev (capacity building) za vodenje obravnave mladoletnikov – storilcev kaznivih dejanj z elementi nasilja; razvoj programov za obvladovanje jeze in agresije ter inteligentna podpora tem programom; manj izrečenih ukorov mladoletnim prestopnikom in njihovo večje vključevanje v ustrezne programe socialnega treninga in veščin, izboljšanje funkcionalnosti družine ter tej populaciji dostopnejše stanovanjske skupine kot metode trajnostne resocializacije.

4.8. Informatizacija pravosodnega sistema, pomožnih podsistemov ter povezav z drugimi deležniki in akterji v pravosodju

Strateški cilji na področju **informatizacije pravosodnega sistema v Republiki Sloveniji** do leta 2020 so:

- omogočanje uspešnega in učinkovitega delovanja pravosodnega sistema s pomočjo informacijskih rešitev za elektronsko poslovanje;
- povečanje uporabe elektronskih storitev zunanjih uporabnikov pravosodnega sistema;
- razvoj standardov in mehanizmov za zagotavljanje varne in nadzorovane izmenjave podatkov in dokumentov v pravosodnem sistemu, pa tudi med pravosodnim sistemom in drugimi nosilci javnih pooblastil ter upravljavci evidenc podatkov, iz katerih pravosodje črpa podatke, ki jih potrebuje za vodenje postopkov na podlagi svojih pooblastil, ter
- zagotavljanje elektronske podpore čezmejnim pravosodnim storitvam.

Pri prvem področju strateških ciljev je poudarjen pomen uporabe elektronskega poslovanja kot ključnega orodja za zagotavljanje in povečevanje uspešnosti in učinkovitosti delovanja pravosodnega sistema. Pri tem se bo uresničevalo načelo

racionalnosti, gospodarnosti, varnosti, razpoložljivosti, zanesljivosti ter zaupanja v pravosodni sistem. Posebna skrb pri razvoju informacijskih rešitev v pravosodju bo namenjena varstvu okolja z energetsko učinkovitimi rešitvami in uporabo sredstev, ki čim manj onesnažujejo okolje, v skladu z načeli trajnostnega razvoja.

Posebna pozornost pri razvoju elektronskih storitev bo namenjena storitvam, ki pozitivno vplivajo na gospodarsko rast in povečanje konkurenčnosti gospodarstva ter upoštevajo potrebe državljanov in poslovnih subjektov.

Pri razvoju informacijskih rešitev v pravosodju bodo uporabljeni standardi, določeni za javno upravo v Republiki Sloveniji. Pri razvoju novih informacijskih rešitev bodo čim bolj vključeni že razviti skupni gradniki in tako zmanjšani stroški vlaganj (modulski pristop k informatizaciji).

Povezava z drugimi evropskimi državami na področju pravosodja je strateškega pomena za zagotavljanje varstva pravic in gospodarski razvoj, zato bo posebna pozornost namenjena informacijskim rešitvam z vidika čezmejnne povezljivosti in izmenjave podatkov ter prenosu dobrih tujih praks v domače informacijske rešitve na področju pravosodja.

Ob upoštevanju načel racionalnosti, gospodarnosti, varnosti, razpoložljivosti, zanesljivosti in zaupanja v pravosodni sistem je treba tudi v pravosodju zagotoviti večjo informatizacijo z elektronskim poslovanjem in elektronskim komuniciranjem. Informatizacija poslovanje olajša in poceni ter hkrati pospeši komunikacijo pravosodnih organov med seboj in s strankami, to pa pomembno prispeva k zagotavljanju in povečevanju uspešnosti in učinkovitosti delovanja pravosodnega sistema. Hkrati ima elektronsko poslovanje z energetsko učinkovitimi rešitvami in uporabo sredstev, ki čim manj onesnažujejo okolje, ugodne učinke za varstvo okolja.

Z informatizacijo postopkov in uvedbo elektronskega poslovanja se zagotavljajo učinkovitost, gospodarnost in racionalnost poslovanja, s čimer se med posameznimi deli širšega pravosodja dodatno krepi kohezija in boljše sodelovanje. Hitrejši in cenejši postopki komuniciranja ter uveljavljanja pravic in pravnih koristi tudi navzven kažejo učinkovitost in povezanost pravosodnih organov.

4.9. Povečanje okoljske ozaveščenosti v celotnem pravosodnem sistemu ter drugih ustreznih izvedbenih in podpornih sistemih

Strateški cilji pri **povečanju okoljske ozaveščenosti v pravosodnem sistemu Republike Slovenije** do leta 2020 so:

- zvišanje učinkovitosti pri izvajanju norm kazenskoprnega varstva okolja;
- povečanje ozaveščenosti družbe o okoljski problematiki z uvajanjem ekoloških in bioloških inovacij pri zagotavljanju prostorskih možnosti za delo pravosodnih organov (predvsem sodišč);
- izvedbene dejavnosti za povečevanje okoljske ozaveščenosti z mehanizmi izobraževanja ter prenosom dobrih praks in inteligentnih rešitev na celotno področje pravosodja ter z njim povezanih sistemov ter
- spodbujanje inteligentnih okoljskih rešitev glede prostorov in opremljenosti pravosodnih organov ter zaporskih zmogljivosti.

S povečevanjem učinkovitosti pri izvajanju ustreznih norm varstva okolja bo država prispevala k zagotavljanju ene od temeljnih človekovih pravic – pravice do zdravega

življenjskega okolja, ki je v Sloveniji tudi ustavna pravica.⁷² Ministrstvo se bo v skladu s svojimi pristojnostmi zagotavljanja primernih možnosti za delo pravosodnih organov in reševanja prostorske problematike zaporskih zmogljivosti čim bolj posvetilo iskanju in uvajanju najustreznejših okoljskih rešitev, inovacij in drugih primernih investicijskih struktur, kar bo pripomoglo tudi k ustvarjanju države z »ekološko prihodnostjo pravosodja«.

Z uvajanjem inteligentnih okoljskih rešitev pri zagotavljanju prostorskih možnosti za delo pravosodnih organov bo zagotovljen vpliv na okoljsko ozaveščenost vseh uporabnikov storitev pravosodja in posredno vseh državljanov.⁷³

4.10. Kazalniki strateških ciljev

Cilj	Kazalniki	Izhodiščno stanje	Ciljno stanje
Varnost	Število izvedenih varnostnih delavnic	0	50
	Število uvedenih novih varnostnih sistemov tehničnega varovanja	0	20
Pravosodna uprava	Zmanjšanje števila nerešenih zadev	374.760 ⁷⁴	-25%
	Število normativnih sprememb	0	20
	Priprava sistemskih analiz za učinkovito vzpostavitev in ohranjanje nadzornih mehanizmov	0	50

⁷² Glej 72. člen ustave.

⁷³ Neustrezne prostorske možnosti so bile ocenjene kot eden od dejavnikov tveganja za izvajanje Programa za povečanje učinkovitosti sodstva in odprave sodnih zaostankov – Projekt Lukenda, saj tako stanje zelo zmanjšuje učinke povečanega števila zaposlenih. Vrhovno sodišče Republike Slovenije zato predlaga, da se prostorska problematika sodišč rešuje podobno kot problematika drugih državnih organov (na primer *Načrt reševanja prostorske problematike za potrebe državne uprave na sekundarni ravni za obdobje 2008–2018*). Obstoječi stavbni sklad pravosodnih organov je namreč pretežno dotrajan ter s tehnološkega, okoljskega in energetskega vidika zastarel, glede na sodobne smernice trajnostnega in ekološkega razvoja pa večinoma popolnoma neprimeren. Pri tem gre ponekod tudi za okoljsko neustreznost in neprimernost vgrajenega materiala, delov in naprav stavb. Okoljsko neustrezne ogrevalne naprave in ogrevalni sistemi v celoti, vključno z energenti, neustrezna toplotna izolacija stavb oziroma arhitektonska in konstrukcijska zasnova v celoti pa so vzrok za stroškovno in energetsko neučinkovitost stavb ter nepotrebno obremenjevanje naravnega okolja, ki ponekod prehaja celo v njegovo onesnaževanje.

⁷⁴ Podatek o številu nerešenih zadev za vsa sodišča z vključenimi prekrškovnimi zadevami na dan 31. 12. 2011 iz Sodne statistike za leto 2011 (str. 264).

Slovensko sodstvo	Zmanjšanje števila nerešenih sodnih zadev	374.760 ⁷⁵	-25%
	Povečanje števila rešenih pomembnejših sodnih zadev	190.636 ⁷⁶	+15%
	Skrajšanje pričakovanega časa rešitve sodne zadeve	8,7 meseca ⁷⁷	-15%
	Število optimiziranih poslovnih procesov sodišč	0	15
	Centralizacija poslovnih funkcij sodišč	0	5
Državno tožilstvo	Delež izvedenih ukrepov iz nacionalne politike pregona kaznivih ravnanj	0%	50%
	Delež uporabe institutov alternativnega pregona kaznivih ravnanj	0	+25%
Državno pravobranilstvo	Delež rešenih zadev glede varstva pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja pred pristojnimi nacionalnimi institucijami v primerjavi z deležem obsodb pred Evropskim sodiščem za človekove pravice zaradi kršitve pravice do sojenja v razumnem roku	0	+45%
	Število stranskih intervencij v postopkih pred Sodiščem Evropske	0	10

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Podatek o številu rešenih pomembnejših zadev za vsa sodišča z vključenimi prekrškovnimi zadevami na dan 31. 12. 2011 iz Sodne statistike za leto 2011 (str. 266). Pomembnejše zadeve so, poenostavljeno rečeno, vse tiste sodne zadeve, **v katerih sodišča odločajo meritorno.**

⁷⁷ Pričakovani čas rešitve zadeve za leto 2011 po podatkih Vrhovnega sodišča Republike Slovenije, objavljenih v: »Otvoritev sodnega leta 2012«, Ljubljana, 13. februar 2012, str. 2 (http://www.sodisce.si/mma_bin2.php?nid=2012021314361045&static_id=20120213142603)

unije in Splošnim sodiščem			
Inteligentno in vključujoče izvrševanje kazenskih sankcij	Število varnostnih dogodkov v zaporskem sistemu	0	-25%
	Število vključenih obsojencev v alternativne oblike prestajanja kazenskih sankcij	0	+20%
	Število obsojencev vključenih v programe delovne terapije in programov v zaporih	0	+20%
	Zmanjšanje števila odvisnikov od prepovedanih drog v zaporih	0	-25%
	Število mladoletnih povratnikov	0	-25%
	Število skupnih projektov z zunanjimi izvajalci	0	20
Informatizacija pravosodnega sistema, pomožnih podsistemov ter povezav z drugimi deležniki in akterji v pravosodju	Delež informatiziranih procesov	80%	98%
	Delež informatiziranih povezav med deležniki v pravosodju	50%	90%
	Delež informatiziranih vpisnikov	54%	95%
	Delež informatiziranih evidenc	45%	90%
Povečanje okoljske ozaveščenosti v celotnem pravosodnem sistemu ter drugih ustreznih izvedbenih in podpornih	Število izobraževalnih dogodkov za povečanje učinkovitosti pri izvajanju norm kazenskopravnega varstva okolja	0	100
	Delež privarčevane energije zaradi	0	25%

sistemih

uvedbe okoljskih in energetske
vzdržnih rešitev

5. Pot za uresničitev ciljev

5.1 Varnost

Za uresničitev ciljev na področju **varnosti** je treba zagotoviti možnosti za:

- pripravo in izvajanje *Načrta potreb sistemov tehničnega varovanja za pravosodne organe za obdobje 2012–2020*;
- izvedbo varnostnih delavnic za pravosodne funkcionarje in druge zaposlene v pravosodju (priprava varnostnih modulov programov usposabljanja za predsednike sodišč in direktorje sodišč ter druge varnostne menedžerje v okviru izobraževanja po programih Centra za izobraževanje v pravosodju ter drugih ustreznih programov na drugih področjih, pri čemer bo velik poudarek tudi na poveztivosti, večdisciplinarnem pristopu in izmenjavi ustreznih tujih praks);
- inteligentno spremljanje in nadgradnjo varnostnih standardov poslovanja sodišč, njihovo nadgradnjo in izvajanje (73. b člen Zakona o sodiščih);
- prirejanje varnostnih konferenc in seminarjev za direktorje sodišč in druge varnostne menedžerje v pravosodju na temo *Varnost v pravosodju* ob sodelovanju zunanjih ustanov in izbranih strokovnjakov iz tujine, predvsem drugih držav Evropske unije in na tem področju primerljivih držav srednje Evrope in zahodnega Balkana;
- pregled ocen ogroženosti (35. člen Sodnega reda) in posledično s sorazmernimi ukrepi odprava največjih že obstoječih in predvidevanje prihodnjih varnostnih težav z vidika prevencije;
- spremljanje varnostnega poslovanja sodišč, vodenje evidence varnostnih dogodkov, ki ogrožajo varnost oseb in premoženja (36. člen Sodnega reda), ter sorazmerno uvajanje dodatnih varnostnih ukrepov glede na spreminjajoče se varnostno okolje in vrste groženj tako z vidika represije kot preventivnih dejavnosti;
- nadgradnjo varnostnih opomnikov ter drugih dokumentov kot sestavnih delov načrtov varovanja pravosodnih organov in ustrezno spremembo varnostne infrastrukture s tega vidika;
- pripravo varnostnih mnenj pri nakupu varnostnotehnične opreme ter prenovo arhitekturne zasnove pravosodnih stavb in druge pripadajoče infrastrukture;
- pregled in pomoč pri dopolnitvi varnostnih načrtov pravosodnih organov v skladu z določbami III. poglavja Uredbe o obveznem organiziranju službe varovanja (Uradni list RS, št. 43/08, 16/09, 22/10 in 17/11 – ZZasV-1);
- načrtovanje ukrepov pravosodnih organov pri varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki vključuje preventivo, pripravljenost, ukrepanje in zagotavljanje možnosti za nemoteno poslovanje pravosodnih organov;
- uvajanje načel in standardov varovanja tajnih podatkov v delo in poslovanje pravosodnih organov, ki so kot taki določeni v skladu z notranjimi zakoni in predpisi, ter podatkov, ki se kot tajni določajo po določbah Sklepa Sveta z dne 31. 3. 2011 o varnostnih predpisih za varovanje tajnih podatkov Evropske unije (2011/292/EU)⁷⁸, vključno z vidikom ustrezne ravni opremljenosti za njihovo izvajanje;
- uvedbo in nadgradnjo modulskih sistemov zagotavljanja informacijske varnosti v pravosodnem sistemu, predvsem z vidika varnega prenosa, razširjanja, knjiženja in hrambe podatkov, pri čemer bo upoštevan tudi okoljski vidik,⁷⁹

⁷⁸ Council Decision 2011/292/EU of 31 March 2011 on the security rules for protecting EU classified information (UL L 141, 27. 5. 2011, str. 17).

⁷⁹ Zlasti v okviru problematike arhivov in arhiviranja na splošno.

- opravljanje pravosodnih nadzorov s področja izvajanja varnostnih nalog pravosodnih organov ter
- izvajanje drugih ukrepov in nalog v skladu z dosedanja prakso in priporočili predvsem z vidika:
 - razvoja varnostnega upravljanja ter
 - razvoja varnostne kulture in oblik samovarovanja vseh zaposlenih v pravosodju.

Za doseg zadanih ciljev do leta 2020 so na področju varnosti pravosodnih organov Republike Slovenije potrebni ti izvedbeni ukrepi:

- inteligentno obvladovanje in plemenitenje kadrovskega virov (*capacity building*) na ravni ministrstva, pristojnega za pravosodje, ter okrožnih sodišč (predvsem glede na obstoječe vire v pravosodni policiji, policiji, vojski in drugih državnih ustanovah);
- izobraževanje direktorjev in predsednikov sodišč ter drugih pravosodnih menedžerjev, pravosodnih funkcionarjev in drugih zaposlenih v pravosodju;
- izobraževanje nosilcev varnostnih nalog (varnostnikov v obliki javno-zasebnega partnerstva) ter
- ustvarjanje, iskanje, prenos in inteligentno izvajanje dobrih praks, predvsem drugih držav Evropske unije in na tem področju primerljivih držav srednje Evrope in zahodnega Balkana.

Vzpostaviti je treba strateško, organizacijsko in operativno raven varnosti, in sicer:

Strateška raven

Deležniki:

- ministrstvo, pristojno za pravosodje,
- Vrhovno sodišče Republike Slovenije,
- Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije,
- Državno pravobranilstvo Republike Slovenije,
- ministrstvo, pristojno za državno tožilstvo, ter
- ministrstvo, pristojno za notranje zadeve.

Naloge:

- priprava zakonodaje in izvedbenih navodil;
- oblikovanje programov usposabljanja;
- sistemske rešitve, oblikovanje varnostnih politik v pravosodnih organih;
- zagotavljanje sredstev za varnostno arhitekturo sodnih stavb in sistemov tehničnega varovanja;
- zagotavljanje sredstev za oblike vzpostavitve varnostnega upravljanja na sodnih okrožjih;
- iskanje novih rešitev v obliki izvedbenih programov dela;
- povezava z izobraževalnimi ustanovami na področju varnosti – prenos dobrih praks, pridobivanje novega znanja;
- načelo konsistentnosti – skladnost ukrepov, ki jih sprejemajo pravosodje, policija in drugi nosilci varnostnih nalog;
- izobraževalni center za varnostno usposabljanje – Center za izobraževanje v pravosodju.

Organizacijska raven

Lokalna raven:

- oblikovanje varnostne arhitekture na lokalni ravni – v sodnem okrožju (varnostna priporočila Sveta Evrope);
- z novelo Zakona o sodiščih, ki je začela veljati 1. 1. 2010, so bila na področju prvostopenjskega sodstva ponovno kot temeljna organizacijska enota uvedena sodna okrožja, vsa okrožna in višja sodišča pa so dobila tudi direktorje sodišč. V vsakem sodnem okrožju je eno ali več okrajnih sodišč, za območje celotnega sodnega okrožja pa sodno upravo vodita predsednik in direktor sodišča. Smisel novele je bil zlasti skoncentrirati sodno upravo ter predsedniku in direktorju sodišča omogočiti poenostavitev organizacije dela v celotnem okrožju, oblikovanje letnega razporeda dela za celotno področje, specializacijo sodnikov ter v okviru tematike, obravnavane v tem poglavju, tudi oblikovanje varnostne politike na ravni sodnega okrožja;
- priprava dokumentov o varovanju z ustrežno vsebino in ukrepi glede na oceno stopnje varnostnega tveganja v povezavi z lokalno ravno;
- priprava načrtov varovanja (fizično, tehnično, operativno varovanje);
- na posameznem sodnem okrožju se organizacijsko sistemizirajo varnostni menedžerji kot pomočniki direktorjev na okrožnih sodiščih – poklicna funkcija (v usklajevalnem smislu povezani z ministrstvom, pristojnim za pravosodje, da se s prenosom dobrih praks povežeta strateška in operativna raven);
- racionalizacije javne uprave – pot za iskanje kadrovskega virov – ukinitvev šengenske meje, carine, zmanjševanje Slovenske vojske in podobno;
- izvajanje določb Sodnega reda;
- ustvarjanje nove varnostne kulture – ustrezna raven nadzora, nenehno prizadevanje za odpravljanje nesoglasij, sodelovanje pri tem in sistemsko odpravljanje nesoglasij.

Operativna raven

- izobraževanje v vseh ustreznih pojavnih oblikah;
- ustvarjanje varnostne kulture in oblik samovarovanja (osebje v pravosodnih organih; za pravosodne funkcionarje prilagojeni programi samozaščite ob morebitnih varnostnih dogodkih);
- uvedba obveznih oblik izobraževanja;
- inteligentno uvajanje varnostnih standardov v pravosodju;
- tehnična oprema – posodobitve opreme.

5.2 Pravosodna uprava

Za doseg zadanih strateških ciljev do leta 2020 bo treba na področju **pravosodne uprave** primerno izvesti te ukrepe:

- vzpostavitev in ustrezna nadgradnja nadzornih mehanizmov s preudarnimi spremembami normativnih rešitev, temelječih na predhodni analizi stanja, jasnih ciljih in izvedbenih dejavnostih;
- vzpostavitev inteligentnih tehnoloških rešitev s poudarjeno vlogo povezljivosti z že obstoječimi sistemi;
- vzpostavitev mehanizmov za učinkovitejše in pravičnejše delo izvršiteljev;
- nadgradnja obstoječih mehanizmov nadzora nad zakonitim delom notariata;

- vzpostavitev mehanizmov za povečanje strokovne zanesljivosti dela sodnih izvedencev, cenilcev in tolmačev tudi s prenosom tujih in obstoječih dobrih domačih praks in izkušenj;
- iskanje, prenos in inteligentno izvajanje dobrih praks predvsem drugih držav Evropske unije na področjih dobrega upravljanja pravosodja in pripadajočih primernih nadzornih mehanizmov;
- večdisciplinarno usposabljanje pristojnih delavcev in
- skupni projekti z zunanjimi deležniki, tudi nevladnimi organizacijami.

Strateška raven

Deležniki:

- ministrstvo, pristojno za pravosodje,
- Vrhovno sodišče Republike Slovenije,
- ministrstvo, pristojno za državno tožilstvo,
- Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije,
- Državno pravobranilstvo Republike Slovenije,
- sodni izvedenci, cenilci, tolmači,
- Notarska zbornica Slovenije in notarji ter
- Odvetniška zbornica Slovenije in odvetniki.

Naloge:

- primerna prilagoditev zakonodajnih in izvedbenih aktov s področja pravosodne uprave, če je to glede na okoliščine potrebno in upravičeno, s poudarkom na učinkovitem izvajanju sprejetih sprememb;
- iskanje novih rešitev v obliki izvedbenih programov dela;
- prevzem vodilne vloge pri načrtovanju vsebine informacijske podpore dela pravosodne uprave;
- nadgradnja dobrih obstoječih praks in uvedba novih programov z zunanjimi izvajalci;
- oblikovanje novih programov usposabljanja in pristopov k usposabljanju;
- večdisciplinarno usposabljanje pristojnih delavcev ter
- predstavitev sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice in Sodišča Evropske unije na predmetnem področju.

Organizacijska raven

Na organizacijski ravni bodo potrebne:

- okrepitev večdisciplinarnega pristopa pri opravljanju pravosodnega nadzora;
- priprava dokumentov inteligentne informacijske podpore delovanju pravosodne uprave;
- priprava načrta optimizacije izmenjave ustreznih podatkov na podlagi prednosti, ki jih ponuja elektronsko poslovanje, med pravosodnimi organi;
- priprava vsebinskega načrta povezanosti s področja pravosodne uprave ter
- organizacija skupnih projektov z zunanjimi deležniki, tudi nevladnimi organizacijami.

Operativna raven

Na operativni ravni bodo potrebni:

- inteligentno vzpostavljanje novih nadzorstvenih in upravljalnih mehanizmov na področju pravosodne uprave;
- izobraževanje v vseh primernih pojavnih oblikah;
- trajno zagotavljanje usposobljenosti uslužbencev ministrstev (*capacity building*) za učinkovito in trajnostno opravljanje nalog v skladu s pristojnostjo pravosodne uprave;
- inteligentna informacijska podpora vodenju evidenc na področju pravosodne uprave ter
- vključevanje zunanjih svetovalcev strokovnjakov in prenos dobrih tujih praks.

5.3 Slovensko sodstvo

Deležniki:

- ministrstvo, pristojno za pravosodje,
- Vrhovno sodišče Republike Slovenije in vsa sodišča,
- Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije,
- Državno pravobranilstvo Republike Slovenije in
- drugi deležniki v pravosodju.

Naloge:

- trajnostni razvoj slovenskega sodstva;
- načrtovanje in uporaba sodobnih dostopnih spletnih e-storitev za izboljšanje poslovnega okolja, še posebej za mala in srednja podjetja, med drugim **tudi s prizadevanji, da sodne takse izražajo dejanske stroške posameznih sodnih postopkov**, ob sorazmernem upoštevanju načel dostopnosti ter zmanjševanja administrativnih ovir za gospodarske družbe;
- izboljšanje poslovnega okolja za vse uporabnike in deležnike v slovenskem sodstvu ter
- učinkovita uporaba informacijske tehnologije pri poslovanju slovenskega sodstva, pri čemer bo primeren poudarek tudi na okoljskih vidikih.

Organizacijska raven

- ukrepi glede mreže števila sodišč, števila sodnikov in sodnega osebja;
- razbremenitev sodnikov nesodniškega dela;
- zagotovitev ustreznega števila podpornega osebja na sodnika;
- spodbujanje in uvajanje mobilnosti sodnikov in sodnega osebja, vključno z možnostjo dela na domu, če je za to izkazana upravičena potreba z vidika organizacije dela in delovnega časa;
- optimizacija števila sodišč ob upoštevanju stroškov in koristi ter ohranjanju primerne dostopnosti sodišča;
- zagotavljanje večje učinkovitosti sodišč, zlasti z uvajanjem sistemskih pristopov pri upravljanju sodišč in sodnih zadev (npr. uvajanje pospešenih (*fast track*) sodnih postopkov, spremljanje poslovanja prek enotnega sistema poslovnega obveščanja, razbremenitev sodnikov administrativnih in rutinskih opravil, koncentracija in centralizacija posameznih poslovnih funkcij) ter
- razvoj in spodbujanje uporabe povezljivih gradnikov sodišč, še zlasti zaradi odpravljanja administrativnih ovir, lažjega dostopa zunanjih uporabnikov do informacijskih sistemov sodišč, uvajanja dodatnih uporabniku prijaznih

elektronskih storitev, ki pripomorejo k večji učinkovitosti poslovnega okolja (npr. e-sodne takse, e-obveščanje, e-vročanje, e-vlaganje, e-dražbe).

Operativna raven

- vzpostavitev zbirk znanja za izboljšanje kakovosti dela in ustrezna obveščenost, zlasti z uvajanjem različnih oblik notranjega elektronskega komuniciranja za strokovno izmenjavo mnenj med ustreznimi strokovnimi skupinami na ravni posameznih sodišč, vrste sodišč ali celotnega slovenskega sodstva;
- zagotavljanje informacijskih storitev za laično javnost zaradi povečevanja kakovosti vlog, spodbujanja dejavnega sodelovanja v sodnih postopkih in krepitev uporabniških izkušenj;
- spodbujanje uporabe medmrežja zlasti zaradi zagotavljanja javnosti, enakosti in večje preglednosti delovanja slovenskega sodstva ter spodbujanje zaupanja v načela pravne države in mirnega reševanja sporov, vključno z zunajsodnimi načini;
- povezovanje ključnih registrov sodišč s posameznimi evropskimi registri in informacijskimi sistemi (npr. EU Land Register, EU Business Register, EU Insolvency Register, European Payment Order);
- trajno zagotavljanje usposobljenosti sodnega osebja (*capacity building*) predvsem z vidika izobraževanja in preusmerjanja nekaterih kategorij zaposlenih zaradi zmanjševanja obsega, opuščanja ali spreminjanja vsebine del oziroma zaradi uvajanja novih tehnologij ali sprememb zakonodaje ter
- izmenjava podatkov med posameznimi nosilci informacijskih sistemov s področja kazenskega postopka (Criminal Justice X_change) za vzpostavitev enotne izmenjave vsebin predvsem z vidika povezljivosti ključnih informacijskih sistemov.

5.4 Državno tožilstvo

Strateška raven

Deležniki:

- ministrstvo, pristojno za državno tožilstvo,
- ministrstvo, pristojno za pravosodje,
- Vrhovno sodišče Republike Slovenije,
- Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije in vsa državna tožilstva,
- Policija, delno pa tudi druge nadzorne institucije

Naloge:

- trajnostni razvoj slovenske državnotožilske službe kot dela pravosodja v širšem pomenu;
- krepitev prvin načela oportunitete kazenskega pregona;
- krepitev vloge državnega tožilca in njegovih pristojnosti za odločanje v predkazenskem postopku;
- krepitev položaja državnih tožilcev v razmerju do sodišč kot nosilcev kazenskega postopka in policije kot organa odkrivanja ter
- učinkovita uporaba informacijskih tehnologij pri poslovanju tožilstva.

Organizacijska raven

- vzpostavitev prednostnih nalog pri pregonu kaznivih dejanj;
- razvoj doktrine in vzpostavitev mehanizmov za uravnavanje dotoka kazenskih obtožb na sodišča;
- spodbujanje uporabe alternativnih oblik kazenskega pregona, vključno s pogajanji o krivdi in kazenski sankciji, da se sprostijo zmogljivosti za sodno obravnavanje prednostnih oblik kriminalitete;
- razbremenitev državnih tožilcev administrativnih opravil in njihov prenos na strokovne sodelavce;
- specializacija državnih tožilcev za posamezna zahtevnejša področja;
- zagotovitev ustreznega števila državnih tožilcev v razmerju do števila kazenskih sodnikov;
- zagotovitev ustreznega števila državnotožilskega osebja;
- spodbujanje in vzpostavitev mobilnosti državnih tožilcev in državnotožilskega osebja ter
- učinkovitejša uporaba informacijske tehnologije pri poslovanju, zlasti z vključevanjem povezljivih gradnikov za zagotavljanje enotne informacijske podpore za celoten postopek od policije do sodišča.

Operativna raven

- vzpostavitev zbirk znanja za izboljšanje kakovosti dela in ustrezna obveščenost zlasti z uvajanjem različnih oblik notranjega elektronskega komuniciranja za strokovno izmenjavo mnenj med ustreznimi strokovnimi nosilci oziroma skupinami;
- vzpostavitev informacijsko podprtega avtomatiziranega poslovanja s policijo in sodišči;
- vzpostavitev informacijskih povezav državnih tožilstev z mednarodnimi organi za usklajevanje kazenskega pregona (Eurojust);
- vzpostavitev informacijske podpore za mednarodno sodelovanje (npr. EJM, ARO, CARIN ipd.);
- načrtovanje dela in spremljanje doseganja zastavljenih ciljev;
- trajno zagotavljanje usposobljenosti državnih tožilcev in državnotožilskega osebja (*capacity building*) predvsem z vidika izobraževanja in preusmerjanja nekaterih kategorij zaposlenih zaradi večanja obsega del oziroma spreminjanja vsebine del zaradi uvajanja novih tehnologij ali sprememb zakonodaje;
- večja poklicna mobilnost in sposobnost hitrejšega prilagajanja delovnim procesom ter
- dodatno usposabljanje in izobraževanje državnih tožilcev na ustreznih področjih.

5.5 Državno pravobranilstvo

Za doseg zadanih strateških ciljev do leta 2020 bo treba na področju **državnega pravobranilstva** izvesti te ukrepe:

- spodbujanje vloge in krepitev strokovnosti dela ter izvajanja nalog Državnega pravobranilstva kot zastopnika države pred domačimi sodišči in ustreznimi mednarodnimi pravosodnimi organi;
- izboljšanje poslovnega okolja za delo pravobranilcev in podpornega osebja;

- učinkovitejša povezava in sodelovanje z drugimi deležniki v pravosodju in državni upravi za izboljšanje možnosti za učinkovito zastopanje interesov države pred domačimi sodišči in ustreznimi mednarodnimi pravosodnimi organi ter
- učinkovitejša uporaba informacijske tehnologije pri poslovanju.

Strateška raven

Deležniki:

- ministrstvo, pristojno za pravosodje,
- Vrhovno sodišče Republike Slovenije,
- Državno pravobranilstvo Republike Slovenije ter
- drugi deležniki v pravosodju in državni upravi (predvsem ministrstva in Vlada Republike Slovenije).

Naloge:

- ustreznije izvajanje pristojnosti na področju zastopanja Republike Slovenije pred mednarodnimi sodišči ter predstavitev delovanja in sodne prakse mednarodnih sodišč (predvsem ESČP in SEU);
- spodbujanje in krepitev vloge Republike Slovenije v postopkih pred evropskimi sodišči, v katerih Republika Slovenija ni ena od neposrednih strank, njeno dejavno udeležbo pa zahtevajo širši interesi nacionalne in nadnacionalne narave;
- krepitev vloge Državnega pravobranilstva in njegove samostojnosti pri odločanju v predhodnih postopkih;
- krepitev pravnega reda z učinkovitim izvajanjem pooblastil po Zakonu o odvzemu premoženja nezakonitega izvora (Uradni list RS, št. 91/11) z namenom preprečevanja pridobivanja in uporabe premoženja nezakonitega izvora zaradi varstva pridobivanja premoženja na zakonit način ter zaradi zaščite gospodarske, socialne in ekološke vloge lastnine ter
- spodbujanje vloge Državnega pravobranilstva kot »varuha fiskusa«.

Organizacijska raven

- razbremenitev pravobranilcev administrativnih opravil ter njihov prenos na strokovne sodelavce in pravobranilske referente;
- učinkovitejša uporaba informacijske tehnologije pri poslovanju;
- krepitev in ustreznjša organizacija Evropskega oddelka Državnega pravobranilstva;
- ustreznjša ureditev in pristojnosti zastopnika Republike Slovenije pred Evropskim sodiščem za človekove pravice ter
- zagotavljanje večje učinkovitosti dela in poslovanja Državnega pravobranilstva, zlasti z uvajanjem sistemskih pristopov pri upravljanju pravobranilstva in pravobranilskih zadev.

Operativna raven

- vzpostavitev zbirk znanja za izboljšanje kakovosti dela in ustrezna obveščenost zlasti z uvajanjem različnih oblik notranjega elektronskega komuniciranja za strokovno izmenjavo mnenj med ustreznimi strokovnimi skupinami;
- vzpostavitev enotne zbirke sodne prakse in odločitev mednarodnih sodišč, predvsem Evropskega sodišča za človekove pravice in sodišč Evropske unije (predvsem Sodišče EU in Splošno sodišče), ki bo omogočala strukturirano iskanje po ustreznih področjih in institutih ter medsebojno primerjavo med odločitvami teh sodišč glede primerljivih institutov;
- spodbujanje uporabe medmrežja zlasti zaradi zagotavljanja javnosti, enakosti in večje preglednosti poslovanja pravobranilstva ter spodbujanje zaupanja v načela pravne države in mirnega reševanja sporov, vključno z zunajsodnimi načini;
- trajno zagotavljanje usposobljenosti Državnega pravobranilstva (capacity building) predvsem z vidika izobraževanja in preusmerjanja nekaterih kategorij zaposlenih zaradi zmanjševanja obsega, opuščanja ali spreminjanja vsebine del oziroma zaradi uvajanja novih tehnologij ali sprememb zakonodaje;
- večja poklicna mobilnost in sposobnost hitrejšega prilagajanja delovnim procesom ter
- dodatno usposabljanje in izobraževanje pravobranilcev na ustreznih področjih.

5.6 *Inteligentno in vključujoče izvrševanje kazenskih sankcij*

Za doseg zadanih strateških ciljev do leta 2020 bodo na področju **izvrševanja kazenskih sankcij** izvedeni ti ukrepi na področjih:

- varnosti in varovanja v zaporskem sistemu;
- obravnave nasilnih storilcev kaznivih dejanj – program obravnave storilcev kaznivih dejanj z elementi nasilja in tistih, ki so nasilni v zaporu;
- obravnave odvisnikov od prepovedanih drog in alkohola v zaporskem sistemu;
- obravnave storilcev kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost;
- pedagoškega strokovnega dela z obsojenci in njihovega izobraževanja ;
- svetovanja in pomoči obsojencem pri socialnem vključevanju med prestajanjem kazni in po prestani kazni;
- zagotavljanja dela in delovne terapije obsojencem;
- uvedbe probacijske službe in spodbujanja alternativnih oblik izvrševanja kazenskih sankcij;
- uvedbe programa biblioterapije ter
- primernejšega obravnavanja mladoletnih prestopnikov ter storilcev kaznivih dejanj in prekrškov v Sloveniji.

Pri vseh navedenih področjih pa bodo uporabljeni in izvedeni ti pristopi in načini dela:

- uvedba ustreznih programov oziroma ustrezna nadgradnja in izvedba obstoječih programov;
- skupni projekti z zunanjimi, tudi nevladnimi organizacijami;
- večdisciplinarno usposabljanje pristojnih delavcev;
- redno opravljanje supervizije izvedbe posameznih programov ter
- vključevanje zunanjih svetovalcev strokovnjakov in prenos dobrih tujih praks.

Strateška raven

Deležniki:

- ministrstvo, pristojno za pravosodje,
- ministrstvo, pristojno za šolstvo,
- ministrstvo, pristojno za socialne zadeve,
- ministrstvo, pristojno za državno tožilstvo,
- Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij,
- Vrhovno sodišče Republike Slovenije,
- Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije,
- ministrstvo, pristojno za notranje zadeve,
- nevladne organizacije ter
- centri za socialno delo.

Naloge:

Varnost in varovanje v zaporskem sistemu:

- *razvoj sistema selekcije in ustreznega usposabljanja uslužbencev zaporskega sistema:* za izvajanje poslanstva varnosti in varovanja v zaporih je ključnega pomena človek, ki pa mora imeti ustrezne osebnostne lastnosti za delo v zaporskem sistemu, zato želimo razviti tak sistem selekcije, ki bo omogočil optimalno izbiro kandidatov za zaposlitev v zaporskem sistemu;
- *zagotavljanje varnega okolja v zaporu in ustrezne obravnave vseh oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, ter*
- *varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin v skladu s sprejetimi in ratificiranimi mednarodnimi dokumenti s tega področja.*

Obravnavanje nasilnih storilcev kaznivih dejanj – program obravnave storilcev kaznivih dejanj z elementi nasilja in storilcev, ki so nasilni v zaporu:

- ustreznejša obravnava tega dela zaporske populacije ter
- povečanje obetov za resocializacijo in večjo socialno vključenost teh oseb med prestajanjem kazni in po prestani kazni.

Obravnavanje odvisnikov od prepovedanih drog in alkohola v zaporskem sistemu:

- ustreznejša obravnava tega dela zaporske populacije ter
- povečanje obetov za resocializacijo in večjo socialno vključenost teh oseb med prestajanjem kazni in po prestani kazni.

Delo in delovna terapija obsojencev:

- ustvarjanje razmer za zaposlovanje in usposabljanje zaprtih oseb ter
- zagotavljanje dela in delovne terapije v zaporih.

Svetovanje in pomoč obsojencem pri socialnem vključevanju med prestajanjem kazni in po prestani kazni:

- spodbujanje javnosti k opravljanju prostovoljnega svetovalnega dela za obsojence;
- zagotovitev nadzora nad izvrševanjem in ovrednotenje ter
- učinkovitejše izvajanje in nadgradnja obstoječih programov in dobrih praks.

Uvedba probacijske službe:

- izvedba študije obstoječe prakse izrekanja in izvrševanja alternativnih sankcij in ukrepov (vključitev kazenskih sodnikov, centrov za socialno delo, zavodov za prestajanje kazni zapora, prednosti in slabosti obstoječega modela);
- izvedba primerjalne študije organiziranosti in prakse probacijskih služb v tujini s predlogom modela, ki bi bil v Sloveniji najučinkovitejši;
- zagotovitev možnosti za ustanovitev probacijske službe (normativni vidik) ter
- zagotovitev predhodnega ter pozneje nadaljnjega usposabljanja in izobraževanja vključenih akterjev na tem področju.

Uvedba programa biblioterapije:

- uvedba programa v obvezen nabor vsebin, ki so del obravnave primernih skupin oseb, ki jim je odvzeta prostost v zaporskem sistemu, ter
- zagotovitev predhodnega ter pozneje nadaljnjega usposabljanja in izobraževanja vključenih akterjev na tem področju.

Primernejše obravnavanje mladoletnih prestopnikov – storilcev kaznivih dejanj in prekrškov:

- zagotavljanje stalnih oblik izobraževanja in izpopolnjevanja za usposabljanje strokovnih delavcev glede usmerjene obravnave mladoletnikov,
- zagotavljanje nujno potrebnih finančnih sredstev za usposabljanje strokovnih delavcev vzgojnih zavodov in prevzgojnega doma za obravnavo storilcev kaznivih dejanj z elementi nasilja in tistih, ki so nasilni,
- nadgradnja programov usposabljanja za pristojne pravosodne funkcionarje s področja obravnave mladoletnih prestopnikov ter
- prenos dobrih praks najnaprednejših in primerljivih držav na področju obravnavanja mladoletnih prestopnikov.

Organizacijska raven

Varnost in varovanje v zaporskem sistemu:

- *ustanovitev izobraževalnega centra*, saj dosednji izobraževalni centri glede na posebne potrebe izobraževanja na področju izvrševanja kazenskih sankcij nimajo razvitih ustreznih ali primerljivih vsebin niti nimajo usposobljenega osebja;
- *razvoj sistema usposabljanja*, ki bo dal novim uslužbencem vse potrebno znanje, ki ga ne morejo pridobiti pri usposabljanju v zunanjih ustanovah, predvsem pa pridobivanje praktičnih izkušenj za delo z zaprtimi osebami v različnih situacijah in okoliščinah, ter
- *razvoj sodobnejšega arhitektonskega in tehničnega varovanja zaporskih institucij*, ki bo po eni strani zagotavljalo temeljno varnost pred oddaljitvijo zaprtih oseb iz zaporskega objekta, hkrati pa ne bo po nepotrebnem omejevalo svobode gibanja v njegovem okviru z upoštevanjem omejitev zaradi zagotavljanja varnosti drugih zaprtih oseb in uslužbencev ter ne bo posegalo v zasebnost in temeljne človekove pravice.

Obravnava nasilnih storilcev kaznivih dejanj – program obravnave storilcev kaznivih dejanj z elementi nasilja in tistih, ki so nasilni v zaporu:

- izdelava prilagojenih programov, pri katerih se upoštevajo posebne potrebe različnih kategorij teh oseb;
- vključitev organizacij civilne družbe pri izobraževanju ter pri dejavnostih obravnavanja obsojencev pred izpustom iz zapora in po njem;

- vključevanje zunanjih svetovalcev strokovnjakov in prenos dobrih tujih praks ter
- skupinska supervizija za strokovne delavce – izvajalce programa.

Obravnava odvisnikov od prepovedanih drog in alkohola v zaporskem sistemu:

- izdelava prilagojenih programov, pri katerih se upoštevajo posebne potrebe različnih kategorij teh oseb;
- vključitev organizacij civilne družbe pri izobraževanju ter pri dejavnostih obravnavanja obsojencev pred izpustom iz zapora in po njem;
- skupinska supervizija za strokovne delavce – izvajalce programa ter
- vključevanje zunanjih svetovalcev strokovnjakov in prenos dobrih tujih praks.

Delo in delovna terapija obsojencev:

- spodbujanje dela med prestajanjem zaporne kazni z ugodnostmi med prestajanjem kazni, da se doseže samovzdrževanje obsojencev, ter
- morebitne finančne, davčne in druge spodbude pravnim subjektom, ki bi zaposlovali obsojence po prestani kazni.

Svetovanje in pomoč obsojencem pri socialnem vključevanju med prestajanjem kazni in po prestani kazni:

- izdelava prilagojenih programov;
- vključitev organizacij civilne družbe pri izobraževanju ter pri dejavnostih obravnavanja obsojencev pred izpustom iz zapora in po njem ter
- ustanovitev operativnih podskupin prostovoljnega svetovalnega dela za obsojence.

Uvedba probacijske službe:

- izvedba študije obstoječe prakse izrekanja in izvrševanja alternativnih sankcij in ukrepov (vključitev kazenskih sodnikov, centrov za socialno delo, zavodov za prestajanje kazni zapora, prednosti in slabosti obstoječega modela);
- izvedba primerjalne študije organiziranosti in prakse probacijskih služb v tujini s predlogom modela, ki bi bil v Sloveniji najučinkovitejši;
- izvedba poskusnega projekta uvedbe probacijske službe na poskusnem zavodu za prestajanje kazni zapora, tudi v okviru morebitnega projekta **tesnega medinstitucionalnega sodelovanja** z državo s primerljivo ureditvijo, ki je že uvedla probacijsko službo;
- ustanovitev in uvedba primernega institucionalnega okvira za izvajanje probacijske službe;
- zagotovitev nadzora nad izvrševanjem in evalvacija;
- zagotovitev možnosti za ustanovitev probacijske službe (normativni in organizacijski vidik);
- zagotovitev predhodnega ter pozneje nadaljnjega usposabljanja in izobraževanja vključenih akterjev na tem področju ter
- zagotovitev nadzora nad izvrševanjem in evalvacija.

Uvedba programa biblioterapije:

- izvedba poskusnega projekta uvedbe biblioterapije na poskusnem zavodu za prestajanje kazni zapora, tudi v okviru morebitnega projekta **tesnega medinstitucionalnega sodelovanja** z državo s primerljivo ureditvijo;
- zagotovitev primernih možnosti za uvedbo programa v zavode (organizacijski vidik) ter
- zagotovitev predhodnega ter pozneje nadaljnjega usposabljanja in izobraževanja vključenih akterjev na tem področju.

Primernejše obravnavanje mladoletnih prestopnikov – storilcev kaznivih dejanj ali prekrškov:

- organizacija skupinske supervizije za strokovne delavce – izvajalce programa,
- organizacija individualnih posvetovanj in individualne supervizije za strokovne delavce,
- ustrezna vključitev zunanjih svetovalcev strokovnjakov ter
- v okviru izobraževanj pristojnih pravosodnih funkcionarjev organizacija izobraževanja s področja obravnave mladoletnih prestopnikov.

Operativna raven

Varnost in varovanje v zaporskem sistemu:

- oblikovanje sistema začetnega in nadaljevalnega usposabljanja osebja z osredotočenjem na spoznavanje, spreminjanje in utrjevanje vrednot in etičnega ravnanja kot splošno veljavnih v zaporskem sistemu ter
- razvoj ustrežnejšega načina obvladovanja nasilnih zaprtih oseb s fizično silo in pripomočki, pri katerem se bo zmanjšala nevarnost telesnih poškodb na eni in drugi strani.

Obravnava nasilnih storilcev kaznivih dejanj – program obravnave storilcev kaznivih dejanj z elementi nasilja in tistih, ki so nasilni v zaporu:

- večdisciplinarne oblike usposabljanja strokovnih delavcev za izvajanje treninga socialnih veščin;
- individualno posvetovanje in individualna supervizija za strokovne delavce;
- vključevanje zunanjih svetovalcev strokovnjakov in prenos dobrih tujih praks ter
- večdisciplinarno vodenje usposabljanj in supervizij v zavodih za prestajanje kazni zapora ter pridobivanje novega znanja in veščin.

Obravnava odvisnikov od prepovedanih drog in alkohola v zaporskem sistemu:

- večdisciplinarne in stalne oblike usposabljanja in strokovnega nadgrajevanja veščin in načina dela strokovnih delavcev za izvajanje treninga socialnih veščin;
- skupinska supervizija za strokovne delavce – izvajalce programa;
- individualno posvetovanje in individualna supervizija za strokovne delavce;
- večdisciplinarno vodenje usposabljanj in supervizij v zavodih za prestajanje kazni zapora ter pridobivanje novega znanja in veščin.

Obravnava storilcev kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost:

- usposabljanje strokovnih delavcev za obravnavo storilcev kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost in sorodnih področij;
- skupinska supervizija za strokovne delavce – izvajalce programa;
- individualno posvetovanje in individualna supervizija za strokovne delavce;
- vključevanje zunanjih svetovalcev strokovnjakov;
- vključevanje zunanjih svetovalcev strokovnjakov in prenos dobrih tujih praks;
- izdelava oziroma prevodi psihodiagnostičnih elaboratov s tega področja in pridobitev licenc zanje ter
- prilagoditev obstoječih tujih programov obravnave storilcev spolnih kaznivih dejanj našim potrebam.

Področje pedagoškega strokovnega dela in izobraževanja zaprtih oseb:

- usposabljanje strokovnih delavcev za izvajanje ustreznih izobraževalnih vsebin;
- skupinska supervizija za strokovne delavce in neposredne izvajalce programov;
- individualno posvetovanje in individualna supervizija za strokovne delavce;

- vključevanje zunanjih svetovalcev strokovnjakov ter
- vključevanje zunanjih svetovalcev strokovnjakov in prenos dobrih tujih praks.

Svetovanje in pomoč obsojencem pri socialnem vključevanju med prestajanjem kazni in po prestani kazni:

- večdisciplinarno usposabljanje prostovoljcev svetovalcev;
- redno opravljanje supervizije pri prostovoljcih ter
- vključevanje zunanjih svetovalcev strokovnjakov in prenos dobrih tujih praks.

Zagotavljanje dela in delovne terapije zaprtim osebam:

- nadgradnja obstoječih dobrih praks in uvedba novih programov delovne terapije z zunanjimi izvajalci;
- skupni projekti z zunanjimi izvajalci, zlasti nevladnimi organizacijami;
- večdisciplinarno usposabljanje pristojnih delavcev;
- redno opravljanje supervizije izvedbe posameznih programov ter
- vključevanje zunanjih svetovalcev strokovnjakov in prenos dobrih tujih praks.

Uvedba probacijske službe:

- zagotovitev nadzora nad izvajanjem in evalvacija;
- zagotovitev usposabljanja in izobraževanja vključenih akterjev na tem področju ter
- morebitne finančne, davčne in druge spodbude pravnim subjektom, ki bodo zaposlovali obsojence po prestani kazni.

Uvedba programa biblioterapije:

- zagotovitev primerne ravni nadzora nad izvajanjem in evalvacija pridobljenega znanja;
- upoštevanje varnostnih vidikov pri izvajanju programa ter
- zagotovitev usposabljanja in izobraževanja vključenih akterjev na tem področju.

Primernejše obravnavanje mladoletnih prestopnikov – storilcev kaznivih dejanj ali prekrškov:

- usposabljanja strokovnih delavcev za izvajanje treninga socialnih veščin,
- plačilo potnih stroškov svetovalcev strokovnjakov iz drugih vladnih in nevladnih institucij za vodenje usposabljanj in supervizije v zavodih,
- izvedba različnih dodatnih socialnih in družinskih programov, namenjenih mladoletnim prestopnikom,
- uvedba programa v okviru navodil in prepovedi za mladoletnike, ki je že uveljavljen v svetu (npr. na Nizozemskem Najprej družina – Family First),
- ustanovitev stanovanjske skupine, namenjene mladoletnikom z izrečenim vzgojnim ukrepom oddaje v vzgojni zavod ali prevzgojni dom.

5.7 Informatizacija pravosodnega sistema, pomožnih podsistemov ter povezav z drugimi deležniki in akterji v pravosodju

Informatizacija in uvajanje različnih rešitev informacijske tehnologije v pravosodje omogočata povečevanje učinkovitosti pravosodja vsaj na dveh glavnih ravneh, na procesni in vsebinski. Na eni strani govorimo o povečevanju učinkovitosti v procesnem delu, kjer je s pomočjo informacijskih rešitev ustvarjeno okolje, ki odpravlja podvajanja, administrativne ovire, ponavljajoče se delo, omogoča hitrejše prehajanje zadev med nosilci postopka, zaradi česar so postopki v pravosodju hitrejši. Po drugi strani pa informacijske rešitve zaradi navodil in postopkov, ki so na podlagi veljavne zakonodaje vneseni v informacijsko okolje zaradi možnosti različnih varoval, opozoril in drugih

rešitev, na postopek vplivajo tudi na vsebinski ravni, saj se ti zaradi tega izboljšujejo, omogočeno je kakovostnejše odločanje z manjšimi možnostmi za napake in s tem doseganje kakovostnejšega pravosodja.

Za doseg zadanih strateških ciljev do leta 2020 bomo na področju **informatizacije pravosodnega sistema Republike Slovenije** izvedli vrsto ukrepov:

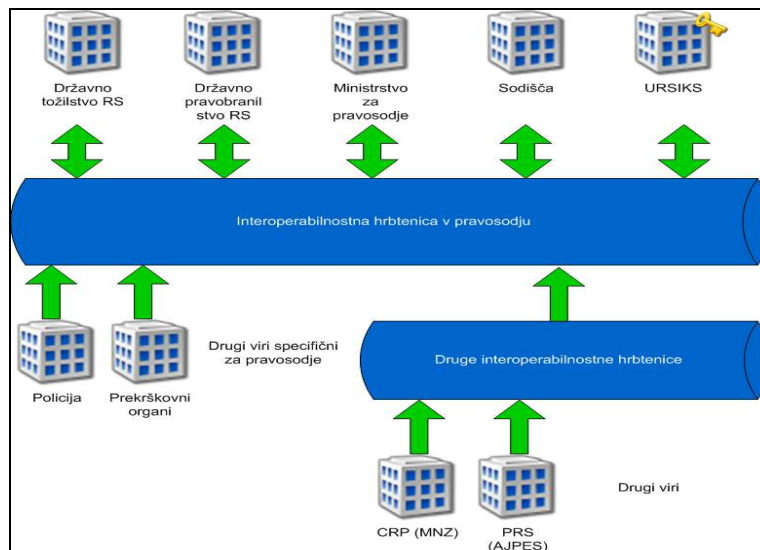
- vzpostavitev elektronske povezljivostne hrbtenice (glej sliko 3) v pravosodju – predvsem v sistemu organiziranega izvrševanja kazenskih sankcij navznoter in njegovi povezljivosti navzven z drugimi deležniki;
- uvedba celostnega pristopa pri uvajanju informacijskih rešitev;
- posodobitev informacijskih rešitev v pravosodju;
- poenostavitev in avtomatizacija delovnih procesov s pomočjo novih informacijskih rešitev;
- zagotovitev visoko razpoložljivih informacijskih sistemov;
- zagotovitev visoke stopnje informacijske varnosti;
- posodobitev strojne in komunikacijske opreme;
- vključitev in prilagoditev centralnih horizontalnih funkcij e-uprave zaradi znižanja skupnih stroškov lastništva.⁸⁰

Eden od ključnih ukrepov je vzpostavitev elektronske povezljivosti med pravosodnimi organi. Do zdaj je bila v pravosodju dosežena razmeroma visoka raven informatizacije za podporo operativnim delovnim procesom. S sistematično povezljivostjo delovnih procesov in informacijskih rešitev bomo dosegli velike koristi za pravosodne organe:

- pospešitev delovnih procesov;
- povečanje kakovosti odločitev pravosodnih funkcionarjev s hitrejšo razpoložljivostjo pravih in najnovejših podatkov;
- povečanje preglednosti in možnost procesnega spremljanja medorganizacijskih procesov v pravosodju.

Nujnost povezljivosti pravosodnih organov in povezljivosti elektronskega poslovanja izhaja iz povezanosti delovnih procesov in potreb po pridobivanju podatkov, ki vsebujejo osebne podatke posameznikov, iz matičnih evidenc. Potrebe po vzpostavitvi povezave med delovnimi procesi in pridobivanju podatkov iz matičnih evidenc temeljijo na obstoječi zakonodaji.

⁸⁰ Strategija razvoja elektronskega poslovanja ter izmenjave podatkov iz uradnih evidenc – SREP, Delovna skupina SRITES, 24. 3. 2009, dosegljivo na spletnem naslovu: http://e-uprava.gov.si/eud/e-uprava/Strategija_razvoja_elektronskega_poslovanja_ter_izmenjave_podatkov_iz_uradnih_evidenc_SREP.pdf

Slika 3: Idejna zasnova organizacijske sheme povezljivostne hrbtnice e-pravosodja

Za celovito doseglo povezljivostnega okvira sta potrebni dve rešitvi:

- povezava med delovnimi procesi, kadar en pravosodni organ s svojo dejavnostjo sproži delovni proces v drugem pravosodnem organu (na primer: Državno tožilstvo z zahtevo za uvedbo preiskave sproži proces na sodišču). Sprožilec izmenjave, ki je običajno v obliki dokumenta, je v takem primeru pravosodni organ, ki je pošiljatelj podatkov, in
- povezava zaradi zahteve za pridobitev določenih podatkov, kadar pravosodni organ od drugega državnega organa ali nosilca javnih pooblastil zahteva določene podatke, ki jih potrebuje pri svojem delu.

Na podlagi temeljnih procesov se bo pripravil koncept tehnoloških, organizacijskih in po potrebi regulatornih rešitev, pri čemer bo poseben poudarek na skrbi za varnost občutljivih podatkov, ki si jih bodo posamezni nosilci izmenjavali. Pri izdelavi tehnoloških rešitev bomo upoštevali pridobljene izkušnje na področju povezljivosti v drugih resorjih in državah članicah Evropske unije.

Strateška raven

Deležniki:

- ministrstvo, pristojno za državno tožilstvo,
- ministrstvo, pristojno za pravosodje,
- Vrhovno sodišče Republike Slovenije,
- Ustavno sodišče Republike Slovenije,
- Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije,
- Državno pravobranilstvo Republike Slovenije,
- posredno odvetniki, notarji in izvršitelji ter
- državljani in pravni subjekti kot uporabniki pravosodnih storitev.

Naloge:

- zakonodajne spremembe za učinkovito informatizacijo pravosodja;
- optimizacija poslovnih procesov za učinkovitejše delovanje pravosodnega sistema;
- uvedba standardov na področju informatizacije v pravosodju;

- načrtovanje skupnih gradnikov in prilagoditev obstoječih;
- uvedba novih poslovnih modelov pri elektronskem poslovanju v pravosodju z upoštevanjem dobrih tujih praks;
- vzpostavitev povezljivostnega okvira v pravosodju;
- zagotavljanje stalnega izobraževanja in izpopolnjevanja za razvoj in uporabo informacijskih rešitev;
- zagotavljanje nujno potrebnih finančnih sredstev za razvoj in vzdrževanje IT-rešitev in opreme;
- prenos dobrih praks najnaprednejših držav na področju e-rešitev v pravosodju;
- spodbujanje e-vsebin z vključitvijo sodobnih tehnoloških sredstev pri delu na pravnih fakultetah.

Organizacijska raven

Na organizacijski ravni bodo potrebne:

- nadgradnja sistema projektnega usklajevanja in vodenja na področju e-pravosodja;
- okrepitev podpornih enot za finančno vodenje IT-projektov;
- uporaba zunanjih sredstev in storitev pri informatizaciji pravosodnega sistema;
- ustrezna sistemska reorganizacija Centra za izobraževanje v pravosodju za izvajanje izobraževanja na področju učinkovite uporabe e-pravosodnih storitev;
- vzpostavitev mehanizmov za učinkovito spodbujanje uporabe zvočnega snemanja narokov in videokonferenc na sodiščih;
- vzpostavitev mehanizmov za izboljšanje spremljanja uresničevanja kazalnikov na ravni projekta.

Operativna raven

Na operativni ravni bodo potrebni:

- uvedba ustvarjalnih mobilnih rešitev v pravosodju;
- izobraževanja na področju vodenja IT-projektov;
- izobraževanje za zaposlene v pravosodju za učinkovito uporabo informacijskih rešitev;
- spodbujanje sodnikov k uporabi zvočnega snemanja in videokonferenc na sodiščih;
- uvajanje zelenih informacijskih tehnologij pri zagotavljanju informacijske podpore poslovanju pravosodnih organov in razvoju informacijskih rešitev, vključno z uvajanjem mrežne večuporabniške strojne opreme (npr. centralne mrežne večfunkcijske naprave);
- obveščanje in usposabljanje zunanjih uporabnikov e-pravosodnih rešitev;
- napredno upravljanje vsebin v pravosodnem sistemu predvsem z vidika ustvarjanja, razširjanja in hrambe dokumentov, standardizacije informacijskih sistemov, zagotavljanja zunanjega dostopa do informacijskih sistemov za upravljanje sodnih zadev, učinkovite sledljivosti in varne hrambe;
- koncentracija poslovnih funkcij in e-poslovanje zlasti z vidika modularne zasnove informacijskih rešitev in združevanja v storitvene module;
- enotno podatkovno skladišče predvsem z vidika zagotavljanja enotnih podlag za upravljalvske odločitve in z vidika nadgradnje zaradi sprememb v informacijskih sistemih za upravljanje pravosodja;
- prepoznavna govora in trajnostni pristop pri zvočnem snemanju obravnav predvsem z vidika razbremenitve sodnih zapisnikaric, zagotavljanja

učinkovitega prepisa zvočnih zapisov glavnih obravnav ter rešitve hrambe posnetkov in dostopa do shranjenih posnetkov.

Informatizacija evidenc pospešitvenih pravnih sredstev nedvomno izhaja iz težnje po povečanju učinkovitosti izvajanja zakona, ki v Sloveniji zagotavlja pospešitvena pravna sredstva za varovanje pravice do sojenja brez nepotrebne odlašanja.

5.8 Povečanje okoljske ozaveščenosti v celotnem pravosodnem sistemu ter drugih ustreznih izvedbenih in podpornih sistemih

Pri doseganju ciljev trajnostnega razvoja bodo vzpostavljeni ustrezni mehanizmi sodelovanja z vsemi akterji v pravosodju in drugimi deležniki v pravosodnem sistemu po načelih partnerstva in vključevanja. S tem namenom bo zagotovljena odprtost oblikovanja in uveljavljanja politik ter ukrepov trajnostnega razvoja s spodbujanjem sodelovanja med pristojnimi institucijami in posamezniki ter skupinami in organizacijami civilne družbe. Predvsem si bomo prizadevali za krepitev ozaveščenosti o skupni odgovornosti za stanje v okolju, naravi in prostoru med vsemi deležniki v pravosodju in širše.

Za doseganje zadanih strateških ciljev do leta 2020 bo za povečanje okoljske ozaveščenosti v celotnem pravosodnem sistemu ter drugih ustreznih izvedbenih in podpornih sistemih izvedena vrsta ukrepov:

- obvladovanje okoljske ozaveščenosti celotnega pravosodnega sistema, vključno z zaporskim sistemom;
- strateško obvladovanje okoljske problematike v okviru pravosodnih izobraževalnih mehanizmov;
- vpeljava trajnostnih prostorskih rešitev, povezanih z delovnimi razmerami v pravosodnih organih;
- zagotovitev trajnih prostorskih rešitev s poudarkom na kakovostnih delovnih razmerah;
- posodobitev obstoječega stavbnega sklada in opremljenosti stavb;
- nova vlaganja z uporabo sodobnega materiala, upoštevanjem sodobnih ekoloških in tehničnih standardov ter z javno-zasebnim partnerstvom.

Strateška raven

Deležniki:

- ministrstvo, pristojno za pravosodje,
- Vrhovno sodišče Republike Slovenije,
- ministrstvo, pristojno za državno tožilstvo,
- Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije,
- Državno pravobranilstvo Republike Slovenije,
- zavodi za prestajanje kazni zapora in primerljive ustanove.

Naloge:

- izdelava in izvajanje krovne strategije celotnega pravosodnega sistema, vključno z zaporskim sistemom, povezane z okoljsko ozaveščenostjo, ter določitev vmesnih ciljev, podprojektov in izvedbenih dejavnosti;
- vključitev okoljske problematike v pravosodne izobraževalne mehanizme vseh deležnikov v pravosodju (sodniki, tožilci, pravobranilci);

- systemske rešitve za povečanje učinkovitosti pri izvajanju norm kazenskopravnega varstva okolja;
- zagotavljanje sredstev za uvajanje ekoloških in bioloških inovacij pri zagotavljanju prostorskih možnosti za delo pravosodnih organov;
- zagotavljanje ustrezne ravni kakovosti in okoljske ozaveščenosti pri zagotavljanju in organizaciji alternativnih oblik prestajanja kazni zapora, ki niso v izključni pristojnosti Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij;
- večdisciplinarni pristop k reševanju okoljske problematike s poudarkom na energetski vzdržnosti ter spodbujanju in uvajanju ustreznih okoljskih rešitev pri tem;
- prenos dobrih tujih praks pri optimizaciji energetske učinkovitosti in zmanjšanju izpustov toplogrednih plinov v zvezi s poslovanjem pravosodnih organov.

Organizacijska raven

- racionalizacija poslovanja s prostorskega vidika in proučitev možnosti centralizacije odločanja pri nekaterih vrstah zadev. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o sodiščih,⁸¹ ki določa sodno okrožje kot temeljno enoto za načrtovanje v celotnem sodnem okrožju, omogoča racionalizacijo poslovanja tudi s prostorskega vidika in možnost centralizacije odločanja pri nekaterih vrstah zadev;
- priprava načrtov izvedbenih dejavnosti za okoljsko ozaveščanje celotnega pravosodnega sistema, vključno z zaporskim sistemom;
- proučitev obstoječega sklada stavb pravosodnih organov, ki so bile prvotno zgrajene v druge namene, ter njihova ustrezna prilagoditev, da jih bo mogoče uporabljati;
- vzpostavitev okoljskih standardov pri gradnji oziroma prenovi zmožljivosti v pravosodju;
- ustvarjanje nove okoljske ozaveščenosti za širšo pravosodno javnost.

Operativna raven

- vgradnja integriranih sistemov zmanjšanja čezmerne porabe energije v stavbah pravosodnih organov (vgradnja inteligentnih sistemov varčevanja z energijo in spodbujanje učinkovitejše uporabe različnih reciklažnih mehanizmov);
- posodobitev oziroma zamenjava okoljsko neustreznih ogrevalnih naprav in ogrevalnih sistemov ter neustrezne toplotne izolacije stavb oziroma arhitektonske in konstrukcijske zasnove;
- zagotavljanje standardov ekološke sprejemljivosti pri IT-napravah in drugi primerljivi opremi glede porabe električne energije in izkoristka porabe, količine oddane toplote v določenem času, glasnosti (povzročanje hrupa), možnosti recikliranja oz. vračila izrabljene opreme, skladnosti sestavnih različnih vrst materiala s predpisi s področja ekologije;
- izobraževanje vseh deležnikov v pravosodju s področja okoljske problematike in ozaveščenosti;
- vzpostavitev forumov za izmenjavo zamisli, rešitev in dobrih praks ter problemsko naravnano reševanje posameznih ožjih sklopov okoljske problematike;
- organizacija vseslovenske konference z udeležbo predstavnikov lokalnih skupnosti, državnih organov (sodišča, državno tožilstvo, državno

⁸¹ Novela ZS-I; Uradni list RS, št. 96/09.

pravobranilstvo), pomožnih pravosodnih profilov (sodni izvedenci, cenilci, tolmači in izvršitelji) in vladnih služb (inšpektorati, agencije, ministrstva), ki so lahko kakor koli povezani z okoljsko problematiko. Z izmenjavo izkušenj, mnenj, opozarjanjem na težave s terena, seznanjanje z dobrimi praksami in pozitivnim razmišljanjem bi lahko naredili korak v pravo smer. Pri tem pričakujemo, da se bodo začela obravnavati nekatera vprašanja in našle kratkoročne rešitve, ki lahko nemudoma okrepijo dejavnosti države, povezane z varstvom našega okolja.

6. Prispevek k doseganju ciljev strategije *Evropa 2020*

Pravosodje se zaveda, da je odvisno od gospodarskih razmer, da gospodarska rast ne more biti odvisna le od izrabe virov in da mora ravnati v skladu z načelom gospodarnejšega izkoriščanja virov. Dane razmere zato jemlje kot izziv, kako svojo celotno strategijo in organizacijo ob upoštevanju temeljnih vrednot in poslanstva slovenskega pravosodja prilagoditi vodilnim pobudam iz strategije *Evropa 2020*.

Ukrepi iz strategije pravosodja bodo pripomogli h kakovosti in učinkovitosti pravosodnega sistema, ki bo tako trdna hrbtnica gospodarskim, družbenim, izobraževalnim in vsem drugim dejavnostim, ki spodbujajo razvoj družbe in države, vključene v Evropsko unijo.

Cilji v sklopu opisane strategije pravosodja pomenijo horizontalne ukrepe in s tem enakomerno podporo delovanju sistema ter zagotavljanju učinkovitejšega delovanja pravne države. Z izvajanjem strategije inteligentnega in trajnostnega razvoja pravosodja bomo pripomogli k doseganju ciljev strategije *Evropa 2020*, torej k doseganju pametne, vključujoče in trajnostne rasti.

Pametna rast

Na pametno rast gospodarstva lahko vplivamo tudi z učinkovitejšim pravosodnim sistemom. Ukrepi v pravosodju bodo zasnovani na vzdržnosti in gospodarnosti, iz katere bodo izhajali tudi posamezni pristopi pri organizaciji in upravljanju slovenskega pravosodnega sistema. Vsi predvideni ukrepi in cilji temeljijo na sistemskem pristopu k večji učinkovitosti ob dolgoročnem zmanjševanju števila pravosodnih funkcionarjev in spremembi sestave sodnega osebja v smeri njihove večje kompetentnosti ter organiziranja poslovanja tako, da bodo sodniki razbremenjeni nesodniških in rutinskih opravil. V obdobju do leta 2020 slovensko pravosodje načrtuje prenos pristojnosti na najnižje ravni odločanja, večjo vlogo strokovnih sodelavcev in sodniških pomočnikov tudi v glavnih sodnih zadevah ter manjšo obremenitev sodnega osebja, katerega delo je povezano z zemljiško knjigo in sodnim registrom, zaradi elektronskega poslovanja obeh javnih registrov. Predvsem sodno osebje na sodiščih bo s pridobivanjem novega znanja okrepilo svojo vlogo in položaj. To jim bo omogočilo, da se bodo lahko pozneje prilagodili novim zahtevam dela ali morebitnim spremembam poklicne poti, kar bo trajnostno pripomoglo k zmanjšanju števila brezposelnih in povečanju storilnosti.

Eden od dolgoročnih varčevalnih ukrepov pri izhodu Slovenije iz finančne krize so tudi IT-projekti v pravosodju, ki povečujejo konkurenčnost in znižujejo stroške poslovanja ter tako prispevajo k vzdržni gospodarski rasti. Za doseganje ciljev strategije *Evropa 2020* sta nujni tudi izobraževanje in usposabljanje zaposlenih, da bodo lahko učinkovito uporabljali informacijske novosti, brez katerih ni mogoč kakovostno delujoč pravosodni sistem. Vse to bo državi prineslo precejšnje prihranke, še zlasti pa bo krepilo zaupanje državljanov v učinkovito delovanje pravosodnega sistema in vseh državnih institucij. Navedeni ukrepi bodo pripomogli tudi k hitrejši in trajnostni gospodarske rasti ter hitrejšemu in učinkovitejšemu razvoju družbe inovacij, ki bo spodbujala vsakovrstno vlaganje v naše gospodarstvo in infrastrukturo.

Pri horizontalnih ukrepih za doseganeu pametne rasti je ključnega pomena tudi varnost, ki je človekova potreba, dobrina in predvsem pravica, opredeljena tudi v 34. členu Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/00, 24/03,

69/04 in 68/06).⁸² Varnost je temeljna človeška vrednota, ki je prvi pogoj za obstoj in razvoj posameznih družbenih podsistemov, kamor spadajo tudi pravosodni organi in družba kot celota. Prav varnost mora biti *zato* deležna ustrezne skrbi države, ki skuša s svojim nacionalnovarnostnim sistemom (obramba, notranja varnost, zaščita in reševanje, sodstvo) organizirano in učinkovito zagotavljati čim višjo stopnjo varnosti v družbi. Za nemoteno in učinkovito izvajanje sodne oblasti, kot jo opredeljuje Ustava Republike Slovenije, je pomembno zagotoviti ustrezno raven varnosti pravosodnim funkcionarjem in drugim zaposlenim v pravosodnih organih, hkrati pa tudi strankam, ki v sproženih postopkih zastopajo svoj interes v okviru nemotenega delovanja pravne države. Z uresničevanjem ciljev želimo doseči izvajanje varnostnih priporočil Sveta Evrope o preprečevanju kriminalitete v lokalni skupnosti, kar bo neposredno vplivalo na zagotavljanje in ohranjanje zadostne ravni varnosti tako fizične kot tudi prostorske in informacijske infrastrukture pravosodnih organov in pravosodnega sistema.

V skladu z vodilnima pobudama *Unija inovacij* in *evropski program za digitalne tehnologije* si bo slovensko pravosodje prizadevalo za začetek uresničevanja evropskih partnerstev za inovacije med Evropsko unijo in državami članicami, da bi spodbudilo razvoj in uporabo tehnologij, potrebnih za reševanje ugotovljenih težav v pravosodju. Slovensko pravosodje bo v sodelovanju s sorodnimi sistemi držav članic iskalo sinergije in odgovore na izzive, s katerimi se spoprijemajo pravosodni sistemi držav članic in kandidatk.

Trajnostna rast

V okviru trajnostne rasti si bomo v pravosodju prizadevali za oblikovanje konkurenčnega in zelenega gospodarstva, ki bo gospodarneje izkoriščalo vire. V pravosodju bomo dosegali cilje v skladu s strategijo *Evropa 2020* s poudarkom na razvoju konkurenčnejšega nizkoogljičnega gospodarstva, varovanju okolja ter krepitvi vseevropskega omrežja in konkurenčnih prednosti podjetniškega okolja (zlasti malih in srednjih podjetij).

Slovensko pravosodje si bo prizadevalo tudi za uveljavitev vizije strukturnih in tehnoloških sprememb, potrebnih za prehod na nizkoogljično gospodarstvo, ki gospodarno izkorišča vire in je odporno proti podnebnim spremembam, do leta 2050. Tako delovanje držav članic bo Evropski uniji omogočilo, da izpolni zastavljene cilje, povezane z zmanjšanjem izpustov toplogrednih plinov in ohranitvijo biotske raznovrstnosti.

Posodobitev obstoječega stavbnega sklada pravosodnih organov s tehnološkega, okoljskega in energetskega vidika glede na sodobne smernice trajnostnega in ekološkega razvoja bo vplivala na neposredno znižanje stroškov države in povečanje energetske učinkovitosti stavb ter s tem na zmanjšanje obremenitve naravnega okolja. Z uresničevanjem centralizacije pravosodnih organov na podlagi Zakona o sodiščih bomo neposredno vplivali na zmanjšanje negativnih vplivov na okolje. S tem bomo pripomogli k uresničevanju temeljnega cilja strategije *Evropa 2020*, to je zmanjšanju izpustov toplogrednih plinov.

V skladu z vodilno pobudo *industrijska politika za dobo globalizacije* si bo slovensko pravosodje prizadevalo za uvajanje in uporabo sodobnih dostopnih e-pravosodnih

⁸² 34. člen Ustave Republike Slovenije se glasi: »Vsakdo ima pravico do osebnega dostojanstva in varnosti.«

storitev ter za izboljšanje poslovnega okolja, še posebej za mala in srednja podjetja, med drugim tudi tako, da bi sodne takse izražale dejanske stroške posameznih sodnih postopkov, ob sorazmernem upoštevanju načel dostopnosti ter zmanjševanja administrativnih ovir za gospodarske družbe.

Vključujoča rast

Vključujoče gospodarstvo z visoko stopnjo zaposlenosti krepi gospodarsko, socialno in teritorialno kohezijo, zato si bomo tudi v pravosodju prizadevali za zagotavljanje višje stopnje zaposlenosti, predvsem težje zaposljivih oseb, kamor spadajo tudi obsojenci po prestani kazni. Nujno je, da se na tem področju v skladu s cilji strategije *Evropa 2020* doseže kakovostni preboj na raven, ki bo omogočala boljšo uporabo že obstoječega znanja in izkušenj, hkrati pa nadgradnjo sistema z vidika večje učinkovitosti že obstoječih programov, učinkovitejše resocializacije in zaposljivosti obsojencev po odhodu iz zaporskega okolja, ob tem pa tudi prenos dobrih praks iz primerljivih držav Evropske unije in zahodnega Balkana ter njihovo izvajanje.

Priporočilo št. R(99)22 Odbora ministrov Sveta Evrope o prezasedenosti zaporov med drugim vsebuje ukrepe po obsodbi s poudarkom na večji uporabi alternativnih kazenskih sankcij in ukrepov v korist skupnosti. Na to priporočilo Sveta Evrope se sklicuje tudi varuh človekovih pravic v svojem poročilu za leto 2011⁸³, ki tudi sicer v svojih letnih poročilih ugotavlja, da bi bilo dobro, če bi bila kazen zapora večkrat nadomeščena z delom v splošno korist, saj bi to pomembno prispevalo k odpravljanju prezasedenosti zavodov za prestajanje kazni zapora, znižanju izdatkov države za zaprte osebe, opravljeno pa bi bilo tudi marsikatero družbeno koristno delo. Z izrekom zaporne kazni je storilec izključen iz družbenega okolja, izgubi zaposlitev, stiki z družino so omejeni, vključitev v socialno mrežo po prestani kazni je težja in s tem tudi ponovna vključitev v družbo, kar vodi v revščino. V okviru ene od vodilnih pobud strategije *Evropa 2020*, to je *evropske platforme za boj proti revščini*, bomo z uvedbo enovite probacijske službe, kot jo poznajo drugod po Evropi, pripomogli k višji stopnji socialne kohezije in s tem k večji zaposljivosti.

⁸³ 16. redno poročilo Varuha človekovih pravic RS za leto 2010, Ljubljana, junij 2011.

7. Viri financiranja

V pravosodju bomo cilje strategije *Evropa 2020* dosegali predvsem s pomočjo sredstev kohezijskih skladov, javno-zasebnega partnerstva in instrumentov Evropske unije na področju politike pravosodja in notranjih zadev (npr. civilno pravosodje, kazensko pravosodje, Daphne III, temeljne pravice, enakost med spoloma in boj proti diskriminaciji idr.) ter programov, ki bodo v večletnem finančnem okviru 2014–2020 nadomestili omenjene programe v skladu s spremembami Uredbe o uvedbi programa za pravosodje in Uredbe o uvedbi programa za pravice, enakost in državljanstvo, pa tudi s pomočjo proračunskih sredstev države. Z izvajanjem strategije *Pravosodje 2020* bomo pripomogli k uresničevanju teh horizontalnih ciljev iz predloga splošne skupne uredbe za ERDF, ESF, CF, EAFRD in EMFF⁸⁴:

- **zagotavljanje enakosti spolov in nediskriminacija:** vse dejavnosti, temelječe na strategiji pravosodja, bodo vključevale tudi dejavnosti, povezane z bojem proti diskriminaciji in prizadevanji za enake možnosti s poudarkom na ciljni skupini obsojencev, ki so prestali kazen. Pri obnovi pravosodnih stavb pa bo posebna skrb namenjena dostopnosti invalidom, prav tako jim bo pozornost namenjena tudi pri razvoju e-storitev;
- **vzdržna rast:** s posebnimi ukrepi, ki so v pristojnosti institucij za zagotavljanje pravne države, bomo prispevali k boju proti podnebnim spremembam in vzdržnosti vplivov na okolje.

Dejavnosti strategije nameravamo delno financirati s pomočjo kohezijskih sredstev nove finančne perspektive 2014–2020, in sicer predvidoma na teh tematskih področjih:

- **izboljšanje dostopa do IT-storitev ter njihove uporabe in kakovosti:** v okviru ERDF so predvidene dejavnosti e-storitev v pravosodju, posodobitev pravosodnega sistema in povečanje dostopnosti pravosodnih storitev za državljane, dopolnilne dejavnosti; spodbujanje uporabe e-storitev v formalnem izobraževanju na pravnih fakultetah in v drugem neformalnem usposabljanju pa je predvideno v okviru ESF;
- **podpora prehoda v nizkoogljično družbo:** v okviru ERDF so predvidena vlaganja v stavbe pravosodnih organov za izboljšanje energetske učinkovitosti tudi z uporabo obnovljivih virov energije za ogrevanje in hlajenje;
- **spodbujanje socialne vključenosti in boja proti revščini:** v okviru ESF bomo izvajali ukrepe za socialno marginalizirano skupino zapornikov in obsojencev, ki so prestali kazen, da bi jim tako zagotavljali enake možnosti za izobraževanje, pa tudi delo in delovno terapijo zaradi pomoč pri resocializaciji in boju proti revščini, pri čemer bosta ključna ustanovitev probacijske službe in spodbujanje socialnega podjetništva. V okviru ERDF bomo uvajali nove poslovne modele alternativnih oblik izvajanja kazenskih sankcij z uvedbo probacijske službe kot novega načina spoprijemanja z družbenimi izzivi;
- **krepitev institucionalne usposobljenosti in zagotavljanje učinkovite javne uprave:** v okviru ESF bomo izvajali ukrepe posodobitve pravosodnega sistema,

⁸⁴ **ERDF** – European Regional Development Fund; **ESF** – European social Fund; **CF** – Cohesion Fund; **EAFRD** – European Agricultural for Rural Development; **EMFF** – European Marine and Fisheries Fund.

da bi tako povečali učinkovitost in uspešnost pravosodnega sistema, odpravljali administrativne ovire, zagotavljali večjo preglednost ter optimizacijo in informatizacijo pravosodnih procesov. V okviru ERDF so predvideni ukrepi posodobitve pravosodnega sistema s pomočjo vlaganj v IT-opremo.

Ocena potrebnih sredstev za doseg ciljev strategije *Pravosodje 2020* je razvidna iz spodje preglednice:

Cilji Strategije	Ocena potrebnih sredstev v mio EUR
Varnost pravosodnih organov	2
Pravosodna uprava	1
Slovensko sodstvo	16
Državno tožilstvo	2,7
Državnotožilska uprava	0,5
Državno pravobranilstvo	1
Inteligentno in vključujoče izvrševanje kazenskih sankcij	50
Informatizacija pravosodnega sistema, pomožnih podsistemov ter povezav z drugimi deležniki in akterji v pravosodju	20
Povečanje okoljske ozaveščenosti v celotnem pravosodnem sistemu ter drugih ustreznih izvedbenih in podpornih sistemih	30

Predstavljene ocene potrebnih sredstev so informativne. Viri in potrebna sredstva se bodo natančno in določno opredelili ob vključitvi vsebin strategije *Pravosodje 2020* v razvojne dokumente Republike Slovenije. Če sredstva za doseg ciljev ne bodo zagotovljena, strategije pravosodja ne bo mogoče izvajati.